

בריייתא דמלאכת המשכן

ונלוו אליה לקוטים

מבריייתא דמסכת מדות או מ"ט מדות דר"נ

על פי כתבי יד ודפוסים שונים

טיבם מבואר בהקדמה ומבוא

עם

הוספות בשם מאיר עין.

סדרתים והנהגותם ופרשתים

אני

מאיר איש שלום

טורה בביהמ ווינא מיום הוסדו וכעת גם בבית מדרש הרבנים.

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

www.daat.ac.il

פה ווינא סחרת לפיק.

ברייתא דמלאכת המשכן

הקדמה

אמר מאיר איש שלום הספר הזה שאני מבאר אותו הוא נקרא בדפוסים ברייתא דמלאכת המשכן, ובילקוט נסמנה סתם מלאכת המשכן, וכן קורא אותה רש"י עה"ת סתם מלאכת המשכן.¹ והרמ"בן קורא אותה ברייתא דמלאכת המשכן וכן קוראים אותה התוספות בהרבה מקומות, ובערוך ערך סן ה' קורא אותה מעשה משכן, והאברבנאל קורא אותה משנת המשכן² ונדפס ראשונה בויניציאה עם משפטי שבועות ועם שמה חדשה על ברכת יעקב, שנמצא כמום בבית החכם השלם מוה"ר עזרה מפנו והחכם השלם הר"ר לוי שמלאי הביאו אל הדפוס והונה ע"י אוהבו המניה נסים שושן, ונשלם בשמחת ט"ו בשבט שנת בשמך יג'לון כל היום, כן כתוב בשער הספר והיא שס"ב:

והובאו שנית לבית הדפוס בהמבורג וכתוב בשער, משפטי שבועות ודיני מקח וממכר לרה"ג ושיטה חדשה שלא בא בדפוס ממדרש רבות על ברכת יעקב אבינו לבניו והחומה המשולש היא ברייתא דמלאכת המשכן שרמו רש"י בפירוש על התורה נמצא כמום בבית החכם השלם מהור"ר עזרא מפנו נר"ו, ועתה לרוב יוקר מציאותו וכי נחמדה הוא לעינים לראותו הובא פעם שנית לבית הדפוס ע"י התורני המופלא מהור"ר שלום נר"ו בהרב המופלג החסיד מהור"ר שמעון זצ"ל מק"ק סמארנאן לזכות בהם את הרבים זכות הרכים תלוי בהם, נדפס פה ק"ק המבורג בשנת כ"ס ישועות שלום לפ"ק ע"י הנעלה כמר משה בון סג"ל, וכתוב מעבר לדרך, הסכמת הרב דשלש קהלות אה"ו בזה"ל, הן היום ניגש לפני האי מרכנן היה הרבני המופלא כמוהר"ר שלום בהרב החסיד מהור"ר שמעון ז"ל מק"ק סמארנאן במדינות ליטא והקריב לפני וכו' והספר הנ"ל אינו בנמצא כלל רק אחד בעיר כז' כי זה זמן רב קרוב לשני מאות שנה

¹ תרומה כ"ו כ"ו כ"ו הוא מפורשת במלאכת המשכן, במדבר ט' י"ח שנינו במלאכת המשכן (ורש"י מוסיף שם ולא היה מהלך עד שמשה אומר וכו' ומסיים על זה זו בספרי), בפ' תרומה כ"ה ל"ה כך שנינו במלאכת המשכן גובה של מנורה וכו', ומסיים שם ואם תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה תמצאם וכו', שם כ"ו כ"ה כך שנויה במשנה מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן, והנה רש"י מסמן המשנה שכתחלת מעשה סדר הקרשים, ובנוסחתנו פ"א כיצד היה מעמיד את הקרשים וכו', ונראה שאלו הג' מלות הם מלשון רש"י, אמנם אפשר שכך היתה נוסחתו, ומסיים שם כך היא המשנה והפירוש שלה הצעתי למעלה וכו', ועכ"פ הוא קורא אותה משנה ולא ברייתא ותהיה בתשלומה משנת מלאכת המשכן, וראיתי בתומש הוצאת ר' שלמה נעטמער ווין תרי"ט בפ' כ"ו א' בד"ה שש משור בסוף הדבור במחברות (ברייתא דמלאכת המשכן) והיא תוספת מאן דהוא, ואינה בשאר נוסחאות (ואינו מסגנון רש"י); ראיתי במעשה הרשב"פ פ"ב פי' ב' שכתב בענין הכריח התיכון, ואחר כתבי זה מצאתי ס' הכמת המשכן וכתוב בו בשם משנת המשכן שהכריחים החצונים ארכם שלשים אמה כנגד כ' קרשים ורחיבון ארכו שבעים אמה כנגד שבעים אמה שמשקיע באמצע הקרשים לצפון ולמערב ולדרום מן הקצה אל הקצה, ע"כ תורף המשנה ואנכי לא ידעתי מקומה איה, ע"כ, ומראין הדברים שבעל חמת המשכן נוסחא אחרת היתה לפניו בברייתא זו בשם משנת המשכן ונמצאו בה נוסחאות שאינן לפנינו בברייתא, ועיי' לקמן בענין הכריחים, ובספרו מזכיר למרבית משנת המשכן והדברים מסכימים לברייתא שלנו, ובספר כפתור ופרח מתחיל פ"א גרסינן (ב)משנת המשכן רבי אומר וכו';

הקדמה

שלא בא אל הרפום לכן הנני נוזר בנזירת נחש שלא יעלה על לב שום איש מישראל להרפים את הספר הנ"ל תוך חמשה שנים מיום כלות הרפום כלתי רשות הרבני מוהר"ר שלום הנ"ל מלבד היום יום א' ד' תמוז דהאי שתא הקמ"ב לפ"ק פה ק"ק אלטונא יצ"ו נאום רפאל בלאמ"ו הרב המא"הג המפורסם כמהור"ר זיסקינד כ"ץ ולל"ה חונה פה ק"ק אה"ו יע"א. ואח"כ כתובה התנצלות מהמ"ל והנני מעתיק מדבריו. בהיותו בשלש קהלות אה"ו . . . קניתי מספרדי איש אפרת ספר ועירא ובעבור שהובא לבית הרפום משנים כבר בשנת ש"ס לפ"ק מקצתן בלו ומקצת אבדו ועכשיו אינם מצויין כי אם מעט מוער ובמעט שנים לא היה זכרון לדברי הנאון הנ"ל אמרתי אלך לי אל הר המור למרן דאתרא ליטול רשיון להביא לבית הרפום ונתן לי רשיון כמבואר בהסכמה כ"ד הצעיר שלום בן א"א הרב המופלג החסיד המפורסם מוהר"ר שמעון ז"ל אשר נשאו לבו הטהור טיהר את נפשו ונסע אל ארץ הקדושה שם ינוח על משכבתו וכותו ינן בעדי שנים לי יובילו רנלי מהכא להתם וכו' :

וככלות עשר שנים נדפסה ברייתא דמלאכת המשכן לעצמה וכתוב על השער.
הביאה על מכבש הרפום האי צורבא מרבנן דעסיק באורייתא כ"ה איזוק שי"אר נר"ו מק"ק פ"פ דמיין יע"א. נדפס בק"ק אופיבאך שנת תקס"ב לפ"ק. ובעמוד האחרון כתב. למען אחי ורעי אדברה נא שלום. זה מאתים שנה שהדפיסו בוויניציאה מאשר מצאו בננוי הנאון בעל מנחם עוריה וצ"ל שנת התס"ב לפ"ג. ברייתא הלזו אשר הובאת בספרן של ראשונים והאחרונים כמה פעמים. וכמה לשונות הרמ"בם בספר היר ממנה לוקחו ונושאי כליו להעדר מציאותה לא שתו עריו עליה. ועתה באתי כבדתי את ה' מנרני והבאתיה אף אני על מכבש הרפום והנדלתי והוספתי מראה מקום דברי התלמוד ועוד לקרא (קרא בן רמזותיו. בגליון ימין דברי תלמוד ובגליון שמאל ועוד לקרא) הראתיך בעיניך מקום משכן כבודו. גם נתתי עיני ולבי להנהות באמרי שפר הטעיות הניכרין לעין כל אשר נפלו ברפום הראשון ואנכי ראיתי ותקנתים כיד ה' הטובה עלי ותכנתי עמודיה ופרשתי שיחותיה כל דבר הקשה הצנתי לפניך. יהי רצון שתהא מלאכתי מלאכה תמה אהל כל יצען כל יסע יתדותיו לנצח. דברי החותם היום יום ד' תענית אסתר תקס"ב לפ"ק פ"פ דמיין יע"א. דברי הקטן איזוק שי"אר בן לאותו צדיק המפורסם המאה"ג מה"ו ליב שי"אר נר"ו אשר הוא אב"ד דק"ק דיסלדארף והמדינה יע"א. וסרים למשמעתו במקום אשר היה שם אהלו בתחילה ק"ק דעטמולט והמדינה יע"א:

ומדברי מכתב זה נראה שלא היה יודע רק מהוצאה הראשונה ומרפום המבורג לא ידע. והוא הסניר לפעמים דברים במחברות ענולות והוסיף דברים במחברות מרובעות. ובשולי העמוד הרפום הערותיו. וכותב לפעמים ברפום ישן . . . ולענד צ"ל . . . ובסוף עמוד אחד השמטות וטעיות. והוסיף שם דברים מהערותיו. אבל ראה זה מצאתי בו והיא כחידה בעיני שכמה דברים נמצאים בו בסדר אחר ממה שהם ברפום הראשון (וברפום הב') בלי שום רמז דבר. ולבי אומר לי שהיה בידו טופס זה בכתי אף שאינו מזכירו:

וכל ההוצאות שנתהברה בהם הברייתא עם אנדת בראשית נעשו ע"פ הוצאה הזאת. ועיי' באוצר הספרים ערך מדרש אנדת בראשית 553. שהוצאה הראשונה היחה בוילנא ואח"כ נדפסה ע"י איש אחד אשר עבר על החרם ונגב וכחש. והזכיר עוד שם איזה הוצאות. ולפני מונחת הוצאת ווארשא תרל"ו אנדת בראשית עם פירוש מו"ה חנוך זונדל עץ יוסף וכו'. וכתוב על השער ונוספו עתה מדרש תמורה וכו' וברייתא דמלאכת המשכן. וכל אלה כבר היו בהוצאות שקדמיה. ואולי טעות הרפום היא וצ"ל ונוספו עמה וכו'. אבל זה ראיתי שנדפס כולו עם ההנהות

1 נהלף לו ר' עזרא (או עזרה) עם הרפ"ע מפאנו. ואעתיק כאן מדברי המנוח רש"ב בהערה למבוא אל התנחומא אשר הו"ל דף פ"ב וו"ל. אמרתי להעתיק פה מה שכתב אודותיו הרב החוקר הגדול מוהר"ר ריט"ל צונץ בכ"ח ח"ז צד קכ"ב וו"ל. ר' עזרא מפאנו בר יצחק היה מתושבי מנטובה וכו' וכו' מגנזיו נדפסו בוויניציאה שס"ב ברייתא דמלאכת המשכן ושמה חרשה לברכת יעקב בספר משפטי שכועות וכו': * ואני רואה להעיר כאן שבעל חכמת המשכן הביא ספר שהרמ"בם חברו על מלאכת המשכן. ובעל מעשה חשב העתיק דבריו בפ"ד אות ז' (דף י"ח ע"א) עיי"ש:

וההערות מלה במלה ואות באות כמו שהיא ברפוס אופיבאך מר' אייזק שייאר. אלא שקוצר קצת בהשמטות. וכתוב בראשה. ברייתא דמלאכת המשכן חוכרה בימי התנאים והובא קצתה בילקוט תרומה וגם נרמזה בתו' שבת (כ"ב) וביומא (ע"ב). ובתר ננבי ננבו והשכיחו את שם ר' אייזק שייאר ולא זכר איש את המסכן ההוא. ואני הנחתי לי הוצאת ר' אייזק שייאר ליסוד. אבל שנית בה ע"פי כתי' והילקוט כפי שראיתי ההכרח להגיה ולשנות. ובכאורי אני מזכיר כל הנוסחאות שנודמנו לי:

ההוצאה הרביעית היא הוצאת מוהר"א יעללינעק הדרשן המפורסם בווינא בקיבוץ אשר קרא בית המדרש. והוא בחרר שלישי מצד קמ"ד והלאה. ובהקדמתו בלשון אשכנז הזכיר הוצאותיה Ven. 1602, Hamburg 1782, Offenbach 1802 עם הערות מר' אייזק שייאר. ומנה בה המקומות שהעתיק הילקוט ממנה והם. פ"א בילקוט דף צ"ט עמוד ב' וק"א עמוד ד': פ"ב ונ'. ק"ב ע"א: פ"ד. ק"ב ע"א וב': פ"ה ק"ב ע"ג: פ"ו וז' ק' ע"א (הערה). בילקוט שם הוא פ"ו. ויפה ראה המנוח ז"ל שהרי לא נסמן בגליון מלאכת המשכן. אבל פ"ו לא העתיק לפי שמעתיק ענינו מן הנמרא וכך הוא דרכו של בעל הילקוט): פ"ח. ק' ע"ג. וק"א ע"א (הערה). אף זה אינו שם שהוא העתיק מן הנמרא): פ"ט וי'. ק"א ע"א וב' (הערה). קיטעא היא בע"ב ובעמוד א' ליתא אלא מן הנמרא): פ"יא. ק"ה ע"א: פ"יב. ק"ו ע"ב: פ"יג וי"ד. ק"יג ע"ב וד' (גם כאן יפה ראה שאף כאן לא נסמן בגליון מלאכת המשכן. ויש לי להעיר באלו הב' מקומות שלא נסמנו שבילקוט שאלוניקי שנת רפ"ו נסמנו כהוגן): אמנם לא הגיד לנו על פי איזה מקור הדפיסה לברייתא זו ובדקתי אותה ומצאתי שהיא כולה בראשי תיבותיה וגם באיזה שיבושים והוספות בה במחברות על פי דפוס המבורג. נכצינו אומרים דפוס וויניציאה והמבורג והוצאה זו כולן דומות זו לזו. וכשאני מרמוז על שינוי נוסחא אני אומר בהוצאת מוהר"א יעללינעק. והרי היא כמו שאם אמרתי בוויניציאה ובהמבורג. אבל הזכרתי הוצאה זו שהיא נמצאת יותר מהוצאות הקודמות. ועוד כדי שאזכיר את שם המנוח לטובה:

הוצאה החמישית היא הוצאת הרב דקהלת קאניץ במדינת מעהרן מו"ה חיים פלעש ע"פי כתי' מינכען. והוא חרנמה ועשה הערותיו בלשון אשכנז:

וכתבי י"ד שהשתמשתי בהם הם. א' כת"י להחכם הושיש מוהר"א עפשטיין פה ווינא. הכתי נכתב בשנת רפ"ט בשאלוניקי כולל ספרים שונים. והעתיק למעני השינויים שנמצאו בו החכם החשוב תלמיד בית מדרשו מו"ה אביגדור המוכתר בשם דר' אפסאווויטצער. י"ב) כת"י אוקספארד שהיא ברשימות נייבויער Nr. 370 והב' בס"י 161 והוא משובש וחסר. העתיק למעני השינויים שנמצאו בהם החכם הנודע בהוצאתו ספרי ר' יוסף אבן כספי אע"ג דמפקנא אית ליה ומעילנא לית ליה ר' יצחק לאסט נ"י. תורתו היא ברכתו שתהא משכורתם שלמה מעם ה' אלהי ישראל כי העמיסו על עצמם הטורח הזה בלי תשלום נמול:

עוד אחשב אל ההוצאות ספר והזהיר הוציאו לאור הרב דק"ק אסטראווא מו"ה ישראל מאיר פרייאמאן והוסיף עליו הערות בשם ענפי יהודה. בפ' תצוה תעתיק י"ב פרקים מברייתא זו. אבל השמיט הב' פרקים האחרונים המרכיבים בחנייתן של ישראל לפי שאין ענין להם לפ' תצוה. והרב המו"ל הזכיר בענפי יהודה שהשתמש בפרקים אלו בכתי' פאריו אמנם רק במקומות מועטים. וכתב אפס קצתו תראה כי בכ"פ באן דרשות ורמזים בתוך הברייתא וכו'. ובמקום אחר כתב שכ"פ נלקה בחסר ויתיר הכותב הוסיף ונרע כרצונו. ולדעתי יותר טוב היה עושה לקיים אל תמנע טוב מבעליו ולהעתיק כל השינויים כי הרבה פעמים ימצאו בו אתרים דבר מה שלא מצא המחבר. ונאמר צדיק הראשון בריבו ובא רעהו וחקרו (משלי י"ח י"ז):

אמנם שאר הספרים שעלי להודיע שהשתמשתי בהם הם. א' ספר מעשה חושב להחכם הגדול מוהר"ר עמנואל חי ריקי מרביץ תורה בק"ק נוריציא יע"א נדפס בוויניציאה תע"ו לפ"ק. והוא נשתמש והעתיק דברים הרבה מספר חכמת המשכן לר' יוסף שליט ריקיטי ב"ר אליעזר ריקיטי. ונדפס במנטובה תל"ו לפ"ק (וארשום כאן איזה דברים שמצאתי בו שלדעתי ראוי לפרסמם. כבר הזכרתי לעיל בהערה שהוא מביא ספר שהרמ"בם חברו על מלאכת המשכן. בדף ה' ע"ב כתב כנוכר במדרש שהובא ממערב. ושם כתב אבל מצאתי בספר שהובא

הקדמה

מעדני (רוכז) [רוכז] לשון ברייתא וכו' שהרמ"בם חברו. שם ו' ע"ב. וכן מצאתי בספר שהובא מעדני וז"ל הרי ד' כיסויין למעלה. שם י"ג ע"א. ובספר מדרש הנדה שהובא מעדאן נמצא בפ' תרומה: ב' ספר מקדש אהרן לר' אהרן צבי א"הן ח"ן ויה דע"נלין נדפס בווארשא: עוד צריך אני להעיר שבילקוט סוף פרשת פקודי ענינים רבים מעניני ברייתא זו. עד שחשב בעל ענפי יהודה שהם ביאור יותר רחב למה שנאמר בברייתא בקיצור. אמנם האמת שיש בו מה שהוא מלוקט מברייתא דמסכת מרות. שעכ"פ ענינה שייכה לענין ברייתא שלנו ונס דברים אחרים ע"כ ראיתי לספחם לברייתא זו והעתקתים מהילקוט ואקדים דברים על טיב אלה הליקוטים שבילקוט שם בכלל. ורואה אני כאן לכתוב מבוא לברייתא שלפנינו כדי להעמיד על טיבה:

הערה אחר שכבר נסדררה ההקדמה בבית הרפוס העירני תלמוד בית מדרשנו האברך החשוב מ"ה אביגדור נפשאויצער שבילקוט מכירי לישעיה ס' א' הביא מאמרו של רשבי שהוא לפנינו בסוף פי"ד בשם פרקי מלאכת המשכן:

מבוא

ידענו שכבר בימי התנאים נסדרו חבורים לס' שמות ויקרא במדבר ודברים שהם מכילתא ספרא וספרי. אמנם באילו החבורים באו לבאר ולפרש מצוותיה של תורה ורק הדרך אנב באו בהם דברים שאינם נוגעים בהלכה. אבל השמיטו פרשיות שלמות שלא דברו בהם. והם מלאכת המשכן ובגדי כהונה ופרשת מלוואים ופקודי העם לדגליהם וחנייתם. וצריך טעם להשמטת אלה הפרשיות. ואין להעלות על הדעת שלא דברו בהם לפי שאין בהם דברים להלכה שהרי צריך עכ"פ למיסבר קראי. כדגרסינן ביומא (ה' ע"ב). כיצד הלבישן. כיצד הלבישן מה דהוה הוה. אלא כיצד מלבישן לעתיד לבא. לעתיד לבוא נמי לכשיבואו אהרן ובניו ומשה עמהם. אלא כיצד הלבישן למיסבר קראי וכו'. ופירשו שם שצריך להשוות המקראות דצוואות בפ' תצוה והמקראות דעשייה בפ' צו. ובירושלמי דריש שביעית ששאלו שם על דברים שבטלו ביד ויעקרו אותם מן המשנה. רבי קריספה בשם ר' יוחנן שאם בקשו לחזור יחזרו. התיב ר' יונה הרי פרשת המילואים הרי פרשת דור המבול הרי אינן עתידין לחזור משתה יעקרו אותן מן המשנה. אלא כדי להודיעך וכא כדי להודיעך. נמצינו אומרים שאף בדברים שאינם להלכה הם למשנה אם כדי להודיעך או כדי למיסבר קראי. וכשנסקיף על הפרשיות שהשמיטום מהם שהיו צריכים לבארם למיסבר קראי כגון פרשת המילואים ומהם שהיו צריכים לדבר בהם כדי להודיעך כגון מעשה משכן וחניית הדגלים:

ולמדתי מרבינו רש"י שבחכמה גדולה חברו התנאים את חיבוריהם. שבפ' תצוה במקרא ועשו את האפד כתב רש"י וז"ל. אם באתי לפרש מעשה האפד והחשן על סדר המקראות הרי פירושן פרקים וישנה הקורא בצירופן. לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא למען ירוץ קורא בו. ואח"כ אפרש על סדר המקראות. וכן עשו התנאים ז"ל במלאכת המשכן ובחניית הדגלים. סידרו הדברים כפי שהיו לדעתם והקורא ייטב המקראות ע"פי דעתם לעצמו ויבינם. לא כן בפרשת המילואים כי שם הוכרחו להשוות מקרא ומקרא בצוואתו ובעשייתו. ע"כ להם סגנון אחר בפ' המילואים שאינו דומה לברייתא דמלאכת המשכן ואינו דומה לשאר תורת כהנים. ויש שחיברוה עם התוי"כ ויש שהשמיטוה. ואדבר מזה אם יגזור השם במלאכתי על תוי"כ (אשר קצתה היא כהיום בבית הדפוס) ואלה שהשמיטוה מתוי"כ חיברוה עם ברייתא דמלאכת המשכן. ומצאתי ראיה לזה בתוספות ישנים ביומא (ו' ע"א) בריה מביתו. שכתב שם וא"ת ומאי קאמר מביתו למה פירש. והלא יש לו להיות תדיר במתנה לוייה כמו אהרן ובניו שהיו יושבין תמיד פתח אהל מועד. מהא דחניא בברייתא דמלאכת המשכן שכל שבעת ימי המילואים היה משה מעמיד המשכן ומפרקו. פירוש היה מפרקו ומעמידו מיד וכו'. והנה זה שהביאו הוא לפנינו בפרשת המילואים. הרי שהיתה לפניהם פרשת המילואים בברייתא דמלאכת המשכן. והיתה ברייתא זו כוללת מעשה המשכן ומילואים (כמו שהם מחוברים בפ' תצוה) וחנייתן של ישראל. והיו מי שסלקום מברייתא זו וחיברום עם תוי"כ (כמו שהם בפ' צו):

ומה שיש לתמוה עליו הוא. שלא נמצא בברייתא זו ענין בגדי כהנים. וראיתי רש"י מתאנת על זה שכתב בפסוק ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד. לא שמעתי ולא מצאתי בברייתא פ"י תבניתו ולבי אימר לי וכו'. ואי אפשר להעלות על הדעת שלא דברו התנאים כלל בענין בגדי הכהונה. שהרי אנו מוצאין בהן איוו ברייתות מפוררות בנמרא. ואזכיר אותן. יומא (ע"א ע"א)

ת"ר דברים שנאמר בהן שש חוטין כפול ששה. משור שמנה. מעיל שנים עשר. פרוכת עשרים וארבעה. חשן ואפוד עשרים ושמנה: סוכה (ה' ע"א) דחניא ציץ דומה כמין טס של זהב ורחב ב' אצבעות ומוקף מאזן לאזן וכו'. סוטה (ל"ו ע"א וכו') מיתבי שתי אבנים טובות היו לו לכ"ג על כתיפיו אחת מכאן ואחת מכאן. ושמות שנים עשר שבטים כתוב עליהם ששה על אבן זו וששה על אבן זו וכו' שניה כתולדותם ולא ראשונה כתולדותם מפני שיהודה מוקדם. וחמשים אותיות היו כ"ה על אבן זו וכ"ה על אבן זו. ר' חנינא בן גמליאל אומר לא כדרך שחלוקין בחומש הפקודים אלא כדרך שחלוקין בחומש שני כיצד וכו': זבחים (פ"ח ע"א) ת"ר בנד כהונה אין עושין אותן מעשה מחט אלא מעשה אורג וכו': שם (עמוד ב') ת"ר מעיל כולו של תכלת וכו' כיצד היה מביא תכלת וארגמן ותולעת שני שזורין ועושה אותן כמין רמונים שלא פיתחו פיהן וכמין קונאות של קולסות שבראשי תינוקת (ע"י רש"י) ומביא ע"ב זנין שבהן ע"ב עינבלין ותולה בהן ל"ו מצד זה ול"ו מצד זה. ר' דוסא אומר משום ר' יהודה ל"ו היו י"ח מצד זה וי"ח מצד זה:

וראיתי בחכמת המשכן (ט' ע"א) שכתב לדעת הרמ"בם בכל כתף ב' טבעות ולרש"י לא היה למעלה שום טבעת והשרשרות תקועין במשבצות ובברייתות של מלאכת המשכן נראה בהדיא כדעת הרמ"בם. והנה זה שהביא בשם הרמ"בם היא בה' כלי המקדש פ"ט ו"י כתוב שם ועושה בכל כתף שתי טבעות אחת מלמעלה בראש הכתף ואחת מלמטה לכתף למעלה מן החשב ונותן שתי עבותות זהב בשתי טבעות של מעלה והם הנקראים שרשרות ואחר כך מכניס קצות העבותות של חושן בטבעות של מעלה בכתפות האפוד וכו'. וכתב בכ"מ ועושה בכל כתף וכו' מפורש במקראות. אמנם שאינו מפורש במקראות מוכח שר"ש לא פירש כך. אלא הוא כמ"ש בהדיא בחכמת המשכן וז"ל ובברייתות מלאכת המשכן נראה בהדיא כדעת הרמ"בם. והר"מ ברייתא הוה ליה בעשיית האפוד. ומה אני הן שאין הברייתא דמלאכת המשכן שלפנינו שלימה אלא שנאבדו ממנה ברייתות בענין בנדי כהונה וחסורי מיחסרא. ובעל חכמת המשכן היו לו ברייתות אלו עדיין. ואני מדייק בלשונו שאומר בברייתות ולא אמר בברייתא. ואנו יודעין שהוא קורא לברייתא זו משנת המשכן. אי"ב הא לחור והא לחור:

ולבאר הפלא הוה אומר בדרך השערה. עשיית בנדי כהונה היא בפ' חצוה מחוברת עם פרשת מילואים וסילקן איזה מעתיק לפרקים אלו וחברן לפרשת המילואים. ואח"כ סילקן מעתיק אחר מפרשת המילואים לחברן אל מלאכת המשכן. וקרא אותן ברייתות של מלאכת המשכן. או שנקראו כך בחיבורן עם פרשת המילואים. ובין מעתיק למעתיק נאבדו. וברוך היודע האמת:

הפרקים שלפנינו הם י"ד אלא שיש שאין מונין הפרק הראשון וקורין לשני פ"א כדרך שמונה הכ"ג אחת אחת אחת ושתיים. ומונין בסוף י"ג פרקים. וענין אלו הפרקים הוא פ"א פתיחה קטנה מאמר לרבי במנין התרומות ואח"כ בגודל המשכן והעמדת הקרשים וצורתן. וכמו כן בענין הבריתים גדלן ושימושן. והעמודים והארנים. פ"ב ביריעות התכלת מעשיהן גדלן ושימושן. פ"ג ביריעות עזים גדלן ושימושן. והמכסאות. פ"ד ארינת הפרכת וחשן ואפוד ומסך הפתח. והיכן היתה הפרכת נתונה. וחילוק הבית ומה שניתן מבפנים לפרוכת ומה שמבחוץ שהם השלחן והמנורה ומזבח הזהב. והיאך היו נתונים. פ"ה בצורת החצר גדלו ועמודיו וארניו ויתרותיו. וגודל הקלעים ומסך שער החצר. פ"ו הארון גדלו ועוביו. והלוחות ושכרי לוחות וס"ת היאך היו מונחין. ובנסיעת הארון למלחמה. פ"ז עשיית הארון והבדים. והיכן נגנו. פ"ח השלחן גדלו וסידור לחם הפנים ובזיכי לבונה עליו. ומעמד עשרה שלחנות שעשה שלמה. פ"ט במנורה חומרה וצורתה וכליה. ופ"י עשייתה וקניה כפתוריה ופרתיה ונביעיה ומעמדה והדלקתה ודישונה. ומעמד עשרה מנורות שעשה שלמה. פ"יא במזבח הקטרת שהוא מזבח הזהב וגדלו. ובמזבח העולה גדלו וצורתו ומעמדו. פ"יב בכיור. ומעמד עשרה כיורים שעשה שלמה. ובים שעשה גדלו וצורתו ומעמד שנים עשר בקר של נחשת שתחתיו. פ"יג בפקודת הלויים שהיו משמרין את המשכן בעבודתם. ומתנות הרגלים ונסיעתם ע"י חצוצרות. ופ"יד בחניית ישראל וענין עניי הכבוד שעליהם. ומצייס בדיבור השכינה עם משה מהיכן היתה:

אמנם התנאים שהוזכרו כברייתא זו הם. רבי ור' יוסי ור' נחמיה בפ"א. בפ"ב ר' נחמיה. בפ"ג ר' יהודה ב' פעמים. ור' נחמיה. בפ"ד ר' נחמיה. בפ"ה ר' יוסי ור' יוסי בר' יהודה. בפ"ו ר' מאיר ור' יהודה ב' פעמים. ור' יהודה בן לקיש. בפ"ז ר' יהודה בן לקיש וחכמים. רבי ור' אלעזר וצ"ל אליעזר. בפ"ח ר' יהודה ר' מאיר ואבא שאול ור' יוסי ברבי יהודה. בפ"ט ר' יהושע בן קרחה. בפ"י איסי בן יהודה ואיסי בן עקביא ר' יוסי בר' יהודה ר' נתן ר' יוסי וחכמים. בפ"יא ר' מאיר ור' יוסי. בפ"יג ר' יהודה. ובפ"יד ר' שמעון בן יוסי (או בן יוחי) ר' נתן ור' שמעון בן יוחי ותלמידו של ר' ישמעאל:

וכסדר אלפא ביתא הם. אבא שאול. איסי בן יהודה. איסי בן עקביא. ר' אלעזר (או אליעזר). חכמים. ר' יהודה. ר' יהודה בן לקיש. ר' יהושע בן קרחה. ר' יוסי. ר' יוסי בר' יהודה. ר' מאיר. ר' נחמיה. ר' נתן. רבי. ר' שמעון בן יוסי. ר' שמעון בן יוחי. תלמידו של ר' ישמעאל; ואשר יש לדין היא על זמן חיבורה. הנה למטה ידענו שהובאה. ברייתא זו מגדולי הראשונים רש"י ורמ"ב ובעלי תוספות ולדעת בעל חכמת המשכן גם הר"מ יסר הלכותיו על פיה. ואני מצאתי שהובאה במדרש במדבר רבה פ"ו דאיתא התם. תני מובח העולה ארכו וכו' גבהו ג' אמות וכו' דברי ר"מ א"ל ר' יוסי וכו'. והיא כברייתא שלפנינו פ"יא נגד הנמרא דבנמרא זבחים (נ"ט ע"ב) גרסין דתניא ושלש אמות קומתו דברים ככתבן דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר וכו' (והתימא על מפרשי המדרש מ"כ ויפ"ת והיר"מ והר"דל שלא הרגישו דבר זה רק הרש"ש העיר על זה). והנה ממדרש זה ומס' וההיר ראייה שכבר היתה ידועה בימי אחרוני הגאונים. והנה רמזתי בתחילת מאמרי שחבורה היתה בזמן חיבור שאר הברייתות. וע"כ לא נזכר בה שם אחד מהאמוראים. אבל היא עכ"פ מאוחרת לרבי שכבר הוזכר בה. ואם יאמר האומר שאני מן המקדימין בלא ראייה על זאת אישיב ואדון בדרכי בדברים כאלה לומר כן נמצא וכן היה. ואומר אם הענין הוא פיוטי ומנזים אע"פ שנתלה הדבר באיזה תנא קדום אינני מחליט קדמותו שאפשר להשיב דבריו תלה עצמו באילן גדול. וכן אם נמצא בו דבר שאפשר לחשדו בזיוף להחזיק בידי איזו כת מן הכתות לא אקבל קדמותו בלי ראייה מכרחת. וכן אם יש מקום לתלות שאינו אלא מלוקט מהנמרות ושאר הברייתות לא אקבל קדמותו בלי ראייה מוכחת. אבל דבר שהוא לעצמו. ובסגנון שאר דברים שהם כיוצא בו ואין בידי ראייה לאהרו משאר דברים הדומים לו. ע"ז אני דן כאן נמצא וכאן היה. וע"כ אומר שהברייתא הזו היא כשאר הברייתות שהוקדמו עכ"פ לחיבור הנמרא:

אור ליום ג' כ"ח אדר שני. העדפת תסרה על אחרי המשכן לפ"ק.

מאיר איש שלום.

¹ הערה. בנה דברים אמורים בספרים שכבר נתקבלו בישראל וגדולי ישראל נתעסקו בהם. אבל אם יבא אדם ויאמר ראה זה כוצאתי והוא ספרו של רשב"י. אין אנו מאמינים לו עד שיביא ראיות מכריחות שהוא ספרו של רשב"י וכמעשה שהיה. וכן אם יבא אדם וידפיס ספר ויאמר שהוא חזות יעדי החזוה שירענו ממנו שהיה בעולם. או יאמר ספר מלהמות ה' מצאתי ויהיה סגנון הספר כסגנון והב בסופה. או יאמר ספר הישר מצאתי ויהיה בסגנון שמיש בגבעון דום. אף על פי שירענו שהיו בעולם לא נאבה לו ולא נשמע אליו. ונאמר לו צא ובשר לילדים ולנשים שדעתן קלות עליהן. כי טיבן של ישראל ובעלתם הוא שאמר עליהם משה רבינו והן לא יאמינו לו. ונתן השם בידו מופתים על דברים שלשעתן. אבל כשבא ליתן תורה לישראל אמר לו הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם. מכלל שעדיין לא האמינו בו. ואלמלא מעלתנו זאת כבר לא היינו עוד בעולם. וע"כ אומר לזה שבא בימינו והדפיס ירושלמי לקדשים שנצרכים אנו בו לראיות שהיה בעולם. איה לך ההנפק והאישרהא שהוא הוא הירושלמי הנאבד. שכבר קרו דברים כאלה. שעמדו אנשים להשמות העולם ותלו עצמן כאילן גדול:

ברייתא דמלאכת המשכן

רבי אומר עשר תרומות הן: תרומה גדולה ותרומת מעשר חלה וביכורים. ותרומת איל ניזיר ותרומת לחמי תודה ותרומת חזה ושוק הימין. ותרומת הארץ ותרומת מדין ותרומת שקלים. ותרומת המשכן: תרומה ותרומת מעשר חלה וביכורים ותרומת איל ניזיר ותרומת לחמי תודה ותרומת שלמים לכהנים: תרומת הארץ לכהנים וללוים ולגתונים ולמקדש ולירושלם: תרומת מדין לאלעזר הכהן. תרומת שקלים לאדנים: תרומת המשכן שממנה היו עושין גופו של משכן ושמן המאור וקטרת הסמים ובגדי כהנים ובגדי כהן גדול:

רבי אומר וכו'. זה הנואמר הוא כעין פתיחה לברייתא דמלאכת המשכן. וזילקוט סמכו חוקרא ומתחיל ויקחו לי תרומה. וזמנין אלו התרומות מצובה גדולה צנוקה אחת ע"כ רוחה חגי להקדים המקראות כקדקן שהזכירו בהן התרומות. (א) תרומת המשכן. דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה (שמות כ"ה ז'). (ב) שוק הימין וחיל הנולחים להקטרה. ואת שוק הימין כי חיל הנולחים הוא וגו' וקדשת את זה התמפה ואת שוק התרומה אשר הוקף ואשר הורס וחיל הנולחים וגו' (שם כ"ט כ"ב וגו' עד כ"ז) ולשון רש"י שם לא נולחנו הקטרה צדוק הימין עם האיומרים חלה זו צלנד. (ג) תרומת שלמים. והיה לזהרן ולצמיו וגו' כי תרומה הוא ותרומה יהיה ואלת צמיו וצמיו שלמיהם תרומתם לה' (שם שם כ"ח) וכפל צויקרא (ז' ל"א וגו') והיה הקפה לזהרן ולצמיו. ואת שוק הימין תתנו תרומה לכהן וצמיו שלמיהם וגו' כי את זה התמפה ואת שוק התרומה לקחתי ואלת צמיו וצמיו שלמיהם וגו'. וזכרו תמיד צחורה חמה התמפה ושוק התרומה ופי' הרמב"ן (צ"ג שו"ת י"ג ט"ו) שנקראת שוק התרומה על שם תרומה הראשונה צאל הנולחים שהיתה להקטרה. (ד) תרומת שקלים. זה יתנו וגו' מחלית השקל תרומה לה' (שמות ל"א ג'). (ה) תרומת תודה. והקריב תנונו אחד מכל תרומה לה' (ויקרא ז' י"ד) לשון רש"י לחם אחד מכל ונין ונין יעול תרומה לכהן העוזה וכו' חוץ מזה ושוק עצה וכו' והתודה קרויה שלמים. (ו) תרומת ביכורים. וכל תרומה לכל קדשי צמיו אשר יקריבו לכהן לו יהיה (צמדצ"ה ט"ו) וחנורו צפרי והוצא צרש"י עה"ת צס"ו י' יסועאל. וכי תרומה וקריצים לכהן וכו' צל הכחוצ ולימד על הביכורים שהיו נתונים לכהנים. ועוד חנורו ותרומת ידך (דברים י"ב ז') אלו הביכורים. (ז) תרומת איל חר. ולקח הכהן את הזרע צטלה מן החיל וחלת מלה חמת וגו' קדש הוא לכהן על חמה התמפה ועל שוק התרומה (צמדצ"ה ז' י"ט וכו') ולשון רש"י החלה והרקיק והזרוע תרומה הן לכהן מלצד חמה ושוק הראויים לו מכל שלמים וכו'. (ח) תרומת גרן היא תרומה גדולה ותרומת חלה. והיה צאלכבם ונלחם הארץ תרומה חלה ערקותיכם חלה תרומה תרומה בתרומת גרן בן תרומה חמה (שם ט"ו. י"ט וכו') וחנורו צפרי תרומה חלה צתרומה גדולה הכחוצ מדבר לו אינו חלה צתרומת חלה כשהוא חנור חלה תרומה חלה חלה חנורה וכו' דברי ר' יאשיהו ר' יונתן אומר לפי שהוא חנור ראשית דגן ותושך וילחרך (דברים י"ח ז') חוצה. חמה חומר חוצה לו אינו חלה ראשית חלה תרומה חלה חוצה ולא ראשית. וכתיב כל חלב ילחר וכל חלב תירוש ודגן ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתתים (צמדצ"ה י"ח ז') ופרש"י ראשיתם תרומה. וצפרי כל חלב וגו' זו תרומת מעשר (וצילקוט זו תרומה גדולה ותרומת מעשר) ראשיתם זו ראשית הגז. אשר יתנו זה הזרוע והלחיים והקיצה. לה' זו חלה (וצענפ"י יהודה כתב ועמה חפרש תרומה כתיב

ברייתא דמלאכת המשכן

לאשיתם אשר יתנו לה' לך כחמים זה קאי על תרומה גדולה ולא מלינו צחורה דתרומה גדולה תרומה מיקרו. ולא דק. ואי הוה מני הכי דכתיב זהו ראשית היה לו לזכות ג"כ ראשית הגז.)

(י) תרומת מעשר. כי את מעשר צמי אשר ירימו לה' תרומה נחתי ללוים וגו' ואל הלוים מדצר וגו' והרמותם ממונו תרומת ה' מעשר מן המעשר (צמדצר מ"ח כ"ד וגו') ולאורו צקפרי קראו המקום תרומה עד שיוליח מונג תרומת מעשר. וכ"ה צרש"י עה"ת. מ"ח) תרומת מדין. צמלחמת מדין כתיב וכתתה לאלעזר הכהן תרומת ה' (שם ל"א כ"ט) וכתיב ויתן משה את נכס תרומת ה' לאלעזר הכהן (שם מ"א). (צ) תרומת הארץ. כתיב ציחזקאל (מ"ח מ"ב) שהוא קורא תרומת הארץ וזה שמויחד למוקום המוקדש ולשצח הכהנים והלוים ולעזדי העיר. אחר שם והיתה להם תרומה ונתרומת הארץ וגו'. ופירש שם למי ניתנה תרומת הארץ. ולאורו צבר ש"ב שמה שנאמר שם (מ"ט) והעבד העיר יעבדוהו וגו' היא הגבועי דהיינו הנתינים. ועפ"ז מ"צ תרומות הן. אמנם אם לא נזכרה תרומת חיל המלואים ונאמר שהיא אחת עם תרומת השלמים אלא ששוק היויץ צחיל המלואים ובשאר שלמים שבשאר לו השם שוק התרומה שהיא לכהנים. ישארו עכ"פ מ"א תרומות. וכשנחלקם לקוגים. יהיו נזרע הארץ ציבורים תרומה גדולה ותרומת מעשר וחלה שהן ארבע. ומהקרצנות תרומות תודה ותרומת שלמים ותרומת חיל כזיר שהן שלש. וישארו מה שאין טפלות תחת חלו הקוגים והן נחפלים שונים. תרומת המשכן ותרומת שקלים תרומת מדין ותרומת הארץ שהן ארבע. והן צכללן אחת עשרה תרומות ולא עשר. והנה היה מקום שלל למוטת תרומת מדין שאינה לדורות. אצל רצי ע"כ מנחה שהרי אחר צפרטן תרומת מדין לאלעזר הכהן. אונס מאלל שאין המנין עבר צדוק. צקפרי ואתחן פ"י כ"ו י' לשונות נקראת תפלה וכו' וצפרטן הן יותר וכתצתי צומ"ע אות ט"ו בל"ו הרצה לשונות וכן ואלאתי צתחוווא שם צהרצה שמוח נקראת התפלה וכו'. וצמכילתא צשלח וס' צ' פ"ד עשרה נסים נעשו לישראל על הים וכו' וצפרטן הן יותר והאריכו צזה המפרשים וכתצתי צומ"ע אות ד' והאמת שמנין עשרה לאו דווקא אלא בל"ו הרצה נסים. והסכים לזה מוה"ר שבעטער צאד"רנ פל"ג הערה כ"ג וסיים וע"ע צפרד"ך ערך עשר (צברכו ע"ס) שהצ"ח ארצ הא"י גאון ששאלו ממונו עשר קדושות ששרינו צריש כלים כשתחשוב אותן יצאו מ"א. והצ"ב שאין ארץ ישראל צכלל הקדושות אלא עשר קדושות צארץ ישראל קאמור. ואין זה אלא דמוי צקש. שודחי מ"י קדושה נגד שאר הארלות כדכתיב ואך אם טמאה ארץ אחתכם (יהושע כ"צ מ"ט) וכתיב ואתה על ארמה טמאה תמות (עמוס ז' מ"ז) ולשון המושגה היא עשר קדושות הן מ"י מקודשת מכל הארלות ומה היא קדושה וכו'. ועי"ש צר"ש. אלא מחורתא דעשר לאו דווקא אלא שתפסו מנין וסויים. ועי"י קידושין (ג' ע"א) ובצח קמח (ה' ע"א) ובכ"ו שפירשו מניחא למועוטי מ"י. וע"ע צחוספות ר"ט ר"ה ור"ט צ"ק מה שהעירו על מלח הן:

תרומה גדולה ותרומת מעשר חלה וציבורים. כ"ה צהולאת מוה"ר חיים פלעש ובכת"י מוה"ר-עפשטיין. וצחיק נוסחאות ליחל לזולת גדולה: ותרומת חיל כזיר. וכן לקמן צפרטן. צדפוס ובכת"י שחברו. וצחיק נוסחאות ותרומת חיר. וצילקוט וצק' וההיר נשמוטה לגמרי (וצענפי יהודה כחצ צכללה צחרומת שלמים ותודה. ושכח את הצרוב): ותרומת לחמי תודה. וכן לקמן צפרטן. צדפוס ובכת"י ה"ל וצחיק נוסחאות ותרומת תודה. (והצ"ח צעל ענפי יהודה כתיב פאריז ותרומת התודה ארבעים לחמי התודה ארבעה הן מיני לחם צתודה ועשרה מכל מין ומין וכתיב והקריב וגו'. ותוספת פירוש ה"א): ותרומת חזה ושוק הימין. היינו תרומת שלמים. וליחל צנוסחאות אצל צילקוט הציר צסוף ותרומת שלמים. ומקומה כאן. וצהולאת מוה"ר פלעש ותרומת הימין ומחקה המ"ל לפי שלל חברה שם צפרטן ותרומת הארץ חברה ואל חברה כאן ע"כ מחקה והצ"ח חתימה תרומת הארץ. וצחמת קטועה היא ונחסרו הצ' מלות חזה ושוק. אצל שתחסר תרומת שלמים צוויין התרומות היא דצר שלל יעלה על הלצ וע"כ הגהתי. ותרומת הארץ ותרומת מדין ותרומת שקלים ותרומת המשכן. כצר הצרתי שצהולאת מוה"ר פלעש חסירה תרומת הארץ. וצילקוט ותרומת הארץ [ותרומת] שקלים ותרומת משכן ותרומת מדין. ותרומת שלמים (כמו שהוכרתי לעיל). וצדפוס אופיצחך ותרומת הארץ ותרומת מדין ותרומת שקלים ותרומת המשכן ותרומת חולה לארץ. והסגירו ותרומת ח"ל צמחצרות עגולות לק"י המחיקה. וצהולאת מוה"ר יעללינעק מנה צסוף ותרומת ח"ל. וכ"ה צכת"י מוה"ר עפשטיין. ומסר שם ותרומת מדין והוגה צגליון. ובכת"י אוקספארד ליחל ותרומת ח"ל. וכן צכפתור ופרח פ"ח ליחל. וצק' וההיר ותרומת מדין ותרומת הארץ ותרומת השקלים ותרומת המשכן ותרומת חולה לארץ. ובכת"י פאריז (הצ"ח צענפי יהודה) ותרומת שקלים ותרומת הארץ ותרומת המשכן ותרומת מדין ותרומת הדשן ויש אומרים אף תרומת הקומץ שנאמר והרים מונו צקומלו וגו'. ועי"י לקמן צפרט"הן. וצלי ספק שתרומת חולה לארץ צאה לפנים ונגליון:

תרומה וכו' ותרומת שלמים לכהנים. כ"ה צהוללח מוה"ר פלעש חלל שחקירה תרומת שלמים (או תרומת חזה ושוק הימין). וצילקוט ליתחל ותרומת שלמים חלל חקירה תרומת חיל חיר וכן חקירה מלת לכהנים. וצ"י והחיר תרומה ותרומת מעשר ומלה ותרומת חולה לארץ וצבורים ותרומת חודה לכהנים. ותרומת חיל חיר ותרומת שלמים ליתנייהו. וצדפוס חופיצאלך תרומה וכו' ותרומת חיר ותרומת חודה ותרומת חולה לארץ לכהנים. והוסגרה ותרומת חולה לארץ צמחצרות ותרומת שלמים ליתחל. וכ"ה צהוללח מוה"ר יעללינעק. וצכתיי חקספארד ותרומת חודה לכהן ותרומת הארץ לכהנים וללוים. וצכתיי פארץ תרומת (ל"ל תרומה) לכהנים ותרומת מעשר ללוים וזון הלוים לכהנים חלה ציבורים ותרומת חודה לכהנים. וחיל חיר ושלמים ליתנייהו: תרומת הארץ וכו' צהוללח מוה"ר פלעש ותרומת צעעות. וכן צילקוט שחקירה צו מלת לכהנים הקודמת. וכן ליתחל צילקוט ולנתינים: תרומת מדין וכו'. צכתיי פארץ חחר צצח צו תרומת הדשן חלל המוצח:

תרומת המשכן וכו'. צהוללח מוה"ר פלעש נקטע וחסר זון גופו עד חרכו. וצכתיי מוה"ר עפשטיין תרומת מושכן מוונה נעשה גוף המושכן ושזון המעשה וקטרת הסמים וצגדי כהונה. וצכתיי חקספארד מוונה נעשה מושכן ושזון המאור וכו'. וצכפתר ופרח שמוונה היו טושין גופו של מושכן ושזון המעשה וקטרת הסמים וצגדי כהנים: גרסיין צמוגילה (כ"ט ע"ב) דפליגי החס צפירוש המושה ר"ח חדר שחל להיות צצבת קורין צפרשת שקלים. מחי פרשת שקלים רב חמר לו חת צמיי וחמרת חליהם חת קרצני לחמי (וכלוי הפרשה צצצילה השקלים צאים) ושמוחל חמר כי חשא. צשלווח לו"ד כי חשא היינו דקרי לה פרשת שקלים דכתיב צה שקלים. חלל לו"ד חת קרצני לחמי וידי שקלים כתיבי חס. חין טעמוח כדרי טצי (כן הגיה הצ"ח עי"ש) וכו' חלל לו"ד כי חשא קרצנות ווי כתיבי שקלים לחדלים כתיבי (רש"י חס כדכתיב ולקחת חת כסף הכפורים ונחת חותו על עבודת חלה מועד והן השקלים שנעשו מהן חדמי המושכן כדכתיב וכסף פקודי העדה וגוי ללקת חת חדמי הקודש וגוי) כדתי רב יוסף שלש תרומות הן של מוצח למוצח ושל חדלים לחדלים ושל צדק הצית לצדק הצית (רש"י שלש תרומות נאנורו שם וכו' עי"ש. ועיי' צרש"י עה"ת צבי חשא ט"ו. ולצדק הצית חול ש"י ציוחש הנולך להציח מיהודה ומירושלם חת מנחת משה עבד ה' דה"צ כ"ד. ו' וצ"י). וצירושלמי דריש שקלים גרסיין ר' חגי צסס ר' שמוחל צר נחמיני שלש תרומות נאנורו צפרשה זחח תרומות חדלים ותרומת שקלים (כלוי שקלים דוושנה להיינו לקרצנות) ותרומת המשכן. דצר חל צמיי ויקחו לי תרומה צו תרומת חדלים. מלח כל חיש אשר ידצנו לצו תקחו חת תרומתי צו תרומת שקלים (צפי תקלין חדתיין מדכתיב צכל התרומות תרומה קתס וצחק כתיב תרומתי כלוי תרומה שלי מדייק דקחי חתרומת שקלים שהיו לוקחין מוונה קרצנות לצובה) וחלח התרומה אשר תקחו מלחם צו תרומת המושכן (צפי החבר ומדהנך תרתי לתרומת שקלים ומושכן חתיין על כרחך הך ויקחו לי תרומה חתיח לתרומת חדלים) תרומת המושכן למושכן וכו'. תרומת שקלים לקרצן וכו' תרומת חדלים העשיר לח ירצה וגוי ח"ר חצון חף צפרשה חולח נאנור צה ג' תרומות ומחליח השקל תרומה לה יתן תרומת ה' לחת חת תרומת ה'. והנך חמורחי כללו תרומת צדק הצית צתרומת המושכן. והוצחו המלמרים צילקוט צפי תרומה חלל שהוא מוקטע. וחנח דצרייתח דינן מוונה התרומות כפשוטן של המקראות. וצרייתח עתיקה היא דרצן צמרחי היו מוכין שלש עשרה תרומות י"ח לחמקן ותרומת שקלים דקרצנות. ותרומת צדק הצית ע"פי מדרשם:

פרק א'

המשכן ארכו שלשים אמה ורחבו עשה אמות וגובהו עשר אמות.
ר' יוסי אומר ארכו שלשים ואחד אמה:

כיצד היה מעמיד את המשכן. היה נותן ארבעים אדני כסף בצפון וארבעים אדני כסף בדרום וששה עשר במערב וארבעה במזרח הרי מאה אדנים. שנאמר מאת אדנים למאת הככר ככר לאדן (שמות ל"ח כ"ז):

כיצד היה מעמיד את הקרשים. היה נותן עשרים קרש בצפון ועשרים קרש בדרום ושמונה במערב. אבל במזרח לא היה שם קרש אלא ארבעה עמודי שטים שעליהם היו נותנים את הפרכת. שנאמר ועשית פרכת וגוי

ברייתא דמלאכת המשכן פ"א

ונתתה אותה על ארבעה עמודי ששים מצופים זהב וגוי ונתתה את הפרכת תחת הקרשים (שם כ"ו. ל"א עד ל"ט): והיה עושה את האדנים חלולין וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן והחריץ חציו באמצע ועושה לו שתי יתדות כמין שני חווקין ומכניסן לתוך שני אדנים. שנאמר שני אדנים תחת הקרש האחד לשתי ידותיו (שם שם י"ט). ושני הסינין יוצאין מתוך הקרשים שנים לכל אחד ואחד שמשקיע הזכר בתוך הנקבה שנאמר משלבות אשה אל אחותה (שם י"ז) דברי ר' נחמיה. שר' נחמיה אומר אין ת"ל משלבות ומה ת"ל משלבות שעשה להם שלבין כסולם המצרי: היה חורץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן ונותנן בתוך טבעות של זהב. כדי שלא יהו נפרדים זה מזה. שנאמר ויהיו תאמים מלמטה ויחדו יהיו תמים על ראשו אל הטבעת האחת (שם כ"ד) שאין ת"ל אל הטבעת האחת ומה תלמוד לומר אל הטבעת האחת מקום שנותנין את הברית:

אמר ר' נחמיה עובין של קרשים מלמטה אמה אחת ומלמעלה היו כלין והולכין עד כאצבע. שני ויהיו תאמים מלמטה ויחדו יהיו תמים על ראשו. ולהלן הוא אומר ים המלח תמו נכרתו (יהושע ג' פ"ז) מה להלן כלין והולכין אף כאן כלין והולכין. ר' יודה אומר הקרשים עובין אמה אחת מלמעלה ואמה אחת מלמעלה. שני ויחדו יהיו תמים על ראשו: **וכל קרש וקרש** היו בו שתי טבעות של זהב אחת מלמעלה ואחת מלמטה שבהן היו נותנין את הברית:

והבריתים שנים העליונים ושנים התחתונים. של רוח דרום ארכו של כל אחד ואחד חמש עשרה אמה. נמצאו השנים ארכן שלשים כנגד עשרים קרשים. והאמצעי ארכו שלשים אמה כנגד עשרים קרשים שמשקיע באמצע הקרשים מן המזרח למערב. שנאמר והברית התיכון בתוך הקרשים מברית מן הקצה אל הקצה (שמות כ"ו כ"ח). כשם שהיה עושה לקרשים שבדרום כך היה עושה לקרשים שבצפון. אבל במערב אינו כן אלא ארכו של אחד מן העליונים והתחתונים שש אמות כנגד ארבע קרשים והאמצעי שתיים עשרה כנגד שמנה קרשים:

והקרשים והבריתים והעמודים והאדנים מקום עוביין של קרשים מצופין זהב. שנאמר ואת הקרשים תצפה זהב (שם שם כ"ט). ואת טבעותיהם תעשה זהב בתים לבריתים וצפית את הבריתים זהב (שם) שאין ת"ל בתים לבריתים ומה ת"ל בתים לבריתים מקום שהברית נכנס:

וצפית את הבריתים זהב. כיצד היה עושה. היה מביא שתי פיפות של זהב ארכה של כל אחת ואחת אמה ומחצה ונותנן בחללו של קרש מקום שנותנין את הבריתים:

המשכן ארכו וכו'. כ"ה צרוז נוסחאות וצילקוט רנוז ש"ע וכן והזהיר משכן ארכו וכו' וכ"ה צכ"ה המ"ל. ובהולחת וזה"ל פלעש הנוחור קטוע ונותחיל ארכו (כנוו שהזכרתי לעיל) וגרס וגזרו כרחבו וכ"ה צכ"ה המ"ל. ובהא דרי יוסי נסתכבו הנופרשים. ר' אייזק שיילר צדפוס חופיצאך העיר. לעמיד קונפליג צפלוגתא דר"י ור"י שצח דף ל"ח ודו"ק. ועל זה חפס צעל ווקדש אהק (אלל שייחס הדבר לענפי יהודה) וכחצ. והפלוגתא הוא שם צעוצי הקרשים וע"כ שכוונתו שר' יוסי ק"ל כר"י שעציו אמה גם וולמעלה והחלל עם כותל הנוערצ ל"א אונה וחונה דה"ל לפלוג גם צרצז ולחזור ורחצו מ"צ. וצזית רעקן כחצ דקחשיצ חלל צצין ענוודי הוחרת. ויהיו דברי ר' יוסי כסתונא דמק' מודות שהצזיא

רש"י כ"ו ה' שונן היריעות חמה לבקות עוצי העמודים שצנורתו. ושהעמודים היו חמה על חמה הוא צילקוט פקודי סוף רוח חביב. ויפה הקציר העמין הרב מלצ"ס צוקרר ועשית מוסך (כ"ו ל"ו) חלל שלל הזכיר את הז"ר. חמר חמסה עמודי שטים עוצי כל עמוד חמה על חמה ושטים החלומים היו עמודים צוקלוב צטוה לקרשים כמו שצנורר מדברי החוק' צצחים (דף ס"י) שלל היו געופים לפתח חהל מועד שהיה פרוץ צמלוחו. וצוקוס הווים פליגי שלרצקן היו הווים צפמים לכל המערב והמוסך היה מצפמים. ולר יוס' היו הווים קצועים מצחון והמוסך חלוי צחון וחמה של עוצי העמודים נחשב חל המשכן. וגם על זה השיג צעל וקדש אהרן ועירוצין (כ"ג ע"ג) לחמרי שם חוקרר ארך החלר חמה צחמה ורצ צמשים צחמשים פשטיה דקרר צמחי כתיב חמר חצ"י העמוד משכן על שפת חמשים כדי שיהא חמשים חמה לפמו ועשרים חמה לכל רוח ורוח. והציח עוד וצילקוט רוח עב"ד ר' יוס' חומר שאין תלמוד לומר חמשים צחמשים ומח"ל חמשים זה לפני החלל. חמס משום קושיא זו אין לדחות הדברים. דע"כ חלה המימים לאו דוקא. ולשון רש"י שם צד"ה ועשרים לכל רוח שהמשכן חרכו לו וכו' ובשחתה ועמידו לקוף חמשים וצחמלע רחצה של חלר נשאר מהחמשים על חמשים של חלר עשרים חמה לשלש הרוחות חלל שעוצי הקרשים מועט מהן חמה לכל לך והכח (חללה משיב) [בללל קחשיב. (כן הגיה הצ"ח)] ועוצי הכתלים צכלל העשרים של כל רוח ולפניו למזרחו לא היו קרשים חלל מוסך דהיינו וילון. ועי"י צר"מ ה' מועט ש"י קס"ג וה' צית הצמירה ס"ו ה"ט דעוצי החומה כלפנים) מעתה כשם שחמה מוכרת לומר עשרים חקר אחת כך הם חמשים חקר אחת לר' יוס' חלל כללל קחשיב. והוא צעל וקדש אהרן קרס הדברים והגיהם דר' יוס' על צריח התיכון חמר למילתיה שהיה צו ל"ח חמות שהצריח התיכון של לפון ודרוס הולך גם דרך עוצי המקולענות עי"ש. והדבר רחוק לשצט הספרים. ומה שאמר צעמין הצריח התיכון נמלל שהיה חרכו ל"צ חמה ומדבר על זה להלן:

כיצד היה מעמיד את המשכן וכו' כ"ה המוסח צדפוס חופיצלך וכ"ה נכון שצחמלה צוכין את היקודות וחמ"כ את הכתלים וחמ"כ את התקרה. וצשאר נוסחאות נשתרצב זה המלמר וכנס לצין הדברים לקמן צחוך המלמר כיצד היה ועמיד את הקרשים ועי"י לקמן. והציח כאן סוף חוקרר והוא צתשלמו ויהי מלח כבר הבסק ללקת את חלר הקדש ואת חלרי הפרכת מלח חלריס וגו'. וצכת"י מוה"ר עפשטיין חרכו שלשים וחלר כיצד מעמיד את הקרשים וותן וכו' ועי"י מה שאכתוב לקמן צמ"ה צעמין שימ"י הקדר המלחים צהוללח חופיצלך:

כיצד וכו' את הקרשים וכו'. צילקוט ג' קרשים צכולל וצהוללח מוה"ר יעללינעק חוקררות מקורסין ומשוצסין. וצס' והזכיר כליצד היה וכו' צמזרח לא היה צו קרס וכו' שהיו נוחין עליהן וכו'. וגם שם חוקררות משוצסין. וצכת"י פלריז לא היה צו קרס חלל ה' עמודי שטים מלופים זהב שעליהם היו נוחין מוסך הפתח לפתח המשכן. ואון זה חלל טעות חועתיק צלשגירת ליטגל דמזרח. חלל צחמת חמזרח דשוונה צמערב קחי (חמרי כתיב לריתי צצכת"י חקספארד כתוב צמזרח לא היה קרשים חלל חרצע עמודים שעליהן חוסך ש"י ועשית מוסך. וזה שיצוט). וצהוללח מוה"ר פלעש היה נותן עשרים (קרניו) [קרסין] צלפון ועשרים צדרוס ושמנה וכו'. וגם הוא נסתבך צמלח צמזרח והגיה נודעתו כצכת"י פלריז. וצכת"י מוה"ר עפשטיין ועשרים צדרוס ושמנה צמערב וכו' שעליהם נוחים הפרוכת ש"י ונתת חמה וגו'.

והיה עושה את האדנים וכו'. צילקוט היה עושה וכו' ועושה צו שתי ידות כמין ש"י חמוקין וכו'. וצס' והזכיר היה עושה וכו' וחורן את הקרשים וכו' והחורן (ל"ל והחרין) חליו ועושה לו שתי יתדות כמין ש"י חמוקין וכו'. וכ"ה צהוללח מוה"ר יעללינעק. ושם חיתח והחרן חליו. וצהוללח מוה"ר פלעש וחורן את הקרס וכו' וחורן חליו וכו'. וצכת"י מוה"ר עפשטיין וחורן הקרס למטה וכו' וחורן חליו צחמלע וכו' חמוקין. וצכת"י חוקספארד היה עושה חלריס חלולין חרוך מלמטה רציע מכלן וכו'. ולשון רש"י עה"ח (שנוות כ"ו כ"ה) כך שנויה צמטנה מעשה קדר הקרשים צמלכת המשכן. היה עושה את חלריס חלולין וחורן את הקרס וכו' והחרין חליו צחמלע ועשה לו שתי ידות כמין ש"י חמוקין ולי נראה שהגרסא כמין ש"י חמוקין כמין ש"י שליבות קולם חמוצדלות זו מו' ומשופות להכנס צחלל חלון כשליבה הנכנסת צקצ עמוד הקולם והוא לשון משולבות עשרות כמין שליבה (כל זה מדברי רש"י וכן פירש לעיל משולבות). וצהוללח חקגירו מן ולי נראה עד כמין ש"י שליבות צמחצרות זה שיצוט שאם צלו להקגיר היה להם להקגיר עד כמין שליבה ועד צכלל לפי שכל זה היא העסק צחמלע. וצרש"י ישן משנת רש"י ליתנייהו למחצרות) ומכניסן לחוך ש"י חלריס שחמר ש"י חלריס ש"י חלריס וחורן וכו' כך היא חמטנה והפירוש שלה הלעמי למעלה צקדר חוקררות. ולשונו למועלה היא צמ"י י"ז. שתי ידות לקרס חלחד. היה חורן את הקרס מלמטה צחמלעו צבוזה חמה. מריח רציע רחבו

ברייתא דמלאכת המשכן פ"א

מכאן ורביע רחבו מכאן והן הן היות והחרץ חלי רחבו הקרש צאמלע וחזון היות מכרים לחללים
 שהיו חלולים. והאדרים גבהן חמה ויושבים רחמים מי זה חלל זה. וידות הקרש הנכנסות צחלל האדרים
 חרולות משלשה לדיהן. רחבו החרץ בעוצי שפת הארץ שיבסקה הקרש את כל ראש הארץ. שאם לא כן
 נמלא ריח צין קרש לקרש בעוצי שפת האדרים שיפסיקו ציניהן חבו שנאמר והיו חואמים מלמטה
 שיחרץ את לדי היות כדי שימתצרו הקרשים זה חלל זה. וצמנת (ל"ח ע"ב) צדיה לרי יהודה לשמו
 קלרה וצורה. שהאדרים גבהן חמה וחלולין הם והקרשים חרולין למטה צאמלע חלי חמה רחבו צבונה
 חמה. ונשאר חלי חמה לכאן וחלי חמה לכאן והן שתי ידות לקרש האחד ומחפר מן היות מצחון ומשמי
 לדיהן לרכוז על עוצי דופי הארץ כשטען שתי היות צמי אדרים כדי שיהיו הקרשים תכופות ומשולבות
 חשה אל חמותה ולא יהא הארץ מפסיק ציניהם. ועוד שם צדיה חרולים היו הקרשים. כמו שפרשתי
 חלי חמה צאמלע רחבו מלמטה צבונה חמה ונשארין היות לכאן ולכאן וגם הם חרולים מצחון כשיעור
 עוצי דופן הארץ צרחה וצבונה חמה עד הארץ לרכוז על הארץ שיהיו משולבות קרש אל קרש ולא יפסיק
 עוצי שמי האדרים ציניהם. וחלולים היו האדרים. שנאותו חלל היו תוקעין ידות הקרשים. ולפי הרמז
 היתה הנוקחא צרטי והחרץ שצאמלע היות חלי רחבו הקרש. ועיי' צרמזין מה שהקשה על רש"י
 וצמזרתי מה שהשיבו (והרמזין והוצרתי חפסו צבי רש"י חווקין). וצאמנת לפי הענין עולין דברי רש"י
 יפה חלל חין פרושו מסכים עם לשון הצרייתא. ומשועת לשון הצרייתא היא שרוחבו הקרש חמה וחלי.
 וחורץ רביע חמה מכאן ומכאן ונשאר חמה צאמלע הקרש. וחורץ חליו של הקרש הנשאר (או והחרץ
 צהעעיל) צאמלע דהיינו חלי חמה. ונשאר רביע חמה מכאן ורביע חמה מכאן ועושה לו שתי יתידות.
 וכיון שכל ארץ וארץ הוא משלשה רביע חמה היה החלל צאמלעו מכון כנגד היתדות. וכיון שעציו של
 קרש חמה והוא חורץ רביע חמה חלל כל נשאר בעוצי הקרש חלי חמה. נמלא שהיתדות הן חלי חמה
 על רביע חמה וכן החלל צאמלע. ועיי' צרמזין וצמזרתי. ובעל מעשה חושב האריך בהם עיי"ש. ובעל
 חכמת המשכן (ו' ע"א) כתב. בלשון המשנה צמזנת המשכן משמע כפי שפירש צמזנת ח"ל. וחורץ
 הקרש למטה רביע מכאן ורביע מכאן וחורץ חליו צאמלע ועשה שתי ידות כמון שמי חווקין ומכניסן
 (העמקתיו לפי שנוקחתו משונה קלת ומסמחתינו) ופירש חלולים לא שהיו חלולים צחוכן בעשויים
 מנוקים חלל שהיו חלולים לקבל היתדות וכן פי' רש"י צמזנת כמו שהזכרתי לעיל. ושם צמזנת הביאו
 צרייתא דליתמיא צבי מדרשא בלשון קלרה. ח"ל חרולים היו קרשים וחלולים היו האדרים. ונראים קרשים
 צלולאות ככוכבים צרקי (וצרטי ונראים קרשים צלולאות מילתא אחרתי היא וכו').

ושני הסיבין וכו'. ביה צהולאת מוהירא פלעש חלל שחקירה מלת חומר אחר שרי נחמיה.
 וביה צרמזין עהית אמקרא משלבות חשה אל חמותה. חלל שנוקחתו יולחין מן הקרשים וכו' שמשקיע
 את הזכר וכו' שעושה להם שלבים. וביה צדפוס אופיצחך חלל דליג מלת ושרי. וגי' הסנין יולחין מן
 וכו' את הזכר וכו' מלמד שנעשה להם שולבים כפולס המלרי. וצהולאת מוהירא יעללינעק. הניפין
 (ק"א קניפין וק"א הסנין) וכולל כצדפוס אופיצחך חלל דני מלמד שנעשה להם שולבים. וצמזרתי מוהירא
 עפשטיין חמת הקרש האחד ושני קולים יולחין מתוך הקרשים שנים לכל אחד ואחד וכו' שנעשה להם
 שליבין. וצמזרך ערך סן ה' (דפוס צאמליהה שמיט) כמעשה משכן (כראה שליל צמעשה) הסינין
 יולחין מן הקרשים פירוש כמין סיו שיולחין מן הקרשים שנים מכאן ומשליבין אותן צהן. ואודה ולא
 חצט שלל עמדתו על פירשו חמנס למדתי ממונו ח' שהוא קורא צרייתא זו מעשה משכן. והבי שהיה
 זה המלמד צנוקחתו. וצילקוט וצק' והזכיר ליתא צנוקחתם. וכמודומה לי שאף צנוקחת רש"י לא היה
 שהרי הוא כתב צמירשו על כמין שני חווקין כמין שני שליבות קולס המודלות זו מו ונשופות להכנס
 צחלל הארץ כשליבה הנכנסת צנקב עמוד הקולס והוא לשון משולבות עשויות כמין שליבה. וצמזוק
 משלבות חשה אל חמותה כתב עשויות כמין שליבות קולס וכו' ומשופין ראשיהם ליכנס צחוך חלל הארץ
 וכו' חשה אל חמותה מכוונות זו כבוד זו וכו' כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה ללד פנים רח משוכה
 ללד חוך צעוצי הקרש שהוא חמה וכו'. והרמזין חפס עליו וכתב והיות חין ראשיהם משופין צשעוע
 ממש כי חלל האדרים שיה הוא בכל הארץ וכו' ואח"כ הביא מלמד זה מצרייתא של המשכן כמו
 שהזכרתי (ומלשונו חלל צמזרתי של מלאכת המשכן מלמתי. ולא אמר שם או אמרו חלל אמר מלמתי
 משמע ג"כ שאינה בכל הנוקחאות ולא הו"ל לרש"י. חלל הוא מלא צרייתא שנוקחתה כך). וכתב ופי'
 סנין כעין שפושין צארגזים להדק ולהצר הדפין זה ציה כמין יתדות של עץ כמו ששנינו צמקי כלים
 פי' מ"ו עשאן צמנין או צמוגמין חינו לריך למרח צאמלע. וכפי זה נראה שיאמר הכתוב שינעשה שליבה
 יולאה מן הקרש וכעודו צקרש שצלדו שליבה אחרת נקוצה ומכניס הזכר לתוך הנקצה וכן צקרש האחר
 שתהא בכל קרש שתי שליבות זו צו. משלבות חשה אל חמותה שם לשליבות עצמן (כלי שאינו פעל)

והיא לשון נקבה צבאך וכן הזכירו אותן חכמים (מכות ז ע"ב) כשנמטה שליטה מתחתיו. צקולם הלך אחר שליחותו (שבת ס"א ע"א) ואע"פ שחלש (מ"א ז) צין השלבים הוא כמו נשים ופלגשים. וצפירות הר"מ צבאים כחצ וסינין (הג"ה צמשה צסינין) הוא שיקוצ צבוי שם העלים שני נקבים נכחיים ויקח עץ דק קטן ויכניס קלמו צזה העץ והקלה השני צען האחר ויכה צו צקורמוס עד שיפגשו שני העלים ויהיו לצען אחד וכו'. וכן פ"א הא' גאון כעין שלב שמעלב את הקרשים וכו' (ועי"ש צפ"א הר"ש והר"ש ואולי לזה כוון הערוך חזל אינו מסכים עם לשון הצרייתא). וצקולם המלרי גרסיק צצ"ב (כ"ט ע"א) היכי דמי קולם הוולרי אמרי דבי ר' ינאי כל שאין לו חרצפה חווקין. ומלשון הסינין צה"א הידיעה משמע שמדצרין מדצר הידוע שכשמעמידין ומחצרין קרשים איך מתחפקין צצריחים לצד חלל עוטיין להם סינין. ומה שאמרו שנים לכל א' וא' לפי שמעלצות לשון רבות ואיך פחות משתים. אי כמי שתי ידות לקרש האחד מעלצת וג' נמשכה מלת שתי ג"כ על השם מעלצת:

היה חורץ וכו'. כ"ה צדפוס אופיצאך. ובהולאת מוה"ר"ח פלעש צצבות את הטבעות האחת. וליחא ומה ח"ל אל הטבעת האחת. ובהולאת מוה"ר"ח יעללינעק וכותמו וכו'. וצק' והזהיר חרץ הקרש מלמעלן אלצע מיכן ואלצע מיכן וכותן צחוד טבעת אחד של זהב כדי וכו' ומת"ל אל הטבעת האחת מקום שנותנין את הקרשים. וצלי ספק שהוא טעו. וצכת"י פארץ וחורץ את הקרש וכו' וכותן צחוד טבעת אחת של זהב כדי שני חרילים של שני קרשים טבעת אחת לשני קרשים מיכאן צחרולים והטבעות של זהב והקרשים מלופים זהב כדי שלא וכו' וטבעות זהב לצדים. וצנוקחא צו הוספות לצילור והיא מקוטעת גם כן. וצכת"י מוה"ר"ח עפשטיין את הקרשים למעלן וכו' וכותן לחוד טבעות וכו' חלל הוא מקום שנותנים הצריח. וצילקוט וחורץ את הקרש מלמעלה וכו' וכותן צחוד טבעת אחת של זהב כדי וכו' שנאמר והיו תואמים מלמטה מה תלמוד לומר אל הטבעת האחת מקום שנותנין את הצחים. וצגליון שם הצריח. וצזית רעבן הגיה הטבעות. והוא קטוע קלת. וצרש"י עה"ת בצילקוט וג' לחוד. וסיומא ומת"ל וכו' לא העתיק. ומסיים כך היא המשנה והפירוש שלה הלעתי צמוקראות. וצמוקרא כ"ד כחצ והיו תואמים מלמטה כל הקרשים תואמים זה לזה מלמטה שלא יפסיק עובי שפת האדנים ציניהם להרחיקן צו מו. זהו שפרשתי שיהיו לרי הידות חרולים מלדיהן שיהא רוחב הקרש צולט לצדיו חרץ (לידי) [לידות] הקרש לבקות את שפת האדן וכן הקרש שאלנו ומלאת תואמים זה לזה. אל הטבעת האחת כל קרש וקרש היה חרץ מלמעלה צרחצו שני חרילין צשני לדיו כדי עובי טבעת ומכניסו צטבעת אחת מלאת תואמים לקרש שאלנו. חונס לא פירש כמה עובי טבעת. ונראה שזהו שאמרו אלצע מכאן ואלצע מכאן שהחרץ הוא כאלצע. גם לא חתפירש כמה יהא חובלת הטבעת צקרש. ועכ"פ לא היו הטבעות עגולות חלל משוכות כפי עובי הקרש שהיא חמה. ולשון הרמב"ן שם ולא ידעתי למה לא פ"י צהן הכחוצ ואומר ועשרים טבעות זהב תעשה ויזכיר החרץ שיעשה צקרשים. ועוד היאך אמר אל הטבעת האחת צדיעה. ואולי צעצור צדרך כל צתי הקרשים לחצרון כן צטבעת אחת צרחשן קלר הכחוצ ואמר הטבעת הידוע והנהוג לו (וכוונו שפרשתי לעיל הסינין צה"א הידיעה) וכן אמר צצריחים ואת טבעיתיהם תעשה זהב הידועים להם כוונתו. ומלאתי צצרייתא של מלאכת המשכן. היה חורץ את הקרש מלמעלן וכו' וכותן צחוד וכו' שאין ח"ל וכו' ומת"ל אל הטבעת האחת מקום שנותנין את הצריח. ולפי זה פירוש הכחוצ ויחדיו יהיו תמים על ראשו של קרש צחרץ שיעשה צו אל מקום הטבעת העליונה של הצריחים שיכנס החרץ עד מקום הטבעת ולא הקפיד הכחוצ צמה יחצרים חם צטבעות כסף או זהב קבועות או מעלגלות או צחשוקים והצרייתא חוורה שיעשה משה טבעות להם. והנה נוסחת הילקוט מקום שנותנין את הצחים. היינו טבעות הצריחים כדכת"ב צחים לצריחים צמקוק כ"ט. ואחרי כצבי ראיתי צכת"י חקספארד וכותן לחוד טבעת אחת של זהב וכו' מקום שנותנין צו את הצריח. איך נחמיה הקרשים מלמען עוביין חמה ומלמעלן כלין וכו' תמו נכרתו ר' יהודה אומר מלמען ומלמעלן עוביין חמה וכו' כי"ל היה ועמיד הקרשים:

אמר ר' נחמיה וכו'. כ"ה צספר והזהיר חלל שכתוב שם והיו תואמים מלמטה והוא המקרא דפ"ו ויקהל וקוף המקרא השמיט. וצקוף כצרי ר"י שם יהיו תמים והגיה צעל עכפי יהודה שם ויחדו. והוא העיד צכת"י פארץ חיתא כו"ש המצבר. ובהולאת מוה"ר"ח פלעש ר' נחמיה אומר עובין וכו' ומעלה הולבין עד כאלצע שם ויחדו יהיו תמים ולהלן חמה מלמעלן וכו' מלמעלה חמה אמת מלמעלה שם ויחדו וצכת"י מוה"ר"ח עפשטיין ר"א הקרשים עוביין מלמען חמה ומלמעלן כלין והולבין עד כאלצע שם ויחדו יהיו תמים על ראשו ולהלן הוא אומר תמו נכרתו ר' יהודה אומר מלמען עוביין חמה שם ויחדו יהיו תמים על ראשו. (ועי"ל לעיל העתקה וצכת"י חקספארד) וצשאר הדפוסים ליתא לכל זה כלל וגם צילקוט ליתא. חונס מן הילקוט אין ראייה לפי שדרכו להשמיע מה שהוא מציא מן הגמרא ומאמר

ברייתא דמלאכת המשכן פ"א

זה הציא מהגמולא דשבת (ל"ח ע"ב). והכי איתמיח צ"י מדרשא. תמו רבנן קרשים מלמטון עוציין אמה ומלמעלן כלין והולכין עד כאלצב סגמאר יהיו תמים על ראשו ולהלן הוא אומר תמו ככרתו דצרי ר' יהודה ר' נחמיה אומר כשם שלמטון עוציין אמה כך מלמעלן עוציין אמה סגמאר יחדו. וסקלי וטרי זהו צמורא לצרר ליעותיהם. ונראה שמה שהשמיטנו זה המאמר צאיזה נוסחאות לפי שהוא צסתירה עם הגמולא. אצל צלי ספק עקרו היא צצרייתא וצ"י מדרשא סינו הדצרים מציזה טעם שהיה להם. ולא איתפרש לומ"ד שכלין והולכין עד כאלצב אס היו משופעין וצ"י לדדיהן או רק מלד אחד. ומקצרה אומר חכי שלא היו משופעין אלא מלד חוץ ומצפנים היו שוויין: צילקוט וצ"י והזהיר ובהולאת מוה"ר פלעש ומוה"ר יעללינעק גרסו כאן המאמר דלעיל כי"ד היה מעמיד את המשכן וכ"י שקדרתיו לעיל ע"פי דפוס אופיצאלך. וצכת"י מוה"ר עפשטיין כאן כי"ד מקיינין את המשכן. ואעתיק סינוי נוסחאותיהם. צילקוט היה נותן את הארבעים אדני כסף וכ"י הרי מלת אדנים למלת הכבר ככר לאדן. וצ"י והזהיר וארבעה צמערב (והגיה המ"ל צמזרח) הרי מלת אדנים סגמ' מלת אדנים וגו'. וצכת"י פאר"י וארבעה אדנים צשליש המשכן למזרח תחת ד' עמודי שטים שעליהן נחונה הפרוכת ש"י והצדילה הפרוכת לכס צין הקדש וצין קדש הקדשים שלפנים ממונו היה נחון הארון והכפורת והכרוצים וללוחית של שמן ולנלנת המן ומקלו של אהרן וסקדיה ופרחיה (בשמלוע) [בשתמלח] צצית עולמים שקדש הקדשים (הדצור) [הדציר] צמקום הארון צשליש הצית ש"י והצית צהצנותו שטים אמה ארכו ועשרים אמה רחבו וגו' וכת"י לפני הדציר עשרים אמה אורך וכ"י אמה רוחב. אף המשכן שעשה משה קדש הקדשים מקום הארון משליש הצית. הרי מלת אדנים וכ"י. ודרך הכותב הזה להוסיף ולבאר. וע"י צחוקי שבת (ל"ח ע"ב) צד"ה דל עשר וע"י לקמן פ"ד. ובהולאת מוה"ר יעללינעק כי"ד ווקרין (פ"י וענוויד) את המשכן וכ"י. ובהולאת מוה"ר פלעש כי"ד מקיינין את צמסוכן היה נותן צו ארבעים אדני כסף צדרוס ונוי אדני כסף צלפון ועששה עשר צמערב וכ"י. ונראה לעין שהיא משוצשת. והמ"ל תקן הדצרים צצ"אחור. וצכת"י מוה"ר עפשטיין אדני כסף צדרוס וכן צלפון וכ"י הרי מלת ש"י וכ"י:

ובל קרש וקרש וכ"י. צילקוט וכל קרש היו וכ"י אחת למעלה ואחת לנטה. ובהולאת הנזכרת צצבוע וכל ככר וככר היו וכ"י אחד מלמעלן ואחד מלמטה צהם היה נותן. ובהזהיר אחד למעלן ואחד למטון וצכת"י מוה"ר עפשטיין היו לו צ' עצמות צהב אחת למעלה ואחת לנטה וצהם היו נותנים וכ"י:

והבריחים שנים וכ"י של רוח דרום וכ"י. פתח צמה דקיים לעיל היה נותן עשרים קרש צלפון ועשרים קרש צדרוס ומצאר תחלה שלדרוס ומקיים כשם שהיה עושה לקרשים צצדרוס וכ"י. והטעם שהתחיל מן הלפון לפי שהוא נוקד ומהוצרה לנערב כו"ש שמשקיע צאמלע הקרשים מן המזרח לנערב. וכשחתה פונה מן המזרח לנערב צמלח לפון וניונין והיונין קודם. וצדפוס אופיצאלך שטים העליונים ושטים התחתונים וכ"י צמלח השטים. והגהתי שנים וכ"י צמלח השטים. צילקוט הנוסחא נוקוטעמ ונשוצשת. אחר הקיום צצנהן היו נותנים את הצריחים כחצו. וצריחים ארכו של כל אחד ואחד שלשים אמות כנגד עשרים קרשים והאמלעי ארכו שטים עשרה אמה כנגד שמונה קרשים שמשקיע צאמלע הקרשים לנזרח ולנערב ש"י והצריח צחוך הקרשים כשם שהיה עושה לקרשים צצלפון כך היה עושה לקרשים צצדרוס אצל צנערב אינו כן אלא ארכו של כל אחד ואחד תשעה אמות כנגד ששה קרשים והקרשים והצריחים וכ"י. וכחצ צצית רענן אורכו של כל א' וא' היינו הצריח האמלעי צצכל כותל ש"י והצריח צחוך הקרשים והקרשים והצריחים וכ"י כ"ל והשאר לריך למחוק וכ"י שם צצרייתא. והאמת שהילקוט מקוטע ומשוצש. וצ"י והזהיר הנוסחא בעין שהיא צילקוט אלא שנתחיל ארכו של כל אחד ואחד שלשים כנגד עשרים וכ"י שמשקיע צאמלע קרשים לנזרח ולנערב ש"י והצריח התיכון וכ"י אצל צמערב וכ"י שמונה אמות וכ"י. והגיה צענפי יהודה תשעה אמות. והציא מן כתי"י פאר"י אורכן של כל א' וא' מן הצריחים ל' אמה כשיעור עשרים קרש ש"י ואמה וח"י האמה רחב הקרש האחד והצריח התיכון-וגו' מן-הקלה אל הקלה. ושנו חכמים צמקום אחר מן האשל אשר נטע אברהם צצאר שצב עשה אותו אורכו שצעים אמה כנגד הקיפו של משכן וצנס היה נכנס וצנס היה יולח שהיה מוקף כעכנח ש"י מצריח מן הקלה אל הקלה. וצצרייתא זו שנינו שהצריחים שאחורי הנושכן לנערב לשמונה קרשים אורכו י"ב אמה צין לפון לדרוס וכל צריחי נערב כן היא מדרתן והצריח התיכון מנזרח לנערב כן צמלכה זו וכמדה זו ללפון ולדרוס. וכחצ ע"י צעל ענפי יהודה. האריך הכותב לבאר צרייתא זו עם מה ש"י צצ"ר פל"ד (והאמות שהוקפת אלנו הדצרים אינם צצ"ר שם אצל הם צצתרגום יונתן צפרשה) וג"י הנכונה היא כו"ש. צדפוס אופיצאלך וכ"י. ובהולאת מוה"ר פלעש כצדפוס אופיצאלך אלא דג' ארכן שכל א' וא' וכ"י צאמלע קרשים וכ"י כשם שהיה עושה לקרשים צצלפון וכ"י צצדרוס וכ"י

ברייתא דמלאכת המשכן פ"א

17

שם אמות לארבעה קרשים וכו'. וכ"ה ג"כ בהולאת מוה"ר יעללינגק שנתחיל צרות דרום ואח"כ מק"ס
 שם שהיה עושה לקרשים שנלפון וכו'. וזכתיי הפ"ל והצריחים ארכן שלשים כנגד עשרים קרשים והאמלעי
 ארכו י"ב כנגד שמונה קרשים שמשקיע באמלע קרשים למזרח ולמערב ש"י וכו' אלז צומערב אינו כן
 אלז ארכו של כל אחד ואחד י"ב כנגד שמונה קרשים. ומוסחא ומוצעת היא. וזכתיי אקספארד שבהן
 היו נוחנין הצריחים והצריחים ארכו של כל א"י שלשים אמות כנגד כ"י קרשים והאמלעי ארכו י"ב
 אמה כנגד שמונה קרשים שמשוקע בקרשים באמלעותן למזרח ולמערב ש"י והצריח התיכון מצריח וגוי
 כשם שהיה עושה וכו' אלז צומערב אינו כן אלז ארכו של כל אחד תשעה אמות כנגד ששה קרשים.
 והקרשים וכו' ונוקוס עוציין וכו' ומה ת"ל צתים לצריחים מוקוס שהצריח התיכון ככנס. והשיצושים שבו
 נראים לעין. ולפון רש"י עה"ת צפוק כ"ז חמשה לקרשי ללע המשכן האחד. אלו ה' ג' הן אלז שהצריח
 העליון והתחתון עשוי משתי חטיבות. זה מצריח עד חלי הכותל וזה מצריח עד חלי הכותל. זה ככנס
 צטבעת מלד זה זה ככנס צטבעת מלד זה עד שמוניעין זה לזה. מאלא שעליון ותחתון שנים שהם ארבעה.
 אלז האמלעי ארכו כנגד כל הכותל ומצריח וקלה הכותל עד קלחו שנאמר והצריח התיכון וגוי מצריח
 מן הקלה אל הקלה. שהעליונים והתחתונים היו להם טבעות בקרשים להכנס לחוכן. שתי טבעות לכל
 קרש משולבים צחוך עשר אמות של גובה הקרש. חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה וחלק אחד
 מן התחתונה ולמטה. וכל חלק הוא רביע אורך הקרש ושני חלקים צ"ן טבעת לטבעת כדי שיהיו כל
 הטבעות מכוונות זו כנגד זו. אלז לצריח התיכון אין טבעות אלז הקרשים נקוצים צעוציין והוא ככנס
 צהן דרך הקוצים שהם מכוונין זה מול זה והוא שנאמר צחוך הקרשים. הצריחים העליונים והתחתונים
 שנלפון ושדרוס אורך כל א' ט"ו אמה והתיכון ארכו ל' אמה והוא מן הקלה אל הקלה מן המזרח ועד
 המערב. וה' צריחים שנמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות והתיכון ארכו י"ב. כנגד רחב ח'
 קרשים. כך היא מפורשת במלאכת המשכן. וצפוק שלאחריו כתב רש"י והצריחים הללו נצחון היו
 צולעות הטבעות וכו' אלז כל הכותל חלק מצפנים. ואוקיף כלן פ"י הרש"עם לחוספת ציחור. ולירכתי
 הנושכן תעשה ששה קרשים. שהן חשע אמות מלפון לדרום נשאר חלי אמה צקרון מערבית אלל הלפון
 ומאן ואלל הדרום ומאן. וצאין שני הקרשים של מקלעות שהן אמה וחלי ומאלאים אחת ללד לפון
 חלי אמה. והאמה מן הקרש מאלא ונושה הנושכן ומכסה את עוצי הקרש לפוני. וכן אמת קרש השני
 מכסה עוצי קרש דרוני. מאלא האויר שצחוך הנושכן עשר אמות רחב. ומגם של מקלעות מכוסה
 ומה ומאן ומאן מרובע לבגמרי זויות הנושכן מצחון: צריחים וגוי חמשה. (חמשה טבעות) [הטבעות]
 צכל קרש נצחון זה תחת זה להכניס צהן הצריחים מלצד הצריח התיכון שצחוך הקרשים שהיו נקוצים
 בולם להכניס הצריח התיכון צחוכם צחוך חלל הקרשים. הרי האדנים מלמטה והצריחים החילונים
 וצריח התיכון הרי חזק התיכון צחוכם צחוך חלל נקצי הקרשים גדול. לפי פשוטו של מקרא שלשה
 צריחים תיכונים היו. א' צלפון וא' צדרוס וא' צומערב מן הקלה אל הקלה. מקלה כותל לפוני לקלהו
 השני וכן צדרוס וכן צומערב. ועל ידי המקלעות נחצבר כל הנושכן כל שלש כותליו יחד. שהרי צריחי
 הלפון והדרום ככנסו גם צנוקלעות שהרי אמה מן הנוקלוע מכסה עוצי הקרש של מקלוע השני והרי
 קצועים ראשי הצריחים של לפון ודרום צנוקלעות. ולפי דצרי רצותינו צריח התיכון מתעגל צחוך
 שלשה הבתלים מן הקלה אל הקלה ע"י נס. ע"כ. (והוכרתי להגיה צצריו שאף אס יקח המקראות
 בפשוטן לא שהיו שנים שהן ארבעה. הנה הצריח התיכון הוא עכ"פ צכלל החמשה שלל החברה צו
 עשייה לצד החמשה א"כ יהיו ארבע טבעות צכל קרש ולא חמשה. ועוד שהיה ל"ל חמש טבעות וע"כ
 מתקתי מלת חמשה והגהתי הטבעות) והנה לפי דצריו שכתבנו ראשי הצריחים של לפון ודרום
 צנוקלעות יהיה אורך הצריח ל"א אמה. חמס יפלא שהרי צריח מערב לשמונה קרשים הוא י"ב אמה
 וא"ך יכנסו צריחי לפון ודרום צנוקלעות והרי יפגשו צצריח המערב ולריך לומר שלל יכנסו רק עד
 צריח המערב. כלוי צעוצי הקרש עד הצריח. ועל כן אמרו שלשים אמה דהאי פורתא שהוא רביע
 אמה לא קחשיצ. ומה שהזכיר צסם רצותינו הוא צצנת (ל"ח ע"ב) והצריח התיכון צחוך הקרשים חנא
 צנס היה עומד. ופרש"י שאחר שהקרשים בולן נחונים צאדנים ללפון ולמערב ולדרום היה כותלו
 ונצריח לשלשת הרוחות ואין לך חונון יכול לעשות כן וצנס היה ככסף מאליו. וצתיי שם אומר ר"י
 דהבא דקאמר שצריח התיכון היה מוסב ג' רוחות פליגא לצרייתא דמלאכת המשכן דהתם אומר שלל
 היה נס וכו' האמלעי היה הולך מרחק מזרח עד רוח מערב והיינו מן הקלה אל הקלה ולא היה מקיף
 כל שלש רוחות. צצראשית רצה פלי"ד צמקרא וקע ישראל וגוי ויצא צארה שצע א"ר נחמן שהלך לקון
 ארזים שנטע צארהם זקינו צצאר שצע וכו' כתיב והצריח התיכון וגוי א"ר לוי והצריח התיכון שנים
 ושלשים אמה היה צו והיכן מאלו אמתו לשעה אלל מלמד שהיו מולנעין עמהן מיוות יעקב אצ"פ

ברייתא דמלאכת המשכן פ"א

וכי. וככל צמדת שה"ש צ"י עד שהמלך צמקצו (ועיי' ברש"י עה"ת צ"י ועשית את הקרשים וצמחומא
צ"ה ועשית יריעות עזים אמרו רבותינו ז"ל והצריח התיכון וגו' ירד צ"ד חצינו למלרים שהיה קשה
שימוש מן הקלה אל הקלה ולא עוד אלא שאותן הארזים אמרו שירה וכי והועתק צילקוט ונשמצו
המלות ולא עוד למלות לא עשה והגיה צ"ת רענן מן הקלה אל הקלה ל"א אמה ולא עוד. וצ"י נפק
שעשה הגהה זו ע"פי שיטת ר' יוסי שהמלך ארכו ל"א אמה). מעתה ד' שיטות צענין הצריחים א'.
מן הקלה אל הקלה של עשרים קרשים דהיינו ל' אמה. צ". לדעת ר' יוסי מן הקלה אל הקלה הוא
מן העמוד הסמוך אל הקרשים והעמוד בכלל והיינו ל"א אמה ואין הנוקלעות בכלל. ג'. שיטת ר' לוי
שהיה הצריח ל"א אמה שהיה נכנס בעמוד וצוקלעות והיינו ל"א אמה. ולריק לוור לשיטה זו שצמערב
לא היה האמצעי אלא חשב אמות צחוק עשה קרשים. שאם היה צ"י צחוק קרשי הנוקלעות הרי הוא
נפגש מהצריח התיכון של לפון ודרום. אלא אם נדחוק ונאמר שלא היו צקו אחד אלא או לנעלה או
למטה מצי צריחים שצלפון ודרום (ואולי כן דעת הרש"ב) וראיתי צ"י צ"ג שכתב ואמר שהצריח התיכון
לא נכנס בצעצוע. אבל היו הקרשים נקוצים והוא נכנס בתוכם. ואם היה הענין כן הנה היה הצריח
התיכון המערבי לא יתכן שיהיה זכוון כנגד הצריח התיכון הלפוני והדרומי אלא יהיה לנעלה מהם או
למטה. ד'. שזן הקלה אל הקלה כולל כל הג' כחלים וצנס היה עמוד. ועיי' לעיל צמחמר ר' יוסי:
וצעל וקדש אהרן כחצ מדעתו. והצריח התיכון וצריח את הקרשים מן הקלה אל הקלה ארכו ל"א
וכן לדרום (שעברו גם צוקלעות. ובהערותיו פ"י כן דברי ר' יוסי כמו שהזכרתי לעיל) וצמערב
שנים העליונים ושנים התחתונים ארכם ו' אמות כנגד ד' קרשים נולאו השנים ארכם צ"י אמות
כנגד ח' קרשים. והצריח התיכון ארכו ט' אמות כנגד עשה קרשים שאילו עבר גם דרך קרשי
הנוקלעות (ט) היה פוגע שם צריחים התיכונים של לפון ודרום. רחצ צריחים התיכונים היו שתי אמות
ועציים שני טפחים. ורוחצ עליונים ותחתונים אמה ועציים טפה. וכחצ ע"ז צהערותיו הנה לא
אשתמיט צסום מקום להשמיטנו רוחצ ועוצי הצריחים. והציח אח"כ דברי ר' לוי הצריח התיכון ל"א
אמה והגיה צו אורכו ל' ורוחצ צ' אמה ליקד השערותו. ואין זו אלא דברי נבואות. ולשון הצ"ר שנים
ושלשים אמה היה צו אינו מקבים להגהתו. אמנם פשוטה של הצריחת לפנינו שצריחי הלפון והדרום
היו ל' אמה צעשרים קרשים והצריח צמערב היה צ"י אמה שסכומם עולה ע"ב. ואחר כחצי זאח צא
לידי ספר מעשה חושב ומלחתי צו שהוא נפרש צנס היה עמוד שעמידתו היתה צנס ולא נתינתו והיינו
שבשהיה צחוק הקרשים לא היה נוגע מלד"י הנקב אלא עמוד צאנולעו צאוויר. ונפתייע לפירושו
מלשון ר' צח"י עה"ת. וכחצ ויש ליתן עעם לעווידתו כך צאוויר כדי שבשיפרקו המשכן יהיו יכולים
להכניס אלצעות ידיהם סביב לו להוליחו מן הקרשים וכי. וכחצ עוד והא דקרי להו קרא והצריח התיכון
לשון יחיד מ"ל מפני שצ"ד יעקב חצינו כשהורידו עמו למלרים כדאיתא צמחומא היה אחד ולהגיד
שצחו אמר כן. ונשה חלקו לשלשת הרוחות והיינו דכחצ קרא ועשית צריחים לנשכן חמשה. דלפי
פ"י התוספת על צנס הוא עמוד (עיי' שנת שס) מאי חמשה ארבעה הול"ל שהחמישי היה עשוי ועמוד
מזון יעקב חצינו. אח"כ כחצ ח"ל ואחר כחצי זה מלחתי ק' חכמת המשכן וכחצ צו צנס חמשה
המשכן שהצריחים החלומים ארכם שלשים אמה וכי (עיי' לעיל צהקדוה צהערה שהעתקתיו) ע"ב
חורף חמשה ואנכי לא ידעתי וקוומה איה וכי. ולריכין אנו לוור לפי דברי חמשה הזאת שהצריח
התיכון לא היה כ"א שצעים אמה שהיה מחארך קלח ככפיפתו עד ע"ב. ונולחתי עוד צפי הנ"ל שהציח
החרגום דיונתן צן עורחל ח"ל ונברח מליעאה צנו לוחיח ומלצ"ש מן קייפי לפייפי מן חילנא דנל"ב
חצרהם צצארא דצצב וכד עברו ישראל ית יוא קטעו מלחכייח ית חילנא ועלקוהו ליונא והוה טפי
על חצי מיח והוה מלחכא ונברח דין הוא חילנא דנל"ב חצרהם צצארא דצצב וללי חזון צסום
מיונרל דהי. ונכצוהו צני ישראל ועצדא מיניה נברח מליעאה חורכיה שצצין חוין ופרישן מחעצדין
ציה. לכד הוה מוקמיין ית משכנא הוה נחגלגל והוה כעכנא חזר חזר מלגיו ללוחי נושכנא וכד הוה
נחפרק הוה פשוט הי כחוטרא ע"כל וציה חתי שפיר דכחצ ציה ועשית וכי ע"כל. ואי מל"ש העתקתי
החרגום מן הנדפסים כי צפי מעשה חושב היא משוצס. ופי' המפרש ליונתן כי קרשים לדרום וכן
ללפון הרי ק' אמות. ואח"כ הקרשים שצרחצן צ"י אמות חסר מהם צ' אמות שהיו מוצלעים צעוצי
הקרשים שצלדן כדפרט"י נולח שהיה הצריח התיכון ע' אמות ארכו ופליג הצריחת דנולחכת המשכן
ע"כ. חוהי שיטה ד'. וחיצור הנוקלעות צכחלי לפון ודרום היה על ידי טצעות כדכחצי לשני הנוקלעות
יהיו. ופרט"י והקדש שצוקלוע היתה נצעת צעוצי הקדש הדרומי והלפוני וראש קרש הנוקלוע שצקד
מערב נכנס לתוכו נולחו שני הכחלים וחוצרים. כן יהיה לשניהם. לשני קרשים שצוקלוע לקדש
שצסוף לפון ולקדש המערבי וכן לשני הנוקלעות:

והקרשים והבריחים וכו'. בדמיימי קראי. וצעמודים ומופת צמקרא. צעמודי הפרכת כתיב ונתתה אותה על חרצעה עמודי שטים ולפית אותם זהב (כ"ו ל"ג). וצעמודי המוקד כתיב ועשית למוקד חמשה עמודי שטים ולפית אותם זהב (שם ל"ג) חלל צמדיים מוקד עוציין של קרשים לא ידענא היבא רמיזו. וצפי' מעשה חושב כחצ דוולת וחת צמקרא וחת הקרשים תלפה זהב (מסיק) [מרצה] לצמדיים שהם עם הקרשים. והוא ל"ד לפרש דלאו חללי קאי חלל הקרשים שאף ל"ד עוציין היה מלופה. חלל מדקאמר מוקד עוציין ולא עוציין סתם לא כל העוצי המוכסה מלופה דלמה ילפו המוקד הסמוי מן העין חלל כתיב חוט של ליפוי היה צעודי הקרש ומכאן ומכאן על כל גבהו שהעין שולט קלח צין קרש לקרש חש"פי שהם מהדקים. וחש"כ ל"ד לפרש מוקד עוציין למעלה שעליו נחות היריעות. חמס על כולם יש לחמוה שלא סמוך מוקד עוציין של הקרשים חלל והקרשים. חלל שנאו חסר והחלליים. ועוד ללא קחרי ומוקד צו"י. ועל כן פירש על החלליים מוקד שנה עוצי הקרש וגזירת הכתוב היא שיהא הקרש עומד על הזהב. ועיי' צמקדש אהרן פ"ד שכתב שהיה יקר להם ירושת יעקב חצינו מזהב וממני זה יהיו מלופים כל הקרשים והעמודים חש"פי צמקדש שמוגעים זה צמקדש שמוגעים צמקדש העליונים והחלליים וכל שטחם סגיב וכו'. וכל זה רחוק. וצמקדש חלל מלופה זהב והגהתי מלופין. צמדי צמקדש וכן צמדי' מוה"ר עפשטיין חסירה חלל והקרשים. ושם צמדי' גרס צמדי' ומוקד עוציין: שנאמר וחת הקרשים וגו'. צילקוט וחת הקרשים תלפה זהב שאין חלל צמים לצריחים מוקד שהצריח נכנס. וחש"כ ומחיל וילף חת הצריחים זהב כילד עושה היה מציא וכו'. וכ"ה צמקדש מוה"ר יעללינעק. וצדפוס אופיצאל שפי וחת הקרשים תלפה זהב צמים לצריחים שאין חלל צמים לצריחים ומחיל צמים לצריחים. וכ"ה צמדי' מוה"ר עפשטיין וחש"כ צילקוט. וכ"ה צמקדש מוה"ר פלעש חלל דגרס מוקד שהצריחם נכנסים. וכ"ה צפי' והזיר חלל דגרס וחת הקרשים לפה זהב. והמחיל הוסיף צמקדש [וחת עבדותיהם תעשה זהב צמים לצריחים] שאין חלל וכו' מוקד הצריחים נכנסים. וצמדי' למוקד זו הוצא המוקד דויקהל ואם צא להוסיף היה לו להוסיף [וחת עבדותיהם עשה זהב צמים לצריחים] וילף וגו'. והכרעתי במוקד וחת מוקד שהצריח נכנס דלאו חלליהו צריחים קאי שלזה אין צריך מדרש לפני שטחו של מוקד דעבדותיהם של צריחים קאמר שהצריחים נכנסים בהם. חלל קאי על והצריח החיבון צמקדש הקרשים ולכך אמר מוקד שהצריח נכנס. ודרשו שאין חלל צמים לצריחים אי חטבעות קאי. ולכך דרשו דצמים לצריחים חשיבא דקרא קאי ולפית חת הצריחים זהב דהיינו ג' צריחים התיכונים וכדמסיק כילד היה עושה. ולשון כילד היה עושה חטבעותיה להמעיית להציא המוקד וילף חת הצריחים זהב דפי' ויקהל. וכיון שהמוקד וחת הקרשים תלפה זהב הוא צפי' תרומה ע"כ המסיקו ועשאוהו כמאמר לעלמו. וצפי' והזיר חש"כ לכולל מוקד דפי' ויקהל. ואפי' הגהתי ולפית וגו' דצמדי' חליווי דפי' תרומה קאי ולא חש"פי דפי' ויקהל:

ביצד היה עושה וכו'. צילקוט כילד עושה היה מציא שפי' פיעות וכו' של כל אחד ואחד חמה וחלי ונתנו וכו' שנותנין חת הצריח. וצדפוס אופיצאל שפי' שפי' פיעות וכו' ונתנו צמקדש וכו'. וצמדי' מוה"ר פלעש שפי' שפי' פיעות של זהב וארכה וכו' ונתנין צמקדש של קרש מוקד שהצריחים נחונין. וצפי' והזיר כילד היה עושה היה מציא. חותו שפופיות של זהב וארכה של כל אחד ואחד וכו' ונתנין צמקדש וכו' שהצריחים נותנין. וצמדי' מוה"ר יעללינעק צדפוס אופיצאל. והגהתי שפי' פיעות וכו' ונתנין צמקדש וצמדי' מוה"ר עפשטיין כילד היו עושים היה מציא שפי' שפופיות וכו' צמקדש של קרש צמקדש כניסתו ונתינתו של צריח. וצמדי' חקפארד היה מציא שפופיות זהב ארכן חמה וחלי וגבהן חלי חמה ונתנו צמקדש וכו'. שנותנין הצריח. ולשון דפי' עבדות צמים לצריחים הטבעות שחשבה צהן יהיו צמים להכניס צהן הצריחים. ולפית חת הצריחים זהב. לא שהיה הזהב מדובק על הצריחים שאין עליהם שום ליפוי חלל צמקדש היה קוצע כתיב שפי' פיעות של זהב כתיב צ' סדקי קנה חלול. וקוצען חלל הטבעות לכאן ולכאן. ארכן מולל חת חצ הקרש מן הטבעת לכאן וממנו לכאן. והצריח נכנס לחוכו וממנו לטבעת ומן הטבעת לפה השני מולל הצריחים מלופין זהב כשהן נחונין צמקדש. והצריחים הללו נצחקו היו צולטות. הטבעות והפי' פיעות לא היו נראות צמקדש חלל כל הכותל חלק מצפנים. והנה נוסחת דפי' וודאי הייתה הצריחים ולא הצריח. שלדעתו לאו חצריח התיכון לצד חמו כן חלל חלליהו צריחים. ועל כרחק לא גרס ונתנין צמקדש של קרש חלל גרס ונתנין צמקדש של קרש. ואדער עוד צהן להלן צמקדש הצריחות שהעתיקו הילקוט צפי' פקודי ואחר כתיב חת חללי צמקדש חושב (שנא חש"כ ל"ד) שכתב צמקדש פ"ב ס"א ח' אחר שהציא נוסחת הצריח חש"כ דפוס אופיצאל. וילף חת הצריחים זהב כילד היה עושה היה מציא שפי' פיעות של זהב וכו' ונתנו צמקדש של קרש מוקד שנותנין חת הצריחים. כתב וצמקדש דצמדי' חללי ודפי' דקחני חלל לכל קרש

ברייתא דמלאכת המשכן פ"ב

דאלו בתכונים ואי שתי הלל נחת לכל קרש דיימו אף אם נכסה זה את העצמת ולכל הקרשים וי"ח בעינן. ואין לוור דלכל קרש קאי ונפני שלל היה נכסה זה את העצמת אלל חולקה לשתיים ונפני לדדין כו"ש לקמן צפרקין קאמר שתי. דל"כ ואי ארכה של כל אחת ואחת אונה ונחלה דקחני הלל אפי' שתייהן כאחת איק אמה ונחלה כי עובי העצמת ונועט צרוחצ הקרש. אלל וודאי בתכונים ויירי (ולדידי לא קשה וידי. דשתיים הן העצמות אחת למעלה ואחת לונטה. וארכן אונה ונחלה ון העצמת שנקרש אחד אל העצמת שנקרש הקמוך לו. ומה שהעצמות אובלות צעוצין איק ונועטות צאורך הפפיות או השופפרות שבהן וכמו שפירשתי צהערותי על הילקוט). דייקא דקחני צחללו של קרש ואי צחלונים על גבי הקרש הלל. וצילקוט גרים ונקום שנותנים את הצריח לשון יחיד. ונכון הוא דהצריחים החלונים קראם הכתוב שלשחם כאלד צסם צריח לשון יחיד. ולח"כ צלות ג'. הציח לשון רש"י ולשון כל הצרייחא כולה ומה שפירש זה וכחצ. או אפשר לוור דנוקחא אחרת צצרייחא כדזונה לו לרש"י. וכדחק לקיים הליפוי לחלונים ולתכונים. ושמה שולל צילקוט פי' פקודי כמו כן. אלל צילקוט דעות חלוקות הן עיי"ש. ואם נצח לדחוק עלמנו כאלמר שחללו של קרש הוא הוא הנקום שהצריחים וצריחים שכיון שהצריח הולך ונועטת לעצמת נוכל אלל צין הצריח והקרש כעובי דל העצמת שצין הצריח והעצמת. ומה החלל נחלל על ידי הפפיות. ולדעתי אין זה דוחק כלל אלל פירוש נכון הוא:

פרק ב'

ביצד היו מקריין את המשכן. היה מביא עשר יריעות של תכלת ושל ארגמן ושל תולעת שני ושל שש משור. שנאמר ואת המשכן תעשה עשר יריעות שש משור ותכלת וארגמן ותולעת שני (שמות כ"ו א):

הוטן כפול שלשים ושנים דברי ר' נחמיה. שר' נחמיה אומר חוט אחד כפול לשנים. שזור לארבעה. משור לשמונה. נמצא חוטן כפול לשלשים ושנים. וחכמים אומרים חוט אחד כפול לשנים. שזור לשלשה. משור לששה. נמצא חוטן כפול לעשרים וארבעה:

היה מחברן לשתי וילאות אחת של חמש ואחת של חמש. שנאמר חמש היריעות תהיין חברת אשה אל אחתה וחמש יריעות חברת אשה אל אחתה (שם שם ג'). והיה מחברן בלולאות תכלת. שנאמר ועשית לולאות תכלת על שפת היריעה האחת מקצה בחברת וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית (שם ד'). והיה מחברן לחמשים קרסי זהב. שנאמר ועשית חמשים קרסי זהב וחברת את היריעות אשה אל אחותה בקרסים והיה המשכן אחד (שם ו'). והקרסים היו נראים במשכן ככוכבים ברקיע:

ארכן של יריעות עשרים ושמונה אמה. שנאמר אורך היריעה האחת שמונה ועשרים באמה (שם ב'). צא מהן עשר אמות לרוחבו של משכן נשתיירו שם תשע אמות מצד זה ותשע אמות מצד זה שהן יורדות ומכסות את הקרשים עד שמגיעות לאדנים. הא למדת שהאדנים גבהן אמה. ורחבן של יריעות ארבעים אמה. שנאמר ורחב ארבע באמה היריעה האחת (שם). צא מהן שלשים אמות מן המזרח למערב שנתן לגגו של משכן ועשר אמות למערבו לאחורי המשכן הרי ארבעים:

ביצד היו מקריין וכו'. מלשון המקרה צמים עליוחיו (תהלים ק"ד ג') שכל כיסוי מלמעלה נקרא קירוי. צילקוט כילד ונעמיד את המשכן. אונס העמדת המשכן ככלל חני לעיל צפ"א. וכן והזהיר כאלד היו ווקריין. ונשאל הוללות כצפנים. וצבתי אקספארד היו וציחין:

של תכלת וכו'. כ"ה הקדר צכל הנוקחאות חלל שצבי והזהיר חסרה וולת עש. וצקדר החורה צויקחו לי תרומה ותכלת וחרגון ותולעת שני ושש ועזים (כ"ה ד') וכן צויקהל (ל"ה ו') וצהצה (שס כ"ג) וצלווי על המרכת תכלת וחרגון ותולעת שני ושש משזר (כ"ו ל"ח) וצעשייתה (ל"ו ל"ה) וכן צלווי על הנוקד (כ"ו ל"ו) ועשייתו (ל"ו ל"ז) וצלווי על צגדי כהונה (כ"ח ה') ו' וצעשייתם (ל"ט א' וצ' וג'). חבל ציריעות כתיב עש משזר ותכלת וחרגון ותולעת שני. וכן צעשייתם (ל"ו ח'). וקטו כחן צהצה כקדר רוב הפסוקים. חונס ויה שהקדימה החורה עש משזר הוא לפי שהשש היה היסוד וכלשון רש"י עה"ת (שס) הרי חרבע מיינין צכל חוט וחוט אחד של פשתן וגי של לומר וכל חוט וחוט כפול ו' הרי ד' מיינין כשהן שזרין יחד כ"ד כפלים לחוט:

חוטן כפול וכו'. צילקוט וחוטן כפיל ל"צ על ל"ב וכו' כוללו חוטן כפול שלשים וסמי וכו' כוללו חוטן וכו'. וצכתי"י חקפארד וחוטן כפול וכו' דצרי ר' נחמיה שהיה חומר. וצפי והזהיר כמקחת הילקוט ושס מסיים כוללו חוטין ל"ב על ל"ב וכו' כוללו חוטין כפול לכ"ד. והציח צענפי יהודה וצכתי"י פארז פרק צ' קירו המשכן היחך הוכן ציריעות הראשונות מתכלת וחרגון ותולעת שני ושש משזר. עש זהו פשתן. וכנגד ד' יסודות של עולם דמות גוונים. כילד היה מקרה חת המשכן וכו'. ותוספת הנועתיק וצבורצה צצרייתחא. וצמי מוה"ר יעללינעק ל"ב על ל"ב וכו' כוללו חוטין כפול ל"ב וחכ"ח וכו' כוללו חוטין וכו'. וצמקחת מוה"ר פלעש חוט אחד (צכל) [כפול] ל"ב על ל"ב דרי"ב וכו' כוללו חוטן כפול ל"ב וחכ"ח וכו' כוללו חוטן כפול לכ"ד. וצמי מדרשא חיתני"ח צצרייתחא ציומח (ע"ח ע"ב) תנו רבנן דצריס שנאמר צהן עש חוטן כפול ששה (רש"י ששה כל מין ומין שבו) משזר שמוכה (רש"י משזר צלח עש ואין זחל חלל רמונים. שמונה. כל חוט של כל מין שבו כפול שמונה ועל פי השבון זה וכו') מעיל י"ב וכו'. וצגמרח פירשו עס חכלן עיי"ש. ושס (ל"ה ע"ב) גרסי קתומח והאמר מר חוטן כפול ששה. וצירושלמי דשקלים פ"ח ה"ב חונטה רצ"ג משום ר"ש צן הסגן פרכת עוציה עפח על ע"ב מיוין נארגת על כל כימה וכימה כ"ד חוטין וכו' גרסינן. חילו חמר חוט אחד כפול לשים. (פ"י צקרצן עדה חילו היה כחוצ צפרוכת חוט הייתי חומר וכו' וכן חילו היה כחוצ שזר וכו'). שזר לשלשה. משזר לששה. חרבעה (ו) כחן הא. עשרים וחרבעה (ד') כחן כלו ד' מיינין היו צו): חני שלשים ושחיס חילו חומר חוט ח' כפול לשים קליעה לשלשה שזר לששה משזר לשמונה. חרבע (ו) כחן הא תלתין ותריין: תנח חרבעים ושמונה חילו חומר חוט אחד כפול לשים קליעה לשלשה שזר לששה משזר ל"ב. חרבעה מיינין הא חרבעים ותומיח:

היה מחברן וכו'. צילקוט והיה מחברן לצי לולאות (וצגליון עס וילאות) אחד וכו' ואחד וכו' והיה מחברן לולאות וכו' לחמשים קרסי זהב והקרסים וכו' (שני ועשית וגי ליתחא). וצדפוס חופיבאך לשתי וילאות וכו' מחברן לולאות תכלת. וצפי והזהיר והיה מחברן לשתי יריעות אחד וכו' ואחד וכו' מחברן לולאות וכו' קרסי זהב והיו הקרסים כראים וכו'. וצהולחת מוה"ר פלעש צשיצוס והיה מחברן לשתי (לולאות) [וילאות] וכו' והיה מחברן לחמשים קרסי זהב. ול"ל לצי לולאות של תכלת וכו' שאח"כ הוא חזר וחומר והיה מחברן לחמשים קרסי זהב. וצכתי"י חקפארד והיה מחברן צלולאות של תכלת. וצהולחת מוה"ר יעללינעק כצפנים חלל דחקר עס וחמת של חמש. וצכתי"י מוה"ר עפשטיין לשתי לולאות אחת אחת של חמש:

ככוכבים ברקיע. צצרייתחא דשצח (ל"ט ע"ח) שהצחתי לעיל פ"ח. חרולים היו קרשים וחלולים היו האדריס ונראין קרסין צלולאות ככוכבים צרקייע וכ"ה צכתי"י חקפארד ונראין קרסים צלולאות. וצשה"ש רצה צפי לחינה ורלינה דרש צחצחחם כשס שחמה רוחה לונעלה וכו' ח"ר חייח צר חבא מלמד שהיו קרסי זהב כראים צמשכן ככוכבים הנראים צרקייע:

ארבן של יריעות וכו'. השתחא ונסיק כילד היו מקרין וכו'. וצילקוט המסתחא חרבן וכו' שמונה ועשרים צאונה ורחצן חרבעים חוות שני וכו' לא מהם עשר חמות מן המזרח לונערצ ועשר חמות שמתן לבגו של משכן ועשר חוות לונערצו של משכן ומותר צציריעות פורסין לחחוריו. וחלו הדצריס חין להם שחר. וצזית רעקן הגיה לא מהן עשר חמות לרחצו של משכן וטי חוות ללד זה וגי חמות ללד זה ורחצן מ' חמות לי לבגו של משכן וי' חמות לונערצו עיי"ש. וצפי והזהיר הוא כצילקוט חלל שחקר עס ורחצן מ' חמות שנאמר וכו'. ומסיים והמותר צציריעות פורפון לחחוריו (וצעל עכפי יהודה נדחק ולא העלה כלום). וצכתי"י מוה"ר עפשטיין לא מהן לי חמה מונחח לונערצ ועשר חמות לדפנו של משכן לונערצו לפי קומת הקרשים. וצכתי"י חקפארד לא מהן עשר לבגו של משכן כשתיירו מהן י"ח חמה חשע מכאן וחשע מכאן. רחצ היריעות חרבעים חמה ילא מהן שלשים לבגו של משכן כשתיירו עשר חמות לונערצ לפי אורך הקרשים. וכמקחח שצפנים כ"ה צשחר הנוקחאות

ברייתא דמלאכת המשכן פ"ב

חלל שנדפס אופינאלך כחוצ צטעוה תשעה אמות. ובהוללח מוהירח פלעש הקיום לי אמות שנתן לגגו
 של משכן עליו לי למערבו והמוחר שציריעות שרפן לאחוריו. והגיה המויל עליו לבקו (ליל לבקו) ו
 והמוחר שציריעות שרפן לאחוריו למערבו. (ומלח שרפן לא פי. ואולי ליל שרפן). וצאמת הנוסחא
 משונעת. ולפון רש"י עה"ח פסוק ה'. היריעות ארכן כ"ח ורחצן ארבע. וכשחצר מוש יריעות יחד
 נמלא רחצן כ'. וכן החוצרת השנית. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב שנאמר עשרים קרשים
 לפאת כגז תימנה וכן ללפון וכל קרע אמה וחלי האמה הרי שלשים מן המזרח למערב. רוחב המשכן
 מן הלפון לדרום עשר אמות שפי ולירכתי המשכן ימה וגו' וסני קרשים למקולעות הרי עשר. וצמקומם
 אפרסם למקראות הללו. נותן היריעות ארכן לרחבו של משכן. עשר אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן
 ואמה מכאן ואמה מכאן לעוצי ראשי הקרשים שבצדדים אמה. נשתיירו ע"ז אמה ח' ללפון וח' לדרום
 מבקו קומות הקרשים שבצדן עשר. נמלאו שתי אמות התחתונות מגולות. רחצן של יריעות ארבעים
 אמה כשהן מחוברות עשרים אמה לחוצרת. שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו. ואמה כנגד עוצי
 ראשי הקרשים שבמערב. ואמה לבקו עוצי העמודים שבמזרח. שלא היו קרשים במזרח חלל חמשה
 עמודים שהמסך פרוש ותלוי צוין שבהן כמו וילון. נשתיירו ח' אמות התלויין על אחורי המשכן
 שבמערב ושתי אמות התחתונות מגולות. זו מלאתי בצרייתח דמסכת מדות. חבל צמסכת שנת פי
 הזרק אין היריעות מבקו את עמודי המזרח ועי אמות תלויות אחורי המשכן. והכתוב צמרשה
 מקיינו ונתח את הפרוכת תחת הקרשים (ל"ג). ואם בדצרי הצרייתח הזאת נמלאה פרוכת משו
 מן הקרשים ולמערב אמה. ולקמן כתב רש"י והפרוכת ארבה י אמות לרחבו של משכן ורחבה י אמות
 כגבהן של קרשים פרוכה צלשיית של משכן. שיהא הימנה ולפרס עשר אמות והימנה ולחץ כ' אמה.
 נמלא צית קדשי הקדשים עשר על עשר שנאמר ונתח את הפרוכת תחת הקרשים המהצרים את שתי
 חוצרות של יריעות המשכן. רחב החוצרת כ' אמה וכשפרסם על גג המשכן מן הפתח למערב כלתה
 צטי שלישי המשכן. ומזרת השנית כסתה שלישי של משכן והמוחר תלוי לאחוריו לבקו את הקרשים.
 ועל שאלת רש"י השיב החוקני וכתב. יש מיישצין הצרייתח אחר הפסוק ואומרים שבמזרח הפרכת
 קצועים צאמת העשרים והפרוכת תלויה ופרוכה צהם מהם ולחץ כלפי מזרח הרי שהפרוכת נתונה
 תחת הקרשים. ולדצרי מסכת שנת חם העמודים צאמת העשרים הפרכת תלויה צהם מהם ולפנים
 כלפי מערב. ואם הם צאמת הכ"א (לפרוכת) [הפרוכת] תלויה צהם מהם ולחץ כלפי מזרח. וצוה
 הדרך הלך גם המזרחי שהפרכת לא היתה פרוכה צלשישו של משכן חלל צאמת הי"ט מפתח חהל
 מועד ללד החילון של די עמודי שטים שהוא ללד חהל מועד שנמלא שיהא הימנה ולפנים י"א אמה.
 דל אמה אחת לעוציין של עמודים שאחרו עשר אמות (מחלר) [מהלד] הפרימי של עמודים ולפנים
 לחלל צית קדשי הקדשים שהיה חללו עשר על עשר. והימנה ולחץ אינם רק י"ט אמה. דהשתח חו
 ליבא לאקשוי לצרייתח מקרא דונחת את הפרוכת תחת הקרשים. ואם נפסך לומר שאהל מועד
 ארכו עשרים לא י"ט. נשיב צוה שכמו שהפרוכת לא היתה פרוכה רק מלד החילון של די עמודי שטים
 דהיינו ללד חהל מועד כן המסך של פתח חהל מועד לא היה פרוש רק צלד החילון של חמשה עמודי
 שטים שבצדין אמה ונמלא שאהל מועד מן המסך עד הפרכת ארכו עשרים. חלל שנאמר מועד עוצי
 העמודים צוונין ובקדש הקדשים אין עוצי העמודים מן המזרח. ועי"י לעיל פ"א צטיעת ר' יוסי שארכו
 ל"א ועי"י עוד לקמן צפ"ג מה שאעתיק מציח רעק. (במזרחי כחוצ חנא דצרייתח דתשע וארבעים
 מדות. ואיני יודע מניין לו זאת. ואם לא מלאתי צסום נוסחא חלל צרייתח דמסכת מדות) וצרייתח
 זו שהציחה רש"י נמלא לפנים צילקוט פקודי סוף רמז ת"כ ותכ"א. יריעות התחתונות היו [שש משזר]
 חכלת וארגמן וחולעת שפי אורך (על) [כל] אחת עשרים ושמונה אמות ורחבה ארבע אמות חמשה
 במזרח וחמשה במערב רחב של קדר וקדר עשרים אמה מגיעות עד חלי האהל (חלי לחו דוקא חלל
 כלו עד מקום שחולה את האהל להבדיל צין קדש לקדש קדשים. עד כאן מרמז ת"כ מכאן ואילך
 ר' תכ"א) חמשים לולאות תכלת צבל אחת ואחת לחצר צהן וכן צקדר מוש יריעות האהל
 (כלו ציריעות עזים) נמלאו (עשרים) [צ] קדרים אורכן ארבעים אמה (ורחצן עשרים) [לא מהן שלשים]
 צחללו של חהל ואמה עוצי הקרשים שבמזרח. (הזית רעק פי העמודים. ויחר נראה להגיה עוצי
 העמודים שבמזרח ואמה עוצי הקרשים שבמערב) נמלאו שלשים ושתיים אמה נשתיירו
 שמונה אמה לבקו את הקרשים שבמערב. ורחצן היה עשרים ושמונה אמות לא מהן עשר אמות חללו
 של חהל ושתיים אמות עוצי הקרשים שבצפון ושצדרום הרי שנים עשר אמה נשתיירו (תשעה) [שמונה]
 אמות מכאן (ותשעה) [ושמונה] אמות מכאן לבקו את הקרשים שבצפון ושצדרום. והנה הדברים משונעים
 ולריבים להגהה. והזית רעקן הגיה אורך כל אחת כ"ל. נמלאו צ' סדרים כ"ל. ח' אמות מכאן וח'

אמות וזכאן כלי' ואזי מלחתי שצריך להגיה צו עוד יותר וכמו שהגהתי. ועכ"פ הדברים נמכרים עם מה שהציה רש"י וברייתא דמסכת נדרות. וברייתא זו חולקת על ברייתא דמלאכת המשכן שלפנינו. ורש"י רוצה על נוספת שבת והיא שם (ל"ח ע"ב) דפליגי ר' יהודה ור' נחמיה צעוצי הקרשים מלמעלן וכבר הצחתי זה לעיל. ואמרו שם בגמרא ואלו המעשן תעשה עשר יריעות אורך היריעה וגו' עדי אורכייהו לפותיה דמשכן. כמה היא עשרין ותמי' דל עשר לחיגרה פשא להו טי' להאי גיסא וטי' להאי גיסא לרי יהודה (רש"י דלמור לזעלה כלין עוציין של קרשים לבחלצב חין מועטין ציריעות וכו') מוגליא חנה דלדניס. לרי נחמיה (דלמור חף מלמעלה עוציין חנה וכו') מוגליא חנה דקרשים (רש"י חוף ללדניס וחנה דלדניס). ולפ"ז חתי' ברייתא דמלאכת המשכן כרי יהודה וברייתא דמס' נדרות כרי נחמיה. חתי' אמרו בגמרא שם עדי פותיהו לחורכא דמשכן כמה היא חרבעיס. דל חלחין לחיגרה פשא להו י' לרי יהודה נכסיה חנה דלדניס לרי נחמיה מוגליא חנה דלדניס. ועל כן כתב רש"י דעל פי הגמרא חף לרי נחמיה חין היריעות נכסות חת העמודים צמרח וכשתיירו לחחורי המערב טי' אמות. וצין לרי' וצין לרי' חחורי המערב נכוסה יותר מלדדי לפון ודרוס דלרי' לדי לפון ודרוס הלדניס מוגליס חבל צמערב כולו נכוסה. ולרי' צלדין חף הקרשים מוגלין חנה חבל צמערב חין מוגלין רק הלדניס. וההצלל עבין הגמרא והברייתא הוא חליצא דרי נחמיה. דע"פ הגמרא כשתיירו טי' אמות וע"פ הברייתא לא כשתיירו רק טי' אמות. חונס כל זה ע"פי סוגית הגמרא דרי' היא דק"ל שכלין מלמעלה עד בחלצב ורי' ק"ל כעוציין מלמעלה כן עוציין מלמעלה. חבל לפי מה שהעתיקנו למעלה צהיפך דרי' היא דק"ל למעלה כלין בחלצב. חתי' כולל ברייתא דמלאכת המשכן הוא חליצא דרי' נחמיה וברייתא דמס' נדרות היא חליצא דרי' יהודה:

פרק ג'

היה מביא עשתי יריעות מן הנוצה של עזים. וארכה של כל אחת ואחת שלשים אמה. שנאמר ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן עשתי עשרה יריעות תעשה אותם אורך היריעה האחת שלשים באמה וגו' (שמות כ"ו ז' ו"ה). והיה מחברן לשתי וילאות אחת של חמש ואחת של שש. שנאמר וחברת את חמש היריעות לבד ואת שש היריעות לבד (שם שם ט"ו) והיה מחברן בלולאות חמשים. שנאמר ועשית חמשים לולאות על שפת היריעה האחת הקיצונה בחברת וחמשים לולאות על שפת היריעה החברת השנית (שם י"י) והיה מחבר הלולאות לחמשים קרסי נחשת. שנאמר ועשית קרסי נחשת חמשים והבאת את הקרסים בלולאות וחברת את האהל והיה אחד (שם י"א):

ארכן של היריעות שלשים אמה. צא מהם עשר אמות לרחבו נשתיירו עשר אמות מצד זה ועשר אמות מצד זה. שהם יורדות ומכסות הקרשים והאדנים:

רחבן של יריעות ארבעים וארבע אמות. שנאמר ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה אחת לעשתי עשרה יריעות (שם ח"י). צא מהן שלשים אמה לאורכו של משכן ועשר אמות לאחורי המשכן הרי ארבעים. נשתיירה שם יריעה אחת שכפלה אל מול פני האהל. שנאמר וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל. ר' יהודה אומר חציה היה כופל אל מול פני האהל וחציה היה סרוח אחורי המשכן. שנאמר וסרוח העדף ביריעות האהל חצי היריעה העודפת תסרוח על אחורי המשכן (שם י"ב):

היה מביא כלי אחד גדול של עורות אלים מאדמים אורכו שלשים אמה ורוחבו עשר אמות שמלבישו לאהל על המשכן מן המזרח למערב. שנאמר ועשית מכסה לאהל עורות אלים מאדמים ומכסה עורות חמשים

מלמעלה (שם י"ד) וכמין פספסין עשוי מלמעלה דברי ר' נחמיה. ר' יהודה אומר שני כלים היו התחתון היה של עורות אלים מאדמים והעליון היה של עורות תחשים. שנאמר מכסהו ומכסה התחש אשר עליו מלמעלה (במדבר ר' כ"ה):

היה מביא עשתי עשרה וכו'. צילקוט צשיצט היו מציא שמים עשרה. וגרס מנולה וכו'. וצשיצט והיה מחצקן לשתי הלולאות צלולאות אחת של חמש וכו' שנא' ויחצר וגו' והיה מחצקן צלולאות הקרשים חמשים וגרס שנא' ועשית חמשים לולאות ולוואר ועשית קרסי נחושת. וצספר והזהיר בצצט וארכו של כל אחד ואחד שלשים צלמה וכו' והיה מחצקן לשתי לולאות אחד וכו' ואחד וכו' שנאמר ויחצר וגו' שש היריעות לכד והיה מחצר הלולאות לחמשים קרסי נחושת וכו'. והציא צענפי יהודה וכת"י פלריז היה תופר ה' יריעות לצד כנגד ה' קפרי תורה ושש יריעות לצד כנגד שש קדרי משנה והיה מחצקן וכו' (וכתב עליו וגם מזה) (אפס קלהו) תראה כי צכת"י פלריז צלו דרשות ורמזים צתוך הצרייתא כגון ה' יריעות כנגד ה' ק"ת וכו' נלקח מתרגום המיוחס ליונתן אצל מקדד הצרייתא לא ידע רמזים אלו. ודבריו נכונים צמיש על הכת"י אצל צגוף הענין עדיין הדבר לריך תלמוד מליזה מקור לקח התרגום אה דבריו). וצהולאת מוה"ר פלעש (ואמה) [וארכה] של כל אחת ואחת וכו'. והיה מחצקן לשתי (לולאות) [וילאות] שני ויחצר אה חמש היריעות לצד והיה מחצר הלולאות לחמשים קרשים נחשת שני ועשית (חמשים) קרסי נחושת [חמשים]. ועשיית הלולאות צשנע וחצר. וצהולאת מוה"ר יעללינעק וארכה של כל א' ל' אמה וכו' והיה מחצקן לשתי הוילאות וכו' וקיה מחצקן צלולאות של כ' שני ויעש וגו' וכו'. וצכת"י מוה"ר עפשטיין מן הנולה של עצים שני ועשית יריעות עצים לאהל על המשכן והוא מחצקן לשתי וילאות אחת של חמש וכו' והוא מחצקן צחמשים לולאות שני ועשית לולאות חמשים וגו' והיה מחצקן צחמשים קרסי נחשת רחצן של יריעות מ"ד אמות וכו' וצבא דלרבן חסירה. וצכת"י אקספארד מנולה של עצים ארכן וכו' מחצקן לשתי וילאות וכו' והיה עושה חמשים לולאות צכל אחת ומחצקן צקרסי נחשת והיה מחצר לולאות חמשים צקרסי חמשים שני ועשית וכו'. וצדפוס אופיצאך צשיצט מחצקן לשתי וילאות וכו' שני ויחצר וגו' מחצקן צלולאות של חמשים (והקגיר המו"ל מלת חמשים. וכתב צהערה מתוך ירולת הלשון כיכר צכחצו כאן מליזה מין היו הלולאות והמעתיק צדפוס יסן העתיק חמשים וחצל על דלדדין כי לא פירש הכחצו מליזה מין היה. וצעל מקדש אהרן הגיה מדעתו של חמשים וכתב וי לולאות של עורות חמשים. ואין זה אלא דברי נצולאות. ודעת מוה"ר פלעש שהיה כחצו של כ' והיא ר"ת נולה. ופשוטן של דברים שהצרייתא הולכת אחר המקרא ומלת של יס למחוק) שנאמר ויעש לולאות חמשים. וצכל אלו המוסחאות לריך להגיה שני וחצרת וגו' שני ועשית לולאות וגו' שכן הוא צפרשת הליווי צפי תרומה. אצל המקרא ויחצר אה חמש וגו' וכן ויעש לולאות וגו' הקיבנה צמחצרת וגו' ה"ס צפי ויקהל צעשייתן. ומדוע יציא המקדד צי פסוקים מפי תרומה ושאר ה"ב פסוקים מפי ויקהל אין זו אלא טעות צלשגירת לישן ועל כן הגהתי: **ארכן של היריעות וכו'.** כדלעיל ציריעות של תכלת צששתיירו עי אמות שהן מכות הקרשים עד שמייעות לאדנים אצל ציריעות עצים ששתיירו עשר אמות הגה מכות גם אה האדנים. ומכות הקרשים ר"ל המכות ציריעות של תכלת. וצדפוס אופיצאך הקגירו מלת הקרשים. והיו לריבין להקגיר גם הו"ו מן והאדנים. וצילקוט חסירה צבא זו. וצס' והזהיר כצילקוט. וצהולאת מוה"ר יעללינעק ומכות לעמודים והאדנים. וכ"ה צהולאת מוה"ר פלעש והגיה לקרשים. וצרש"י צה"ת צכשנותן ארכן לרוחצ המשכן כמו שכתן אה הראשונות מנלאת אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן לכפות אחת מהשתי אמות ששאלרו מגולות מן הקרשים (שפירושו הוא למ"ד שהקרשים למעלן עוצין אמה והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותו היא האמה התחתונה צנקב האדן שהאדנים צבהן אמה. ולשיעה זו אין האדנים מכותין). וצגמורא דשנת (ל"ה ע"ב) גרסינן ועשית יריעות עצים לאהל וגו' אורך היריעה האחת שלשים צלמה וגו' שדי אורכייהו לפותיא דמשכן. כמה היא תלתין דל עשר לאיגרא פשא להו עשר להאי גיפא ועשר להאי גיפא לרי יהודה מיכסיא אמה דלדנים לרי נחמיה מיגליא אמה דלדנים. תניא גמי הבי והאמה מזה והאמה מזה צעודק וגו' לכפות אמה של אדנים דברי ר' יהודה ר' נחמיה אומר לכפות אמה של קרשים. ולפי"ז תהיה קתם צרייתא שלפנינו כרי יהודה. אצל לפי מה שמינו שטקת הצרייתא הוא להיפך דרי נחמיה הוא דק"ל שכלין כאלצע אי"כ קתם צרייתא כרי נחמיה היא:

רחבן של יריעות וכו'. כ"ה דפוס אופיצאלך אלף שהקגירו המאמר שנאמר וכפלת את היריעה וגו'. וכ"ה צהולחת מוה"ר יעללינעק ואיני יודע טעם ההסגר. וצילקוט רחבן של יריעות וכו' ועשר אמות שנותן לגובהו של משכן נשתיירה יריעה אחת שכופל על פני האהל שנאמר וכפלת את היריעה הששית. וצ"ל והזהיר רחבן וכו' לא מהן שלשים אמה [לאורכו] של משכן. עשר אמות (לרחבו) [לגובהו] של משכן. נשתייר עם יריעה אחת שכפולה אל פני האהל שנאמר וכפלת וגו'. והנוסחא משווצת קלת ולריכה להגבה שהגהתי צה. וצהולחת מוה"ר פלעש רחבן וכו' ועשר אמות למערבו של משכן נשתיירה וכו' שכפולה אל מול פני האהל ש"ו וכו'. וצכתי מוה"ר עפשטיין הולך מהן ל"א אמה לאורכו של משכן ועשר אמות לרחבו שנותן נשתיירה וכו' שכפולה וכו'. והוא קטועה ומשווצת. וצכתי אקספארד לא מהן שלשים לגג המשכן ועשר לאחוריו נשתיירה עם וכו'.

ר' יהודה אומר וכו'. כ"ה דפוס אופיצאלך ומוה"ר יעללינעק. וצהולחת מוה"ר פלעש ר"ח חליה אל מול. והשמיט מלות היה כופל. וצכתי מוה"ר עפשטיין ר' יהודה אומר וכו' כפול. וצכתי אקספארד ר' יוסי אומר כפל חלייה אל פני האהל וחליה היה קורח וכו'. וצילקוט ר' יוסי אומר חליה היה כפול על פני האהל וחלי היריעה היה כפול אחורי המשכן ש"ו וקרח העודף וגו'. וצ"ל והזהיר ר' יוסי אומר חליה כפול וחליה היה קרוח לאחורי המשכן ש"ו וקרח העודף. וכתב צענפי יהודה צכתי פארץ ליחא לדברי ר"י. וצמרח דשנת עם שדי פותייהו לאורכייה דמשכן כונה הויא וי' וארבע. דל תלתין לאיגרא פשא להו ארבע קרי. דל תרתי לכפלא דכתיב וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל פשא להו תרתי קרי. צשלמח לר' יהודה היינו דכתיב חלי היריעה העודפת חקרת. אלף לר' נחמיה מאי חקרת (רש"י אמה אחת עברת ותו לא שהרי עוצי הקרשים מיעטו צה אמה. כלו' ואין זו חלי היריעה) חקרת מחצרותיה (רש"י חלי היריעה קרוחה מחצרותיה. אמה מונח לבקוח האדנים ואמה עברת. ולשון ר' חננאל לר' יהודה נחבסו הקרשים והאדנים וכשאר צ' אמות מועלות על הארץ והיינו דכתיב חלי היריעה העודפת חקרת על אחורי המשכן. אלף לר' נחמיה הגב ל' ושתי אמות הכפילה ואמה עוצי הקרש הרי לג' אמות נשאר י"ח. י' אמות לקרש ולאדנים נשאר אמה אחת ואין צעין חלי היריעה עודפת. ופריק מאי חקרת חקרת מחצרותיה — ונוסחא אחרת הוה ליה מונה שהיא לפירו — מחצרותיה לא ביקו האדנים וכשאל מחצ' אמה של אדנים וזו שעל הארץ הנה חלי היריעה ותנא דברי על זה דוחקת העודף) תנא דבי ר' ישמעאל למה משכן דומה לאשה שמהלכת בשוק ושפוליה מהלכין אחריה. והנה עכ"פ אין הקרשים והלוללות מכוונות לאלו של יריעות תכלת אלף הם מרוחקים צ' אמות כלפי מערב. ולשון רש"י עה"ת וכפלת את היריעה הששית. העודפת צללו העליונות יותר מן התחתונות אל מול פני האהל. חלי רחבה היה תלוי וכפול על המסך שצומח כנגד הפתח דומה לכלה לטעה המכוסה צלעיק על פניה (כמשך לפירושו ע"פ צרייתא דמס' מדות שנתחומת אמה לבקוח עוצי העמודים שצומח וכו' נשתיירו ח' אמות התלויין על אחורי המשכן ושתי אמות התחתונות מגולות) וקרח העדף צריעות האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים וכו' והן היו עודפות על התחתונות חלי היריעה למערב. שהחלי של יריעה אחת עשרה היחירה היה נכפל אל מול פני האהל נשאר שתי אמות רוח חליה עודף על רוח התחתונות. חקרת על אחורי המשכן. לבקוח שתי אמות שהיו מגולות בקרשים וכו'. ולפ"ז היו קרסי נחשת מכוונות לקרסי כסף. וצילקוט פ' פקודי ר' תכ"צ. יריעות אחרות היו למעלה מהן עשויות מנוכה של עזים אחד עשר יריעות שני סדרים. סדר אחד של חמשה צמערב ושל ששה צמערב. אורך שני סדרים ארבעה וארבעים אמות כנגד רחבן של יריעות של מטה ורוחבן שלשים אמה כנגד (ארכו) [ארכו]. — והצ"ח רעבן הגיה כנגד ארכן של יריעות של מטה וכו' כנגד רחבן של מטה. ואין להגדה זו הכרח דצ"ל מטה על אורך ורוחב של כל יריעה ויריעה קאמר וצ"ל מעלה על אורך ורוחב של סדרים קאי. — של מטה מחצרות בקרסי זהב ושל מעלה מחצרות בקרסי נחשת לחצר את האהל להיות אחד. והיו מחצרות כנגד שליטו של אהל שכנגדו הפרכת פרוסה למטה (ואעתיק כאן דברי הצ"ח רעבן שרמתי עליו לעיל. וצ"ל והיו מחצרות. פ"י הקרשים היו מחצרות כנגד שליטו של אהל וכנגדס היחה הפרכת מחצותה. וק"ל דהאי דכתיב צקרא ונתת את הפרוכת תחת הקרשים היינו תחת הקרשים שצריעות העליונות. דק"ל היריעה העודפת צריעות העליונות היה מונח — ל"ל היחה מונחת — אמה מונח על עמודי וזרח וי' אמות תלוי למטה נמלא עוד וי' אמה. היה — היו — עשרים אמה עד הפרוכת והיה — והיחה — מונח תחת הקרשים. ועוד י' אמות עד קרשים שצמערב ועוצי הקרשים אמה וע' אמות תלויות אחורי המשכן. ור' יוסי פליג דחלי יריעה היחה כפולה לפני המשכן ואף היא ק"ל שאמה מונח היה — היחה — מוכסה עמודי חצרות — הצ"ח מפרש הקרשים היינו העמודים —

ברייתא דמלאכת המשכן פ"ג

שהרי אמר צי אמות היו תלויות אחורי המשכן — ר"ל מה שאמר במלאח שם צי אמות יתירות וכו' — וכ"ה לעיל צפ"י תרומה דח"ק ק"ל היריעה א"י היה — היתה — מול פני האהל וא"כ ל"ע על רש"י שכתב צפ"י תרומה ש"ס בדברי הצרייתא הזאת היתה פרוכת משוכה מן הקרקס אמה ולא ראה צרייתא זו דק"ל דקאי איריעות העליונות. ע"כ. אמנם נשאל אם אמה מונכה על עמודי מזרח וג"י אמות תלויות למטה והו וקרח העודף וג"י חלי היריעה וג"י) ר"י יוסי אומר כנגד הקרשים היתה כפולה — לפי הז"ר היינו העמודים ול"י שזריך להגיה העמודים — במלאח שם (שני) [שתי] אמות יתירות הן היו עודפות על היריעות של תכלת מן המזרח ועד המערב שבאמר יהיה קרוח. ונכחן את למד דרך ארץ שיהא אדם חס על היפה. ואחר שהבאתי כל חלה נשוצ לצרייתא שלפנינו ונאמר הצרייתא הזו כמו שהיא במוסחתה לפנינו היא ונתמהת כל הוגה צה. וכבר הקשו צע"ל ענפי יהודה והרב מלצ"ים דלח"ק מאי וקרח העודף וג"י חלי היריעה וג"י. ודחק הרב מלצ"ים לפרש המקרא צדך רחוק שאין הלב מסכים עמו. ואין לנו מפלט אלא לומר צרייתא משצטתא היא וחסורי מיתקרא והכי קתני הרי ארבעים נשת"רה שם יריעה אחת שכפלה אל מול פני האהל ש"י וכפלת את היריעה וג"י חליה היה כופל אל מול פני האהל וחליה היה קרוח אחורי המשכן ש"י וקרח העודף וג"י ר"י יהודה אומר חלי חליה היה כופל אל פני האהל וחליה היה קרוח אחורי המשכן. וח"ק הוא ר"י נחמיה. ואולי ל"ל דברי ר"י נחמיה. דק"ל צרייתא שלפנינו שהקרשים כלין כאלצב והיתה היריעה העודפת חליה על המסך וחליה נגררת אחורי המשכן באשה מהלכת ששיעוליה מהלכין אחריה. ור"י יהודה דק"ל דהקרשים למעלה עוביין אמה. וכפלה אל מול פני האהל חלי חליה דהיינו אמה ונשאר מ"צ אמות שאמה אחת תכסה צוערב כמו האמות היתירות צלפון וצדקום עד האדנים וחלי היריעה. תקרח על אחורי המשכן לכסות האדנים ואמה אחת נגררת ע"ג הקרקע. והנה ל"י נחמיה צי אמות עגרות ע"ג קרקע ול"י יהודה אמה אחת. ולפי ששיעט ר"י יהודה צרייתא היא צפתירת שיטתו צגמרח הגיהו המגיהים ר"י יוסי שאמר לעיל אורך המשכן ל"א י" דקדשי קדשים הרי מ"א אמות וק"ל כר"י דכלין כאלצב הרי נשאר ג' אמות חלי חליה דהיינו אמה אל מול פני האהל וחלי היריעה תקרח אחורי המשכן. וצדך היודע האמת. וצדך אגב אעיר דמאן דמחרגס וכפלת "דאפעעלט לעגפן" ח"ו אלא עושה דלפון וכפלת היא כמו צארמית שחרגס והיה העקב למישור והי כפלא למישרא וכן ומעקשים למישור וכפלא למישרא. ע"י ערוך ע"י כפל. וכלו שתעקם את הששית אל מול פני האהל. ונחלקו חכמים כונה הוא מעקס. ומחילא מ"י שחושב (ענפי יהודה) שיריעה שלמה דהיינו ד' אמות היתה מול פני האהל מה זה שאמר הכתוב וכפלת את היריעה הששית. לא היה לו לומר אלא ונתת את היריעה הששית אל מול פני האהל. ועוד שעל כרחך לריך אתה לחשב מה תהיה צנותרת מהיריעה נולד זה ונולד זה ואין לך אלא לומר שבעקונה וכופלה והיא נופלת ומכסה מול פני האהל העמודים נולד לפון ונולד דרום אם אונה מכל ד' כר"י או צי אמות כר"י. וישאר לך עכ"פ ח' אמות לפתח. אבל אם תכפל ותפסיל כל היריעה הנה היא אובלת מ"י לדדן ח' אמות ולא ישאר לך לפתח רק ד' אמות:

היה מביא בלי וכו'. צכת"י מוה"ר אפסטיין ומלצ"ו לאלה מן המזרח וכו'. וצכת"י אקספארד ומלצ"ו לאלה שנאמר וכו' וכמין פספסין היו למעלה. וצדפוס אופיצאך וכמין פספסין עשה דר"י וכו' ש"י ומכסהו. ובהולחת מוה"ר יעללינעק בלי א"י גדול של עור חלים וכו' ש"י ומכסהו. וצ"י והזכיר של עור וכו' ארכו שלשים ורחבו וכו' שמלצ"ן לאלה וכו' וכמין פספסין עשו (ומלת למעלה הוסיף המו"ל) דברי ר"י יוסי ר"י יהודה אומר כמין (שנ"י) בליים היו התחתון של עורות וכו' והעליון של עורות וכו' ש"י ומכסהו. והציא צענפי יהודה מכת"י פאריז היה מציא בלי אחר וכו' אורכו ל' אמה כנגד אורכו של משכן ופורת על היריעות שנאמר ועשית מכסה וג"י וכוננה זו עושה ומכסה עורות תחשים ולמעלה זה תחש עהורה היתה והיה צה כונה גוונים וקקן אחד היה לו ולפי שעה כדומן לו למטה ועשה ממונו מכסה למשכן. והנה גרע הוועתיק והוסיף ע"י אגדות ומדרשים. וצילקוט בלי אחד של עור ארכו שלשים ורחבו וכו' לאלה מן המזרח למערב וכו' עשו למעלה דברי ר"י (נחמיה) [נחמיה] ר"י ש"י בליים התחתון של עורות וכו' והעליון של עורות תחשים ש"י ומכסהו. וצילקוט פקודי ר"י חכ"צ ועשית מכסה לאלה. מכסה אחר מכסה את האהל משולש מן הלפון מן הדרום מן המערב (צ"ח רענן פ"י שהיה מכסה קדשי קדשים שליש וש"י שלשים צהיכל). ר"י נחמיה אומר כמין ומיפקין היו עשויות (צנליון פ"י כותל חלול מלא חלוסת. וצ"ח רענן פ"י שהיה מנומר צגוונין וכ"ה צננעים ש"י צה פיספסין לצועים לצנים וע"ל צפ"י תרומה) ר"י יהודה אומר מלמטה עורות חלים ואלדמים ולמעלה עורות תחשים. ובהולחת מוה"ר פלעש בלי א"י גדול וכו' עשו למעלה וכו' התחתון של עורות וכו' והעליון של עורות תחשים ש"י ומכסהו וג"י. והנה מלת ומכסהו צקלת טסחאות הוא

שינוש בשיטתא דלישנא דזקרא חכסו כתיב. ופי' פספסין צערוך ערוך פספס קייטא טיש צה פספסין לצובין ולצבים פושים מזה לזה (כגעים פ"ח מ"ז) פי' נוקך טיש צה גווי לביעה. ועיי' צרינו ור"ש. ולטון רש"י עה"ת חכסא לחבל לחותו גג של יריעות עזים עשה עוד חכסא אחד של עורות חלים מחדמים ועוד למעלה ממונו חכסא עורות תחשים. ולוחן חכסאות לח היו חכסין חלל לח הגב. חורכן ל' ורחבן י' חלו דצרי ר' נחמיה ולדצרי ר' יהודה חכסא אחד היא חליו של עורות. חלים מחדמים וחליו של עורות תחשים. חכו היפך צרייתא שלפנינו. חבל בגמרא דשנת (כ"ח ע"ח) מתיב ר' חזא מצרייתא קתמית. רבי יהודה חומר שמי חכסאות היו אחד של עורות חלים מחדמים. ואי של עורות תחשים ר' נחמיה חומר חכסא אחד היה ודומה כוין חלל חילן. וצריש' שם חכסא ח' היה. חליו של חלים וחליו של תחשים ולמעלה דקרא לחרווייהו כתיב. דצין חלים צין תחשים היה חכסא אחד ולמעלה לחבל יריעות עזים. חלל חילן היה עומה היא ומומרת צוויין. והיא צבגון אחר ממה שהיא צרייתא שלפנינו וצקדס דר"י לדר"ב. ורש"י לא יקד דצרינו ע"פי הגמרא שהרי הוא מקדים דר"י לדר"י. ועל כרחק ע"פי צרייתא דמלאכת המשכן יקד דצרינו ונוקחא חמתה היתה לו צרייתא. וקתמית הנוקחא צרייתא להשוותה עם הגמרא:

פרק ד'

היה אורג את הפרוכת עשר אמות על עשר אמות ועושה בה ארבעה תוברין ותולה אותה באונקלאות שעל גבי העמודים ופורסה בשלישית של משכן שיהא ממנו ולפנים עשר אמות וממנו ולחוץ עשרים אמה. שנאמר ונתתה את הפרוכת תחת הקרסים (שמות כ"ו ל"ט):

נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר. ושם היה הארון נתון וצנצנת המן וצלוחית של שמן המשחה ומקלו של אהרן ושקדיה ופרחיה. ושם היה אהרן נכנס ארבע פעמים ביום הכפורים:

מחוץ לפרוכת היו שולחן ומנורה מונחים. אלא שהשלחן בצפון ומנורה בדרום כנגדו. שנאמר ושמת את השלחן מחוץ לפרוכת ואת המנרה נכח השלחן על צלע המשכן תימנה וגו' (שם שם ל"ה) וכשם שהיו מונחים באהל מועד כך היו מונחים בבית עולמים. אלא שאהל מועד ארכו שלשים אמה ורחבו עשר אמות ובית עולמים ארכו ששים אמה ורחבו עשרים אמה. הא למדת שאהל מועד רביע של בית עולמים:

וכשם שהיה אורג את הפרוכת כך היה אורג את האפוד ואת החשן. אלא שבאלו היה חוש אחד יותר של זהב. שנאמר וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים וגו' (שם ל"ט ג'):

כשם שהיה אורג את פרוכת המסך כך היה אורג את מסך הפתח. אלא שהפרוכת מעשה חושב. שני ועשית פרוכת תכלת וארגמן וגו' מעשה חשב וגו' (שם כ"ו ל"א) והמסך מעשה רוקם. שנאמר ועשית מסך לפתח האהל תכלת וארגמן וגו' מעשה רוקם (שם שם ל"ז) דברי ר' נחמיה. שהיה ר' נחמיה אומר כל מקום שנאמר מעשה חושב שני פרצופין. מעשה רוקם אינו אלא פרצוף אחד בלבד:

וקני המנורה היו מכוונים כנגד רחבו של שלחן. ומזבח הזהב היה נתון בתוך הבית וחולק את הבית מחציו לפנים. ומכוון היה כנגד הארון. שנאמר ונתתה אתו לפני הפרוכת אשר על ארון העדות לפני הכפרת וגו' (שם ל' ו'):

מן הקרשים שבדרום עד קני המנורה שתי אמות ומחצה. ומקני מנורה עד השלחן חמש אמות. ומן השלחן ועד הקרשים שבצפון שתי אמות ומחצה. הא למדת שרחבו עשר אמות:

מן הקרשים שבמערב עד הפרכת עשר אמות. מן הפרכת עד השלחן חמש אמות. מן השלחן עד מזבח הזהב חמש אמות. ממזבח הזהב עד העמודים שבמזרח עשר אמות. הא למדת שארכו שלשים אמה:

היה אורג וכו'. צילקוט ועשית פרוכת היה אורג וכו' חרבע חוצרין ותולה אורכה צאונקלות שעל גבי העמודים שנאמר וגו'. והוסיף הווקלא ועשית פרכת לקדר ליקוטיו על הווקלאות. ומאמר ופורקה צלשית וכו' השמיט וגרס שעל גבי העמודים שני ונתתה וגו' והצלת מציית לפרוכת חת חרון העדות. ועיי' לקמן שהשמיט היה הארון גחון. וצפי' והזהיר חרבעה חוצרין ותולה צאונקלות שעל גבי העמודים שני ונתת חת הפרוכת תחת הקרשים. והשמיט הווקלאות ופורקה צלשית וכו' כצילקוט. והמ"ל הקגיר חוצרין צונחצרות עגולות לסי' הווחיקה והוסיף חוצרין צונחצרות ורובצעות כצילקוט. ואחר ותולה נקודות . . . לסי' החקרין והוסיף [אורכה]. ווי"ש צענפי יהודה דבריו אינן צדורין. ובהולח מוה"ר יעללינעק ד' תיצרין ותולה אותה צאונקלות על גבי העמודים שני ונתת וגו' תחת הקרשים והשמיט ג"כ ופורקה כצילקוט. ובהולח מוה"ר פלעש חרבעה חוצרין ותולה אורכה צאונקלי' על גבי העמודים שני ונתת וגו' תחת הקרשים. ובתנן בהערותיו של"ל חוצרין ותולה אותה. וצאונח כיון שהפרוכת עשר על עשר והיא מרובעת אין כאן אורך ורוחב. אם לא שנאמר שהשתי צארינה קרוי אורך והערב קרוי רוחב. (ועיי' צוחרתי פסוק ל"ח) וכן כתב צפי' מעשה חושב דקרי לשתי אורך ולערב רוחב דאריגת הפרכת נעשית צענין צנתינחה ארכה לרחבו עמודים הגורות שבו על עמוד כתיקונם. ודברי פי חס חן. ואני תפסתי צנוקת דפוס איפיצחך חלל ששם כתוב חרבעה תיצרין והגהתי חוצרין. ושם כתוב צאונקלות על גבי והגהתי שעל גבי כצילקוט. ובתנ"י חקפארד חרבע תצרין. — והוסיף הוועתיק צונחצרות או תצדדן — ותולה צה צאונקליות שעל גבי העמודים. והטעם שהגהתי חוצרין שנלחתי צערוך ערך חצר. צהצדים פרק (צ) [כ'] דכלים צפי' משישחצר פי' משיעשה לו ענוצין וכו'. צפכיה רמ"א כל שיש לו חוצרות פי' לוללות וכו' כדאמרין ציריעות ועושה צה ד' חוצרין ותולה אותה צאונקלי' ואמר הגאון אבו קורין אותן חופרות ונלשון חפירה. והוא צפי' ר' האי גאון צפי' ווילנא חוצרות איכא דאמרי חופרות וכו' כדאמרין ציריעות ועושה צה חוצרין ותולה אותם צאונקלי'. ועיי' צפי' הר"ש והר"ש. ונאן דגרס אותם היינו החוצרין ונאן דגרס אותם היינו הפרוכת. ותפסתי צנוקת הערוך ולשון רש"י עה"ת ד' עמודים תקועים צמוך ד' חכים ואונקליות קצועין צהן עקומים למועלה להוסיב עליהן כלונס שראש שפרוכת כרוך צה והאונקליות הן הוין שהרי כמין ווין הן עשויים. והפרוכת ארכה " אמות לרחבו של ונשכן ורחבה " אמות כגובהן של קרשים. פרוקה צלשית של ונשכן שיהא הימנה ולפנים עשר אמות והימנה ולחץ כ' אמה כמלא צית קדשי הקדשים עשר על עשר שני ונתתה חת הפרוכת תחת הקרשים הווחצרים חת שתי חוצרות של יריעות המשכן. רוחב החוצרת כ' אמה וכו'. והנה מ"ש רש"י להוסיב עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך צה. נעלם מונוי מניין לו עזה אינו ונשכים עם הצרייתא שלפנינו וכבר תונה על זה צפי' מעשה חושב. ולחומר הענין אומר דרש"י לא פי' חוצרין לוללות חלל הנכפל ונחפר להכניס צו כלונס וכענין שהיא צמס' כלים שם צית כניסת האצטע חף כאן צית כניסת הכלונס. ולא גרס ד' חוצרין חלל כפי' ר' האי גאון ועושה צה חוצרין. ומוקם שהיה הכלונס מונח על ווי העמודים לא היה מכורך צפרוכת. והיו העמודים שנים קמוכים חלל הקרשים צלפון וצדום ושנים צחלל העשר אמות והיו ראשי הכלונס על ווי העמודים צלפון וצדום ועוד שני מקומות שאינם מכורכים שוונחים על יתר שני העמודים. ומעשה אין לריך רק לגי חוצרין שצקלות החוצרין היה הכלונס מונח על הוין. ואם צאח לומר שהיו ד' העמודים צחלל הרוחב. היה לריך לחושה חוצרין. שנים צקלות ושלשה צאחלע. כדי שיהיו ד' הפסקות צין החוצרין שאין הכלונס מכורך שם. ועכ"פ אינו גורס ד' חוצרין. כפי"ל. וצפי' מעשה חושב כתב צעמן חלל העמודים שארבעה האדנים מונחים צקדר קרשי המערב שנים מהם נוגעים צלמי קרשי הצפון והדרום אחד מכלן ואחד ונכאן ושנים מהם רחוקים זה מזה צ' אמות ושלש וצד הם רחוקים כל אי מהם מונה צצלו וחוקע צהם ד' עמודים שמתם ולורתם ועמדתם כמלי רוחב הקרש וכו'. וצסם חכמת המשכן הניח שכתב ח"ל ששני עמודים העמידו נגד עוצי הכתלים לצפון ודרום

ושני עמודים צלולע צלופן שהיה צין עמוד לעמוד שלש אמות ושליש עם עוצי חלי העמוד שצולע עב"ל. וכי ייים ושכיב אחר להאי מילתא להכניס העמודים חוץ שורת הקרשים וכו'. ומחא חמי להעיר כאן דצית קדשי הקדשים היה עשר על עשר צלומה שוחקת והפרכת עשר על עשר צלומה עליצת לחליכ אמתא צלומתא היכי יתיב:

נמצא בית קדשי הקדשים וכו'. דפוס אופיצאלך ארצעה פרקים ציו"הב. וצילקוט השמיט נוכלא צית קה"ק וכו' וגרס אחר שהציה המקרא והצאת שונה מצית לפרכת אח ארון העדות. ושם היה נתון לכלת המון וללוחית של שונן המעשה ומוקלו של אהרן שקדיה ופרחיה וצגדי כהנים וצגדי כהן גדול ושם היה נכנס אהרן ארצע פעמים ציו"הב. וכתב צית רענן צגדי כהנים וצגדי כה"ג לא גרסינן דצגדי כהנים וואי צעי התם. וצגדי כה"ג אף שטעוטרן גמיה וצ"ו גמיתן היה צהיכל ולא צק"ק. וצ"ו והזהיר הנוסחא בצילקוט אלא דגרס שם היה נתון וכו' צסקדיה ופרחיה וכו' ולשם היה נכנס כה"ג ארצעה פעמים ציו"הב. וצ"ו ר צחיי עה"ת ממי ומי וצגדיו של כ"ג. והיא דצר שאי אפשר שחם דרשו והניחם שם מלמד שהם טעוטרן גמיה. היינו שאינם כשרים ליו"הב הצא כח"ש שם צחוי"ב שהרי אינו פושטן צקדשי הקדשים. ואם תלמוד שיחזור ויניחם שם א"כ תהיה כניסתו לפנים חמש פעמים. וצכת"י מוה"ר אר עפשטיין וצקדיה ופרחיה וצגדי כהנים וצגדי כהן גדול בצילקוט. ולקמן ארמוז ונהיבן צלה הטעות הזו. וכן השמיט צהוללח מוה"ר אר יעללינעק רישא דצצא זו וכו' בצהוללח אופיצאלך. וכן נשמטה הרישא צהוללח מוה"ר אר פלעש וגרס ושם היה ארון נתון וכו' צסקדיה ופרחיה ולשם היה אהרון נכנס ארצעה פעמים ציו"הב. וצהערותיו הגיה צסקדיו ופרחיו. וצענפי יהודה הציה וצכת"י פארץ ולפנים מוניה (כלי מהפרכת) הארון עם הלוחות וספר תורה וכפורת עם שני כרוצים ולכלת המון ומוקלו של אהרן וצקדיה ופרחיה וללוחית של שונן המעשה ושם אהרן נכנס שני פעמים (והגיה ד"פ) ציו"הב. וענין הדי פעמים הן א' להכניס הקטרת. ב' להצות שמונה הצות צין צדי הארון מדי הפך. ג' להצות כמו בן מדי השעיר. ד' להוליא אח הכף והמחתה (עיי צר"ו ה' עבודת יו"ה"כ פ"ד). וגרסינן צומ"י יונא (כ"ג ע"ג) והתניא משנבא ארון נבחה עמו לכלת המון וללוחית שונן המעשה ומוקלו של אהרן וצקדיה ופרחיה וארצו ששיגרו פלשמים דורון לאלהי ישראל וכו'. וא"ר אלעזר אחיה שנה שמה ואחיה דורות דורות ואחיה משמרת ומשמרת עיי"ש צרש"י. וצחוי ישנים שם חוניה לונה וצחיר ופרחיה והלא גמל שקדים ונראה כי מוקלת הפרחים נשאר גמלו שקדים ונשאר פרחים. וצקדוקי קופרים הנוסחא צסקדיה ופרחיה וצהגהות שם רוח: שם על נוסחאות נוסחאות ושי"ש צכת"י וצקדיו ופרחיו עיי"ש. וצגליון שם נסומו המוקמות שהוצאו הדברים ויש להוסיף וצילתא צשלח צדיה ותן שנה וולא העומר מן. וצדר אליהו רצה לד קכ"ט. וירושלמי קוטה פ"ח ה"ב (ועיי צח"ר"כ פוח"א שמשם נשתרצ צילקוט צגדי כהונה וצגדי כ"ג. ואחר כחצי ראיתי צכת"י אקספארד שם היה נתון לכלת המון וכו' ופרחיה וצגדי כהנים וצגדי כ"ג שם היה אהרן וכו'):

מחוץ לפרכת וכו'. צילקוט ומורה כגדו צדרוס וכו' ריצעו של צית עולמים. וצכת"י מוה"ר אר עפשטיין והמורה כגדו צדרוס שאהל מועד ארבו שלשים אמה וכו' וצית עולמים ארכו ששים ורחבו עשרים וכו' ריצעו של צית עולמים. והוא קטוע קלת. וצ"ו והזהיר ומחוץ לפרכת וכו' אלא שהמורה צדרוס והשלחן צלפון וכו' וכשם שהיו צאהל מועד וכו' רצעו של צית עולמים. צהוללח מוה"ר אר יעללינעק כצדפוס אופיצאלך אלא שנפל שם שבוש אלא שאהל מועד ארכו כ' אמה ול"ל ל' אמה. צהוללח מוה"ר אר פלעש כגדו צדרוס וכו' וצקירים שם המולות ורחבו עשרים אמה. וגי הא למדת שאהל ריצעו של צית עולמים. והציה צענפי יהודה וצכת"י פארץ הא למדנו שא"מ כחליו של צית עולמים. וכתב וגירסא זו ככונה. אמנם מה לורך ללימוד דצר שחיטות של צית רצן יודעין כי שלשים חליו של ששים ועשר חליו של עשרים. ואח"כ הציה דצרי הצית רענן שהיתה נוסחתו צילקוט ריצעו ופי' לפי ערך רצו שליש ארכו כשם שהחם היה רצו שליש ארכו היא צצית עולמים. וכתב עליו ולפי פירושו ל"ל שליש. ולא השגיח שנוסחתו היתה ריצעו כלו ארצעו. אמנם עיקר הנוסחא רציע או ריצעו או ריצעו כמו שהוא לפנינו צילקוט. וצחשבון השטה מדצר שאם חכפיל ששים צעשרים יגיעו לך מ"ב מלות אמה מרובעות. ואם חכפיל שלשים צעשר יגיעו לך ג' מלות אמה שהם הרציע מ"ב:

ובשם שהיה אורג וכו'. כ"ה צדפוס אופיצאלך וצילקוט כשם וכו' חוט אחד של זהב יתר וכו'. וצכת"י מוה"ר אר עפשטיין חוט צהן יתר של זהב. וצכת"י אקספארד שצחילו היה חוץ חוט וכו' וצוההיר וכשם וכו' חוט של זהב יתר וכו'. וצהוללח מוה"ר אר יעללינעק כצדפוס אופיצאלך אלא ד' כשם. וצהוללח מוה"ר אר פלעש וכשם וכו' היה צהם חוט זהב יתר. וצילקוט פקודי רוח חכ"ב מעשה הריעות חבלת וארגון וחולעת שר ושם משאר והחוט כפול ארצע ר' יוסי אומר וחוט של זהב היה

ברייתא ומלאכת המשכן פ"ד

יתר זהם שם וכו'. ומסתמא שאף צפרוכת ק"ל לר"י הכי. וכל דעמנא דר"י מדחר הוקרא ואומר לעשות צחוק התכלת וצחוק הארגמן וגו' לאו צחוק אחד קאמר חלל צכל הנעשים ומכלת וארגמן ואיך: **ובשם וכו' את הפרכת וכו'.** כ"ה צדפוס אופיצאלך ומה"ר יעללינעק וצילקוט. ובכת"י חקספארד כסם שהיה אורג הפרכת כך היה אורג חת המסקך. ובס' והזהיר מעשה רקס פרלוף אחד. ובמסכת מוה"ר פלעש ליחל למלת בלצד. ובכת"י חקספארד שהיה אומר כ"ח שם חשב שתי פרלופות רקס פרלוף אחד. ולשון רש"י עה"ת (כ"ו ח') ברזים מעשה חשב. ברזים היו מלוויירין זהם צאריגתן ולא צרקימה שהיא מעשה מחט חלל צאריגה בשני כותלים פרלוף אחד מכלן ופרלוף אחד נכאן. חרי מלך זה וכשר מלך זה כמו שאורגין חבורות של משי. וצילקוט פקודי ר' תכ"ע מעשה חשב היה ר' נחמן אומר (כ"ל ר' נחמיה אומר) מעשה חושב שני פרלופין שני דמויות אחד מכלן ואחד מכלן ומעשה רוקס דמות אחד פרלוף אחד. וציומא (ע"ע ע"ע) גרסיקן מעשה רוקס מעשה חושב אומר רבי אלעזר שרוקמין צוקוס שחושבין. פרש"י צתחלה מתקן הלורה על הצגד על ידי לבע ואח"כ רוקמה צומט. ובמסכת דקדוקי סופרים מעשה רוקס כמעשה חושב וכתב בהגהות ש"ח צ"ה צח"ה כתי"י וכל הדפוסים ושיבוש הוא. וכבר קדמו המעשה למוך צה"י כלי הוקדש פ"ח ה"ח אהא שכתב הר"מ כל חקוס שנאמר צתורה מעשה רוקס הוא שתיינה הלורות הנעשות צאריגה נראות מלך אחד צפי האריג. ומעשה חושב הוא שתיינה הלורה נראית משי לדין פנים ואחור. וכתב המ"ל שם דמסכת כמעשה חושב שיבוש הוא שלל כנאל כך צוקרא חלל שר"ה אור דמעשה רוקס ומעשה חושב דכתיבי צקרא חלל הוא. וגרסיקן עלה צמורא חנא משמיה דר' נחמיה (וצד"ס צומחיתא חנא ועיי"ש בהגהות וצילקוט תרומה סוף ר' ש"ע מעשה חושב מעשה רוקס ח"ר אלעזר וכו' צומחיתא חנא רקס מעשה מחט לפיהן וכו') רוקס מעשה מחט לפיכך פרלוף אחד. חושב מעשה אורג לפיכך שני פרלופות. ופרש"י חושב מעשה אורג שיש לה ליריעה שתי קירות ושתי לורות על שתי קירותיה אין דמות זו לזו. פעמים שומל זה חרי ומלך זה כשר כמו לחבורות של משי והיינו. צ' פרלופים. חלל רוקס כלורתו מכלן כך לורתו מכלן. והאריך צמסנה למוך צמה שהר"מ חולק על רש"י דלהר"מ אין הלורות מתחנות. ועוד דלהר"מ שתיינה צאריגה ואין רוקס מעשה מחט (חלל חס כאמר שתיינה מעשה מחט הנעשית צאריגה) ותמה על הכסף משנה שלל הרגיש זה עיי"ש. ואח"כ הביא המעשה למוך חת הירושלמי דסקלים פ"ח ה"ב דהכי איתא חס כתוב ח' אומר מעשה רוקס וכתוב ח' אומר מעשה חושב. ומעשה רוקס פרלוף אחד מעשה חושב צ' פרלופות. ר' יהודה ור' נחמיה ח"ל מעשה רוקס חרי מכלן וחרי נכאן. ומעשה חושב חרי מכלן וחלק מכלן. ומורנה אומר מעשה רוקס חרי מכלן וחלק מכלן מעשה חושב חרי מכלן וחלק מכלן. ודעתו דר"ס נפל צספרים וג"י הנכונה היא ח"ל מעשה רוקס חרי מכלן וחרי מכלן מעשה חושב חרי מכלן וחלק מכלן. ומורנה אומר מעשה רוקס חרי מכלן וחלק מכלן מעשה חושב חרי מכלן וחלק מכלן. והכונה היא דכולהו אית להו דמעשה רוקס הוא פרלוף אחד ומעשה חושב הוא צ' פרלופין וכמו שהקדמנו דבר זה צירושלמי וצרייתא הוה שניעאל להו לר"י ולר"י חלל שנחלקו צמה שנחלקו רש"י ורבי ז"ל. דח"ל דפי' פרלוף אחד וצ' פרלופין היא דפרלוף ח' היא חרי מכלן וחרי מכלן והיינו מעשה רוקס. וצ' פרלופין הוא חרי מכלן וכשר מכלן וזהו פרש"י. ומורנה אומר דמעשה רוקס שהוא פרלוף ח' היינו חרי מכלן וחלק מכלן. ומעשה חושב דהוא צ' פרלופין היינו חרי מכלן וחלק מכלן חוה רבינו. ורליתי להרצ יפה מראה שכתב דיש גירסאות שגורסין כמו שכתבנו. ודמה הרצ ג"י זו וקיים הג"י הגמולת צספרים וכו'. עכ"ד. ודמה חת דצרי יפה מראה ועוד האריך צענין זה עיי"ש. ומסתמא דצרייתא לפנינו הוא כמורנה דאמר מעשה רוקס פרלוף ח' מכלן וחלק מכלן וכו'. והאי מורנה הוא ר' נחמיה. וצוקף תוקפתא דסקלים שנינו. פרוכת ארכה ארבעים אמה ורחבה עשרים אמה (דהיינו צצית שני ועיי"ש צמסנה הי' דקוף שקלים וצתי"ט שם) והיתה נארגת תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה חושב. אחרת היתה שם ארכה עשרים אמה ורחבה עשר אמות והיתה נארגת תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה רוקס והיתה פרוסה על פתחו של היכל מצחוק (דומיא דמוסק הפתח שצמסכן). רבי יהודה אומר זו שמוליחין אותה מצפנים (היה) [היתה] מקופלת אחד לשנים ושנים לארבעה (כלו' ונעשית ארכה כ' ורחבה עשר) היתה פרוסה על פתחו של היכל מצחוק. אמרו לו מי ששמש צקדושה חמורה יחזור חשמש צקדושה קלה (שמעלין צקדש ואין מורדין) דבר אחר צו כתוב מעשה חושב וצו כתוב מעשה רוקס. ר' נחמיה אומר מעשה חושב שני פרלופות מעשה רוקס פרלוף אחד וכו'. והו מסיים עם הצרייתא שלפנינו: **וקני המנורה וכו'.** השתא חחר למה שאמר למעלה מחוק לפרכת היו שלחן ומנורה מונחים וכו'. צדפוס אופיצאלך ומחליו לפכים מכוון היה וכו' וצחולת מוה"ר יעללינעק בצדפוס

אופיצאלך אלל דגרט וקני ממורה וכו' ומחליו ולפנים מכוון היה כנגד הפרכת. וכ"ה צמפר והזהיר. וכ"ה
 צהולחת מוה"ר פלעש אלל דעס גרט ומחליו לפנים מכוון כנגד הפרכת. וצבת"י מוה"ר עפשטיין
 ומחליו ולפנים והיה מכוון כנגד המלע הפרכת. וצילקוט וקני המורה וכו' של שלחן הזהב ושלחן הזהב
 היה נתון כנגד הפתח וחולק את הצית ומחליו ולפנים ומכוון היה כנגד הפרכת שנאמר וכו'. וכמו
 צהשונות ומחליו לפנים (מכאן) [ומכוון] היה כנגד הפרכת. כ"ה צדפוס יסן וכן נראה שה"י הג"י לפי
 הרמב"ם פ"ג מה' צית הצחירה ה"ז אלל הלשון לחוק וכו' אלל צלחת מחוק דצרי רש"י צפי תלוי צ"ה
 לפי הפרכת (ל"ו ו') משמע שגרסמו היתה מכוון היה כנגד הארון. והנה הגהה זו מרי לייק ספייאר
 נכונה. והדפיסו כן (גם השיבוט) הצחים אחריו ושמו צכליהם. וקבלתי הגהה זו ממנו ותפקתי בה.
 (וצבת"י לקפארל של שלחן הזהב מוצח וכו' והיה מכוון). וכתב צית רעקן פ"י שהשלחן ארכו לארכו
 של צית ורחבו לרחבו של צית וקני המורה היו מקודרין מלפון לדרום כפי רוחב השלחן וע"י צמורח
 פלוגתא צה. ע"כ. הנה מ"ש ארכו לארכו של צית וכו' צמשה לונחות (ל"ו ע"ה) כל הכלים שהיו
 צוקדש ארכו לארכו של צית. וצמורח שם (ל"ח ע"ה) ח"ר כל הכלים צמקדש ארכו לארכו של צית
 חוץ מארון שאלו לרחבו של צית וכו'. וצענין המורה (שם ע"ב) ח"ר מוצח ומערב היו מוכחין דצרי
 רבי ר"ח צ"ר שמשון אומר לפון ודרום. ואללחות לשלמה פליגי ואמריקן שם צמורח דצמורה נמי
 פליגי הכי. וקתם צרייתא שלפניו כר"ח צ"ר שמשון (ופסק הר"י צה' צית הצחירה פ"ג ה"ב בסתם
 צרייתא וע"י"ש צהשגת הר"ח צד והכסף משנה שחק מזה). אמנם מה שלא העיר צ"ר היא שגפל שיצו
 צילקוט ול"ל מוצח הזה היה נתון כנגד הפתח וכו'. וגרסיק ציומח (ל"ג ע"ב) דתניא שלחן צלפון
 משוך מן הכותל שתי אמות ומחלה. ומורה צדרום משוכה מן הכותל שתי אמות ומחלה. מוצח מנוולע
 ועמוד צלמלע כלפי חוץ קימעח (רש"י כלפי חוץ כלפי מוצח ללד פתח ההיכל). ואמרו שם ומוקומיה
 להדיהו (צ"ר"י ליקווא צהדיהו. מכוון צימיהו ולמה נמשך לחוץ). כיון דכתיב ואת המורה נכח
 השלחן צעינן דחו אהדי. ולשון התוספתא ציומח פ"ב. נכנס ומהלך צהיכל עד שגמלא עמוד צין
 מוצח הזהב למורה והמוצח לפנים ממנו. שלחן נתון צלפון משליש הצית ולפנים משוך מן הכותל שתי
 אמות ומחלה ממורה כנגדו צדרום משליש הצית ולפנים משוכה מן הכותל שתי אמות ומחלה מוצח
 הזהב מנוולע צנתיים כנגד שני צדי הארון ומשוך כלפי מוצח וכולן היו נתונים מחלי הצית ולפנים
 וכו' (התוספתא שברז אלפס וקוטעח ומשוצח והגהתיה ע"פי נוסחת ערפורט) ולשון הר"י צה' צית
 הצחירה פ"ה ה"ז ומוצח לקטרת ומורה ושלחן (ו) שלשחן צמוך הקדש לפני קדש הקדשים המורה
 צדרום ושגמאל הנכנס ושלחן מיומין שעליו לחם הפנים ושניהם צלל קדש הקדשים ומצחן ומצחן הקטרת
 משוך מצין שניהם לחוץ. וע"י התוספתא והילקוט הגהתי וחולק את הצית ומחליו לפנים ומכוון היה
 וכו'. וצילקוט פקודי ר' חב"ב פרוכת היתה צקוף עשר אמות חולקת את הצית עשר אמות לפנים
 ועשרים לחוץ וכו' וחץ מונה עשרים על עשר. מוצח הזהב היה נתון צקוף עשר אמות חולק את
 הצית עשר אמות למוצח ועשר למערב חמשה לצפון וחמשה לדרום. (כלו צלמלע וצינתיים) המורה
 והשלחן היו לפנים מן המוצח המורה צדרום והשלחן צלפון. חמשה אמות צין המורה לשלחן. שתי
 אמות ומחלה מן הקדשים צדרום למורה וכן מן הקדשים צלפון לשלחן שתי אמות ומחלה. וחמשה
 אמות ומקומו לפרכת וחמשה אמות ומקומו ולמוצח ופתחו של היכל היה צמורח וכו'. ולשון רש"י
 עה"ת צמקרא ושמת את השלחן וכו' (כ"ו ל"ה) שלחן צלפון משוך מן הכותל הלפני שתי אמות ומחלה
 ומורה צדרום משוכה מן הכותל הדרומי שתי אמות ומחלה ומוצח הזהב נתון כנגד חוץ צין שלחן
 למורה משוך קומעח כלפי המוצח וכולם נתונים מן חלי הנושכין ולפנים. כ"ל ארך הנושכין מן הפתח
 לפרכת עשרים אמה המוצח והשלחן והמורה משוכים מן הפתח ללד מערב עשר אמות. והוצאה
 צרייתא זו צירושלתי שקלים פ"ו ה"ג הכי והא חני השלחן היה נתון מחלי הצית ולפנים משוך מן
 הכותל צ' אמות ומחלה כלפי הצפון. ומורה כנגדו צדרום. מוצח הזהב היה נתון צלמלע הצית חולק
 את הצית ומחליו ולפנים משוך קימעח כלפי (צפון) חוץ וכולהו (היה נתון) [היו נתונים] משליש
 הצית ולפנים. וצהגרות הגר"ח ה"ג ומוצח הזהב היה נתון צלמלע משוך כלפי חוץ וכולן היו נתונים
 משליש הצית ולפנים כ"ל והשאר שצינתיים נמשך. וכ"ה צתוספתא ר"ב ציומח והכי דייקא הסוגיא
 שם וכ"ה צרמ"ב פ"ג מה' צ"ה הלכה י"ז ע"י"ש (ח"ל מוצח הקטרת היה מרוצע אמה על אמה והוא
 נתון צהיכל מכוון צין הצפון לדרום משוך צין השלחן והמורה לחוץ ושלשחן היו מוכחין משליש ההיכל
 ולפנים כנגד הפרכת המצדל צין הקדש וצין קדש הקדשים) וכן משמע צהש"י ציומח שם שלא הזכיר
 קומעח (כלו דצמורח איתא קימעח ומרש"י משמע ללא גרסה. אלל צרש"י עה"ת כתב משוך קומעח
 כלפי המוצח כמו שהכתיבו) וגם לחוץ משמע חוץ לשלחן דמשה דקט שלחן ומורה ומחלו היה יכול

ברייתא דמלאכת המשכן פ"ד

למשוך יומר אלל לא היה משוך משאר השלמות (כלי של שלמה) וגי' הספרים חולק את הציט מחלין ולפנים שבוט הוא. ע"כ. אלל מהר"א פירש חולק את הציט צרוח. מחלין ולפנים צחלין של הציט שהוא ללד מערב היה המצח עומד. משוך קימעל כלפי חוץ משוך מעט ללד מזרח חוץ מן השלחן והמורה וכו'. ומלשון הרמב"ם מכון צין הלפון לדרום משמע נמי שפירש הכי חולק את הציט. וצחוקי מחנות (ל"ט ע"ה) נוסחא אחרת להו צירושלמי. והכי גרסי השלחן היה נתון מחלי הציט ולפנים משוך מן הקק שתי אמות. ומורה צדק. ומצח הזה היה נתון צחוק הציט חולק את הציט ומחלי הציט ולפנים משוך קימעל כלפי חוץ וכולהו משליט הציט ולפנים. ועירשוהו שם. משוך מן הקרן היינו מן הכותל. שמים ומחלה היה משוך אלל שדלג הסופר ומחלה. והא דקאמר צרישא דברייתא מחלי הציט ובסיפא משליט בדשניק לעיל (ל"ח ע"ב). תני חדא מחלי ציט ולפנים היו מונחין — שלמות דשלמה — ותני חדא משליט הציט הציט ולפנים היו מונחין. ולא קשיא מר קא חשיב ציט קדשי קדשים צהדי היכל מר לא קא חשיב ציט קדשי קדשים צהדי היכל) דצרישא לא חשיב ציט קה"ק צהדי היכל ובסיפא קא חשיב ציט קה"ק צהדי היכל. נחלינו למדין שההיכל שהוא עשרים על עשר נחלק לשנים. עשר אמות הראשונות היו פנוין ומחלין ולפנים עד הפרכת שהוא שליט הציט בולו שם היו השלשה כלים שלחן ומורה ומצח הזהב. וזה השליט נחלק ג"כ לשניים דהיינו לחמש וחמש אמות. חמש אמות הסמוכות לפרכת היו פנוין ובחמש אמות הנשארות שם היו השלשה כלים. והיו השלחן והמורה רחוקים מן הקרשים כל אחד ואחד צי אמות ומחלה ונשאר חמש אמות. רחב השלחן אמה וקני המורה היו מכוונין לרחבו של שלחן ובין כולן אמה ח"כ ישאר ג' אמות שבין שלחן לציורה (אלל בעל מעשה חושב כתב צק"ה ה"ח אורך שורת קני המורה מלמעלה היה שנים עשר טפחים. וערה להציט רחיות לדבר ודעתו שהיו מכוונין לאורך השלחן. ולא מלחתי בני שקדמוהו שדצרו צענין אורך שורת קני המורה. וזוהי שזה חלוי צפלוגתא חס ומרח ומערב וכנגד ארכו של שלחן היו מסודרים או לפון ודרום וכנגד רחבו של שלחן היו מכוונין). ולשון הילקוט חנשה אמות צין המורה לשלחן פירשו הרב מלצ"ים (צ"ג ל"ה ושמות את השלחן) שרלונו. לומר עם המורה והשלחן. אורך השלחן שתי אמות ונשאר ג' אמות עד חלוי של היכל. ולשון הילקוט מצח הזהב היה נתון צקוף עשר אמות חולק את הציט עשר אמות למרח ועשר למערב חנשה ללפון וחנשה לדרום. ורלונו לוור עם המצח שהוא אמה על אמה. והדבר לריך ציחור קלת והוא. שבשאר מחשצין מקום המצח לריך שבחשב עמו מקום מעמד הכהן המקטיר עליו וצידו הקטרת ושולט צידו. וע"כ מקום המצח הוא לכל הפחות אמה וחלי צריצונו ונשאר מהג' אמות שבין אורך השלחן עד חלוי של ציט רק אמה. ובשאר צילקוט המורה והשלחן היו לפנים מהמצח הוא כדי אמה. וע"כ אמרו שהמצח משוך קמעל כלפי חוץ. ומעחה מה שטנו לפנים דצרייתא וחולק את הציט מחלין לפנים הוא נוסכים עם הילקוט עשר למרח ועשר למערב וה' ללפון וה' לדרום. ומשצונם של צעל מעשה חושב והרב מלצ"ים הוא צדק חסד ולא רחיתי להעתיקם שבצר הארכתי הרצה (ועיי' בהם שחפסו צונלת לפון שנפלה צעצות צירושלמי וכלפי דצרייתא אמות על רש"י פסוק ו' לפי הפרכת שחל חומר משוך מכנגד הארון ללפון או לדרום ח"ל לפני הכפרת מכון כנגד הארון וצחוק) רק זאת חני רואה להעיר צמה שאמרו צחוקתא נכנס ונהלך צהיכל עד שנמלא עומד צין מצח הזהב למורה פליגי צה חלוי ציווא (ח"א ע"ב) דח"ר צין המצח למורה היה מהלך דר"י רמ"א צין שלחן למצח ויש אומרים צין שלחן לכותל. ואר"ח שם ד"א הוא ר' יוסי:

מן הקרשים וכו'.

צכת"י מוה"ר עפשטיין מן הקרשים שודרום עד המורה וכו' ומן המורה וכו'. צילקוט ומן הקרשים וכו' מקני המורה וכו' מן השלחן עד וכו'. וצוהזיר מן קני המורה וכו' מן השלחן וכו'. וצוהזיר מוה"ר פלעש המסחא מקועעת ורוח המעתיק. הגבה ח"ל חקר כאן. והשלימה המו"ל צצחורו. וצחא ז'. בצר היא מצוהרת וצית רעק כתב וח"כ השלחן והמורה חיקן מן המדה ומיהו ח"ל דקחשיב שם מקום המורה והשלחן:

מן הקרשים שבמערב וכו'.

צכת"י מוה"ר עפשטיין עד המורה עשר אמות מן קני המורה ועד מצח הזהב חמש אמות ומצח הזהב עד העמודים שצוהרת ע"ן אמה הא לונדת ארכו שלשים אמה. וצכת"י חקפארד ומן המורה וכו' מן הקרשים שצוהרת עד הפרכת עשר אמות. מן הפרכת עד השלחן חמש אמות מן השלחן עד מצח הזהב חמש אמות ומצח הזהב עד הפחת עשר אמות הא לונדת וכו'. והה נוסכים עם מה שחפסתי. וצילקוט מן הפרכת עד קני המורה חמש אמות ומצח הזהב עד המצח עשר אמות הא לונדת וכו'. וכתב על זה צית רעק ח"ג דצרייתא וקני המורה עד השלחן ה' אמות מן השלחן עד מצח הזהב ה' אמות ומצח הזהב עד הקרשים שצוהרת עשר אמות. אך קשה דהא שלחן צלפון ומורה צדק היו מכוונין זה כנגד זה לרחבו של משכן. לכן

מ"ל דה"ג וקני המזורה עד מזבח הזהב ה' אמות ומזבח הזהב עד הקרשים שבמזרח ה' אמות ור"ל
 עמודי מזרח. וערח לדחק ולפרש נוסחת הילקוט עד המזבח ה' אמות וקיים לכל האמות כג"י הצרייתא.
 וג"י הצרייתא שהזכיר היא צהולחת מוה"ר יעללינעק. ועס הנוסחא משווצת צרייתא וה"ג התם מן
 הקרשים שבמערב עד קני המזורה עשר אמות וקני המזורה עד השלחן וכו' כמו שהצ"ח צ"ר. ובס'
 והזהיר מן הקרשים שבמערב עד קני המזורה עשר אמות (בנוסחא הקודמת) מן קני המזורה עד
 השלחן עשר אמות (ל"ל ה' אמות) מן השלחן עד מזבח הזהב ה' אמות ומזבח הזהב עד שבמזרח עשר
 אמות הא לולדת וכו'. וצנעפי יהודה הצ"ח כח"י פארץ מן הקרשים שבמערב עד קני המזורה שכנגד
 הפרוכת עשר אמות וקני המזורה עד השלחן ה' אמות מן השלחן עד מזבח הזהב ה' אמות ומזבח
 הזהב עד פתח המשכן עשר אמות הא לולדת וכו'. ולח"ב הצ"ח דצרי הילקוט שצפי פקודי. ולצפוף
 הגיה כצ"ח רענן. וצהולחת מוה"ר פלעש החסרה מוכח שנוסחתה כעין נוסחת הצרייתא שהצ"ח
 הז"ח רענן אלף שהיא משווצת ביותר עד שמוסיימת ומזבח הזהב עד הקרשים שבמזרח חמש אמות.
 ותפקתי צפנים צנוקמת דפוס אופיצאלך. אלף שכחוצ עס הקרשים שבמזרח והיא צלשגירת ליטנא.
 והן העמודים וע"כ הגהתי העמודים וכמו שה"ח צכח"י מוה"ר עפשטיין:

פרק ה'

הצ"ר היה ארכה מאה אמה ורחבה חמשים אמה. שנאמר ועשית את
 הצ"ר המשכן לפאת נגב תימנה וגו' מאה באמה (שמות כ"ז ט') וכן לפאת צפון
 מאה אמה. שנאמר וכן לפאת צפון באורך קלעים מאה אורך (שם שם י"א)
 ולמערב חמשים אמה. שנאמר לפאת ים קלעים חמשים אמה (שם י"ב) ולמזרח
 חמשים אמה. שנאמר לפאת קדמה מזרחה חמשים אמה (שם י"ט). צ"א מהן
 חמש עשרה אמה קלעים. שנאמר וחמש עשרה אמה לכתף וגו' (שם י"ד וט"ו)
 ולכתף השנית מזה ומזה (שם ל"ה ט"ו):

מן הקלעים שבדרום עד האהל עשרים אמה והאהל עשר אמות
 ומן האהל עד הקלעים שבצפון עשרים אמה. הא למדת שרחבה חמשים
 אמה. מן הקלעים שבמערב עד האהל עשרים אמה והאהל שלשים אמה
 ומן האהל ועד הקלעים שבמזרח חמשים אמה. הא למדת שארכה מאה אמה.
 שנאמר אורך הצ"ר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים (שם כ"ז י"ח). רבי
 יוסי אומר אין תלמוד לומר חמשים בחמשים ומה ת"ל חמשים בחמשים.
 זה לפני האהל. הא למדת שארכה מאה אמה ורחבה חמשים אמה. אבל
 אין אתה יודע כמה רחבה של קלע עד שתדע בגובהה של הצ"ר. כשהוא
 אומר וקומה חמש אמות (שם) מה קומה חמש אמות אף רחב חמש אמות:
כיצד היה מעמיד את הצ"ר. היה נותן עשרים אדנים של נחשת
 בצפון ועשרים בדרום ועמוד תוך כל אחד ואחד. וקונטיסין היו שם. ושבעת
 קבועה באמצעיתן. והיה נותן את הקונטיסין במיתרים ובעמודים. והקונטיסין
 ארכו של כל אחד ואחד ששה טפחים ורחבו שלשה. ותולה את הטבעת
 בתוך האנקלי שבעמוד וכורך בה את הקלע. כמין קלע זה של ספינה. נמצא
 הקלע יוצא מן העמוד שתי אמות ומחצה מצד זה ושתי אמות ומחצה מצד
 זה. וכן לעמוד השני. הא למדת שבין עמוד לעמוד חמש אמות. היה מחבר
 את הקונטיסין במיתרים ובעמודים ומחברן בתוך יתדות של נחשת:

וכשם שהיו יתדות למשכן כך היו יתדות לחצר. שנאמר לכל כלי
 המשכן בכל עבדתו וכל יתדתיו וכל יתדות החצר סביב נחשת (שמות כ"ז י"ט):

אבל אי אתה יודע כמה מן הקלעים לפתחה של חצר. כשהוא אומר ואת קלעי החצר ואת מסך פתח שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח סביב. במדבר ד' כ"ו. מה מן המשכן ולמזבח עשר אמות כך מן הקלעים ועד פתחה של חצר עשר אמות:

אבל אי אתה יודע כמה גובה פתחו של חצר. כשהוא אומר ומסך שער החצר וגו' ועשרים אמה אורך וקומה ברחב חמש אמות וגו' (שמות ל"ח י"ח). שאין תלמוד לומר חמש אמות ומה תלמוד לומר חמש אמות. ללמדך שארכו עשרים אמה ורחבו חמש אמות:

כרוחב פתחו של אהל כך פתחו של היכל. כפתחו של חצר כך פתחו של אולם. כגובה פתחו של היכל כך רוחב פתחו של אולם:
מבאן היה ר' יוסי בר' יהודה אומר קרפף בית סאתים שהוא כחצר המשכן ומטלטלין בתוכו בשבת:

חצר היה ארכה וכו'. צנא זו ושללחריה עד כילד היה מעמיד מקורקות הן צנוקחאות. צילקוט קדר פרק זה המקרא ועשית את חצר המשכן. וכך היא נוסחתו. חצר ארכה ומה ורחבה חמשים אמה שנאמר ועשית את חצר המשכן. אבל אי אתה יודע כמה רחבה של קומה כשהוא אומר וקומה צרוחב חמש אמות (ל"ח י"ח) מה קומה חמש אמות אף רוחב חמש אמות. כילד היה מעמיד וכו'. והדברים משוברים למראית העין. וצ"ל רעק הגיה ובחצ כונה רחבו של קלע וכו' כילד וכו' (ר"ל צרייתא דמלאכת המשכן) פ"י כמה רוחב כל יריעה ומפרש ה' אמות דהיינו מעמוד לעמוד. ושאר הדברים שנאילו הצעות הם שם כנגד סוף הפרק ולקמן לעתיקהו. וכו' צ"ל והזהיר חצר ארכה וכו' אבל אין אתה יודע כמה רחבו של קלע. אלא ממה שכתוב וקומה צרוחב חמש אמות וכו' כילד וכו'. וכו' זהו אהל ומה"ל יעללינעק ונסקחה חצר היה ארכה וכו' אבל אין אתה יודע רחבה של קלע שמדע זה גובה של חצר כשהוא אומר וקומה חמש אמות וכו'. וזהו אהל פלעש חצר ארכה וכו' אבל אין רחבו של קלע (שהנדע) [שמדע] זה גובהה של חצר כמו שכתב וקומה חמש אמות מה קומת קלע חמש אף (רוח) [רוחב] חמש וכו'. ובכתי' מוה"ל עפשטיין חצר ארכה וכו' שנאמר ועשית וגו' אבל אי קלע (והיא מקוטע) שני וקומה צרוחב חמש אמות (מקוטע) אף רוחב חמש אמות כילד וכו' ובכתי' אקספארד החצר ארכה וכו' כמה רחבה של קלע כשהוא אומר וקומה צרוחב חמש אמות הוא אומר מה קומה וכו' אף רוחב חמש אמות. ולפי' רש"י ע"ה"ת וקומה חמש אמות גובה מחילות החצר והוא רחב הקלעים. ובמקרא דס"י ל"ח וקומה צרוחב חמש אמות לעומת קלעי החצר כתב. לעומת קלעי החצר כמות קלעי החצר. ואולי שהנוסחא שנוצלה זה המקרא עקריה ששם מפורש לעומת קלעי החצר. ועיי' לקמן בעמין השאר שצ"ל צנות. צדפס כתוב ולפאת יס. ולפאת קדמה. שאלו חמש עשרה. ומקנים עיפי לשון המקראות צנורה.

כיצד היה מעמיד וכו'. כ"ה צדפוס אופיצאך אלא שכתוב שם וקונטיקין היה שם ול"ל היו. והמאמר והיה סתן את הקונטיקין צמיתרים וצנעמודים הסגירו המו"ל צמחצרות עגולות שהם סימן המחיקה. בכתי' שם ועמוד צחוך כל א' וא' וטבעת קבועה באמצען והיה סתן הקונטרסין וכו' והקונטרסין וכו' היא למדת' שצין עמוד לעמוד חמש אמה. היה מחצר הקונטרסין וכו' ומחצר צחוך יחדות נחשת של האהל. וצילקוט כילד וכו' ועמוד צחוך כל אחד ואחד וטבעת קבועה צחוך של כל אחד ואחד וטבעת קבועה באמצעיתו והיה סתן את הקונטיקין צמיתרים וצנעמודים. והקונטיקין ארכו וכו' יתולה את הטבעות צחוך האנקלין וכורך זה וכו' זו של ספינה נמלא הקלע יותר מן העמוד וכו'. וצ"ל ספק שהילקוט קטוע ומסר וקונטיקין היו שם. שהרי הוא אומר והיה סתן את הקונטיקין וכו' ועדיין לא הזכיר את הקונטיקין. ופירוש קונטיקין כתב צערוך ערך קנטס קורות של עץ הן כגון עמודים. והציח מפסיקתא דר"כ צ"י ויהי ציוס כלות היה לו להציח ד' קונטיקין למחוט עליהן את המשכן. ובספר אחר קונדס. וצ"ל רעק כתב הייס כעין מוטות דקים שלא יפריחם הרוח. ועל הקלע יותר מן העמוד כתב ומקום העמוד לא קחשיב. וצ"ל והזהיר כילד וכו' ועמוד צחוך כל אחד ואחד וטבעת קבועה באמצעיתו והיה סתן את הקונטיקין צמיתרים וצנעמודים ארכו של כל אחד ואחד וכו' ומולה את הטבעת צחוך האונקלי וכו' זו של ספינה נמלא הקלע יולא וכו' (אלא שמקורם שם קלח).

ובהולאת מוה"ר יעללינעק כדפוס אופיצאלך וט"ס הג"י נכונה וקונטקטין היו ט"ס. ונכת"י אקספארט
 צחך כל אחד ואחד ועצבת קצועה צאולע היה נותן וכו' עשרה טפחים וכו' הטבעת צחך האונקלי
 וכורך זה וכו' קלע זו של ספינה. ובהולאת מוה"ר פלעש כ"ל וכו' צחך כל א' וא' וקונטקטין היו
 ט"ס ועצבת קצועה צאולעיהן והיה נותן את הקונטקטין צמיתרים והעמודי (והגיה המ"ל להעמודי)
 והקונטקטין ארכו וכו' ותולה זה את הקלע וכו' נמלאת הקלע יולאת מן העמוד וכו' מלד זה וכן מלד
 זה וכן לעמוד השני וכו' ומחצק צחך יתחת האהל (והגיה המ"ל צחך יתדות כיתדות האהל).
 ולשון רש"י עה"ת (כ"ז מ"ע) ואלהיהם. של העמודים נחשת. האדמים יושבים על הארץ והעמודים
 תקועין לחובן. היה עושה כו"ן קומדקין שקורין פלא"ש ארכו ו' טפחים ורחנן ג'. ועצבת נחשת קצוע
 זו צאולעו וכורך שפת הקלע קציו צמיתרים כנגד כל עמוד ועמוד ותולה הקומדק דרך טבעתו
 צאונקליות שצעמוד העשוי כו"ן וי"ו ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע צעמוד כאותן שעושין
 להליצ ליתות שקורין גוה"ש ורחצ הקלע חלוי מלמטה והיא קומת מחילת החלר. וצפוק י"ד אמקרא
 וחמש עשרה אמה קלעים וגו' עמודיהם שלשה כחצ. חמש אמות צין עמוד לעמוד. צין עמוד העמוד
 צמקלוע דרונית מרחית עד עמוד שהוא מן הג' שצמזרה ה' אמות וממנו לשני חמש אמות וממנו
 לשני חמש אמות ומן השני לשלשי חמש אמות וכן לבתף השנית וארבע עמודים למסך הרי י' עמודים
 למזרח כנגד י' למערב. וצערין היתדות כחצ רש"י צפוק י"ט ט"ס. יתדת כו"ן נגרי נחשת עשוין
 ליריעות האהל ולקלעי החלר קשורים צמיתרים קציו קציו ציפוליהן כדי שלא תהא הרוח מוגזיהתן.
 ואיני יודע אם תחובין צחך או קשורין ותלוין וכודן מכביד שיפולי היריעות שלא יועו צרות. ואומר
 א"י ששמן מוכיה עליהם שהן תקועין צחך לכך נקראו יתדות. ונקרא זה מסייעני האהל כל ילען כל
 יסע יתדותיו ללח (ישעיה ל"ג כ'). וצ"י נש"א (ד' ל"ג) כחצ צמקרא ויתדתם ומיתריהם וגו' של
 עמודים (כלו' ולכך החברו כחן צמשא צ"י מררי) שהרי יתדות ומיתרי הקלעים צמשא צ"י גרשון היו
 (כש"כ צפוק כ"ה וכו' וכשאו את יריעות וגו' ואת קלעי החלר וגו') ויתדות ומיתריהם היו ליריעות
 ולקלעים מלמטה שלא תגזיהם הרוח. ויתדות ומיתרים היו לעמודים קציו לתלות זהם הקלעים
 צשפתם העליונה צכלונקות וקומדקין כמו ששניה צמלאכת המשכן. והעתיקו הרמזין וגורם זו כמו
 ששניה צמלאכת המשכן. וחפס עליו וכחצ. ואיני יודע מה יעשו יתדות צעמודים. ועוד מה נשחמו
 יתדות של עמודים משאר היתדות שאלו לצני גרשון ואלו לצני מררי. ולא מלאכת צמשת מלאכת
 המשכן שהיו יתדות לעמודים. אלא כך שנו ט"ס היה מחצר את הקומדקין צמיתרים וצעמודים ומחצק
 צחך יתדות של אהל (כצופסת הולאת מוה"ר פלעש. אמנס העיקר נראה שהיא ט"ס ול"ל של נחשת)
 וכשם שהיו יתדות למשכן וכו' זה לשון הצרייתא ולא נשנה ט"ס שהיו יתדות לעמודים (וכזה ענה ר'
 ח"ק שייאר שהקביר צרשא והיה נותן את הקונטקטין צמיתרים וצעמודים צמחצרות עגולות. והעיר
 רש"י גורסו ע"י רש"י תרומה וכו' ופ' נש"א וכו' ורמזין אינו גורסו ע"י רמזין פ' נש"א ד"ה ועמודי
 החלר. וזו עבות. דמאמר זה החבר לענין שפת העליונה. וט"ס לא החברו יתדות וצמאמר היה מחצר
 את הקונטקטין וכו' שחמו מלמטה החברו צו היתדות. אצל לא נשנה שהיו יתדות לעמודים) אצל נפרש
 כי יתדות ומיתרים של קלעי החלר היו צ"ד צני מררי. ומיתרים ויתדות של משכן והאהל הם שהיו צ"ד
 צני גרשון. כי ואת מיתריהם ואת כל כלי עצודתם (ט"ס כ"ו) כינו ליריעות המשכן ולאהל מועד
 ההברים לא לחלר וכו' אצל לפי לשון הצרייתא א"ל אלא היו צני גרשון נושאים אלא צגלים לא נחשת
 ועלים בלל והיא ששניה צני גרשון היו ממומים צמערב והם ממומים על כלי הארון וכו' ע"כ. לפי דרכינו
 למדנו ששני מיני קונטקטין היו קונטקטין לשפה העליונה של הקלע ועצבת קצועה צאולעיהתן.
 וקונטקטין לשפה התחתונה שהיה נוחצקן צחך יתדות של נחשת. ועוד א"י רוחה להעיר כאן. שכשם
 שהיו הקרשים צצמשכן עשרים ללפון ועשרים לדרום כך היו העמודים לחלר כי ללפון וכו' לדרום.
 וצמערב היו שונה קרשים שמים למקלועות והיו מכוונים כנגד קרטי לפון ודרום. וצמלר היו
 עשרה עמודים ומהם שנים מכוונים כנגד עמודי לפון ודרום. ולמזרח המשכן לא היה רק מסך ולמסך
 חנושה עמודים אצל לחלר היו צ' כתפות שלהם קלעים חמש עשרה ושלושה עמודים לכל כתף וכתף.
 ולשער החלר מסך עשרים אמה ולמסך ארבעה עמודים. נמלא שמיני עמודי המזרח שווה למיני עמודי
 המערב. אלא שעמודי המזרח היו צינתים לעמודי לפון ודרום ועמודי המערב היו נוחק לעמודי לפון
 ודרום. ויריעות המשכן והאהל היו נוחק לקרשים ומכסות עליהם וחלל הצית נמוד שלשים על עשרה.
 אצל הקלעים היו מצפרים לעמודים וחלל החלר נמוד מן הקלעים עד האהל (וכ"ה דעת בעל מעשה
 חושב צפ"ה והציח דעת החוקמות צצחים פ' ע"א שהכלונקאות היו על הווין שקצועין צעמודין מצחך
 וע"י שחחר לפרש דצריהם) ולורת העמודים ועובין לא איתפריש. אצל יש ללמוד מן האדמים שמתחמא

ברייתא דמלאכת המשכן פ"ה

היו האדנים כולם שווים בגדלן. חלל שאלו של נחשת ואלו של כסף וכיון שלקרא אחד היו שני אדנים ולעמודים רק אדן אחד נראה שהיו העמודים כחלי קרש. והקרש אמה וחלי רחבו יהיה העמוד מחליחו היינו ארבעה עפחים וחלי (באמה צח ששה עפחים). והקונטיסין שהיו ששה עפחים הם יותר מהעמוד טפח ומחלה קלחו מלד זה וקלחו מלד זה. וכחלק הקלעים לזמפר העמודים יהיו עשרים קלעים צבי חמש אמות. וכיון שאלו אמה האמה אפשר שהיו מחלקים שונים למדו בצרייתח מה קומה חמש אף רוחב חמש. ועדיין לריך ציחור היאך היה מלצ העמודים וסידורן. ושנו בצרייתח שקונטיסין של ששה עפחים צורך ג' עפחים צרוחצ היו שם וטבעת קצועה באמצעיתן שזה נתלה הקונטוס צחוק חונקלי שבעמוד. וכשחמרו כמלח הקלע יולח מן העמוד היינו מן האונקלי שבעמוד. וכשחמרו וכורך זה חת הקלע וכו'. היינו קלע אחד מלד זה וקלע אחד מלד זה. ושני קלעים מכורכין בכל קונטוס וקונטוס: אולם דבר זה שהיו שם קונטיסין באילו אינו מפורש במקרא ולא נלמד מהמקרא (ולמוד שהם בכלל יתדות הוא רחוק מהלב) חלל קצלה היחה צידם שהיו שם קונטיסין. ומליחות אלו הקונטיסין היו צוקוס שאפשר להם להיות. אצל בעמודי הקלעות אי אפשר שיהיו שם שהרי אין יכול לברוך זו חלל קלע מלד אחד. כי מלד השני אין כאן קלע לברוך צו. ולא היה זמפר הקונטיסוס עשרים כמספר העמודים רק י"ח. ובאלו המקלעות היו הקלעים תלויים על ידי מיתרים צווי העמודים. ולדעת רש"י נראה שעמודי צ' כתפות המזרחיות היו צלח קונטיסין. ועל כן נולח עלמו מוכרח לפרש היאך היו אלו החמש אמות צבי חורין אלו שצין ג' עמודין צלח קונטיסין חלל צין עמוד לעמוד עם העמוד הראשון שבעשרים העמודים שצקלעות. מה שלח עשה כן צשאר העמודים שצלפון ושצדרוס. חמס אופן הקשירה והחלייה לא איתפרש במקרא שלח הכר במקרא חלל שהיו שם וזין ומיתרים ויתדות והדבר מקור ציד הלויס וחכמתם או שהניח הדבר צמנהג הרגיל שהיו מהגים צמנהג צבולח צאלו הקלעים והעמודים. וכמו כן קיסור הקלעים שצוקלעות לפזיח מערצית ומערצית דרונית וכמו כן צמזרחיות לא איתפרש צאזיה אופן היו. והמפרשים חשצו שכל הקלעים היו צין עמוד לעמוד וע"כ נחקשו שהרי צבי עמודים אין כאן רק י"ט חורים. חמנס האמת שאין הקלעים לפי העמודים חלח העמודים לפי הקלעים ולכורך. וצקלעות דהיינו צוקלעות היו העמודים כמובין זה לזה דמיון הקרשים שצמקלעות. וכשחמרו כמלח הקלע יולח מן העמוד צ' אמות ומחלה וכו'. היינו צ"ח עמודים. חמנס צעמודי הקלעות וקלעי הקלעות היה החור יותר כ"ל. ועיי' צמזרחי וצבי מעשה חושצ וצבי הרב מלצ"ס עה"ת צאזיה דרך חשצו ונלחו לפשר הדברים. עוד חני חוזה להעיר צצילקוט שקודי רוח חכ"ה כתוצ ומחשת התנופה שצעים ככר (מהו) [מהן] עשה קרסי יריעות העצים ולפה עמודי החלר ועשה חדני עמודי החלר ויתדות המשכן והחלר ומצח הנחשת אשר לו וכל כליו וכיור וכנו. והנה השמייעו דבר חדש שעמודי החלר היו מלופין נחשת:

ובשם שהיו וכו'. כ"ה צדפוס חופיצחך וצשאר המסחלות חלח שקיטעו המקרא צנולח וגוי וצילקוט צשיצוס לכל כלי המשכן ולכל עצודתו וגוי חוץ מצכת"י מוה"ר עשטיין שגבלס המקרא. וצבי והזהיר שם וחת קלעי החלר. ומקרא זה אין לו ענין ליתדות. חלל מקרא זה שייך לקמן והחולחור שם קטוע עיי' לקמן. והנה לפימנו צמקרא ליתח למלח סצ"ב. וצלי ספק שרי חייק שייחר העתיק זה הפרק מחיצו מוסחח שהיתה זה מלח סצ"ב צמקרא. ולמסחח כזאת יש לה יסוד שהרי יונחן ומחגס חזור חזור דנחשח. ורתיתי צרו"צן פ' כשח שהעתקתיו לעיל שהוא מעתיק וכשם שהיו יתדות לנשקן כך היו יתדות לחלר שחמור לכל כלי המשכן ולכל עצודתו וכל יתדותיו וכל יתדות החלר סצ"ב נחשת. ומלינו לווידין שססחח כזו היחה לפי הילקוט חלח שקיטע המקרא. ועל כרחק שססחח היחה לפי ר' חייק שייחר שכתוצ זה כהוגן צכל עצודתו. חלל כתוצ זה מלח סצ"ב. ורי חייק שייחר לא מרו"צן העתיק שח"כ היה כתוצ ולכל עצודתו. וצמקרא לא צדק שח"כ לא היה כיתצ סצ"ב דליתח צמקרא: **אבל אי אתה יודע וכו'.** צדפוס חופיצחך מסייס מה צין משכן למצח עשר חונה כך מן הקלעים לפתחה של חלר עשר חונה. והעיר ע"ז ר' חייק שייחר דלקמן פ"ח איתח המצח צחונלע העזרה היו קאי כמלח צין משכן ומצח עשרים חונה. וע"כ צמקוס עשר ל"ב עשרים. וצהשמות השלים דבריו דלר"מ דשם הוא ר' יהודה דצחיס כ"ט וס"ל מוחלעו הוא מודד ועשרים חונה רחבו כמלח צין המשכן למצח עשרים חונה. ע"כ דבריו. והם חיקן מצולחין לי. וצילקוט שחמור וחת קלעי החלר וגוי מה מן המשכן למצח עשר חמות כך מן הקלעים לפתחה של חלר עשר חמות. וצהולחח מוה"ר יעללינעק כצדפוס חופיצחך. וצבי והזהיר החמור מקוטע (כמו שרומתי ע"ז לעיל) וכתוצ שם כך היו יתדות לחלר שם וחת קלעי החלר [וגוי] מה משכן למצח עשר חמות כך מן הקלעים לפתחה של חלר עשר חמות. וצהולחח מוה"ר מלעש חלל אין חחה וכו' משכתיו וחת קלעי החלר

וגוי מה מן המשכן ולמזבח עשר אמות כך מן הקלעים ועד פתחה של חלר עשר אמות. וזה עמדתו כחז שאין הגהות ר' אייזק שייחל וסכימות עם אמת הענין. וזכתיי מוה"ל עפשטיין הנוסחא כמו שכתבתי בפנים. זכתיי לקספארד מן הקלעים עד פתחו של חלר חזל אין חתה יודע כמה פתחה וכו' מה מן המשכן ולמזבח עשר אמות כך מן הקלעים ועד פתחו של חלר עשר אמות חזל אין חתה יודע כמה פתחה של חלר וכו'. וכחז צ"ח רעקן מן הקלעים לפתחה של חלר. ל"ל דק"ל ח"ג דכל הקלעים גבהן ה' אמות הקלעים שצוקים הפתח היה גבהן ט"ו אמות כו"ש רש"י ר"ש עירובין ללישנא קמא (ע"י"ט) והיה חלל הפתח ה' אמות גובהו והקלעים של מעלה וזונו היו עשר אמות. ושאמר כמה מן הקלעים לפתחה כלו' מראש עליון של הקלעים לחלל הפתח וכו' מן המשכן למזבח " אמות. מ"ל דהיינו מזבח הפנימי כדאיחא לעיל. למזבח העולה היה קמוך למשכן. ועוד להגיה מה המשכן והמזבח " אמות כדאיחא צנח"ס דף (פ') [כ"ט ע"ב] דהכי ק"ל דרייתא זו כדאיחא פ' תלוה. עכ"ד. וכונתו למה ששנינו לקמן פ"ח מזבח שעשה משה צמדצר גבהו עשר אמות. ולי נראה לפי מה שנאמר ושלש אמות קוונתו היינו משפת קוצו ולמעלה כלו' מרכבז ולמעלה. וזה הכרכז היה רחבו חמה וכל נד. וכן היסוד היה צרוח חמה. וממלא שהמזבח שהיה חמש על חמש היינו צחותן השלש מרכבז ולמעלה. חזל מקום המזבח היה חשב אמות על חשב. והכבש היה עד חמה קמוך לקלעי החלר. ולא נחשוז חמה בין המשכן ולמזבח כולל שונן המשכן עד סוף המזבח שצומח עשר אמות מן המשכן ולמזבח עשר אמות. שעשר אמות חוכלות צחוש"ס חמה שצחלר (וע"י צרש"י פ' תרומה צמעשה המזבח). וח"ל להגהת ז"ר. ועוד חני אומר שאפי' למ"ד דצריס ככחצן וגובה המזבח שלש אמות כרכז היה לו שזה מפורש בתורה הרי ששה אמות וצין שחשוז לו יסוד או לא נחשוז על כרחו חנו לריכין ליחד לו חמה צומח לשיונת הדשן חלל המזבח. וע"כ לא היה המזבח קמוך למשכן ממש שא"כ חש המערכה שורפת חת הפרכת המסך ומסתברא שהיה רחוק עכ"פ ג' אמות מן המשכן וח"כ מן המשכן ולמזבח עשר אמות וברייתא זו קתמא ולא נחמה כלל לפלוגתא דתנאי בגובה המזבח. חמנס מה שאמרו מן הקלעים ועד פתחה של חלר עשר אמות היא צחמת דצר מתמיה ופ"י הז"ר אינו מסבך חת חלז. וצעל מעשה חושז לקח הדצריס ככתבן שהיה מסך שער החלר ועמודיו רחוקים מהקלעים שצומח עשר אמות. וצחותן הזוויות שצין מסך שער החלר והקלעים שצומח החלר היו חונים משה ואלהן וצניו ושס היו נוטעים חלהיס. ומסך לדצר שקרא הכחוז לקלעים שצומח כתפות שהס צרוח החלר ויהיה שער החלר שהוא המסך ועמודיו כמו הראש והלוחר וח"כ מתחיל רוח החלר והקלעים לשתי כתפיו וצין הקלעים ולמסך עשר אמות. ולבי אומר לי שפתחה של חלר אינו שער החלר ומושגים שונים הם וחזאר הדצר וחומר. כשמדקדק צוקראות מאלא שצלווי ועשייה דצרו הכחוזים משער החלר. צפ"י תרומה ולשער החלר מסך עשרים חונה (כ"ז ע"ז) וצפ"י ויקהל מסך שער החלר מעשה רקס וגוי ועשרים חמה חרך וקומה צרוח חמש אמות לעמת קלעי החלר (שקלעי החלר חמש אמות כדכתיב חרך החלר ואלא צחמה ורחב חמש"ס צחוש"ס וקומה חמש אמות (כ"ז ע"ח) וקומת החלר והשער היא רוח המסך צחריגחו) וצפ"י מקודי ויתן חת מסך שער החלר (ח"י ל"ג). וצבל חלה המקומות הוא קורא חת המסך הפנימי של משכן מסך הפתח שהיה עשר על עשר. שהצדילו הכחוזים צין המסך העשוי לכניסת ויציאת הכהנים וקראוהו מסך הפתח וצין המסך העשוי לכניסת הכהנים וכל העדה שארכו כפל מסך המשכן וקראוהו מסך השער. ומנהגו של עולם הוא לעשות לצית פתח ולחלר שער. וכשדצר הכחוז מונשורת הלויס כתיב וקלעי החלר וחלל מסך פתח החלר (צפ"י נשא ג' כ"ה ווי"ו). וכשדצר הכחוז מעצודת הלויס צפריקה והקומה כתיב וחלל קלעי החלר וחלל מסך פתח שער החלר חשר על המשכן ועל המזבח קצ"ב (שס ד' כ"ו). והטעם לחילו שינוי השמות הוא. שצשער הגדול עושים פתח קטן לכניסה ויציאה. ושנינו צקפ"צ דמדות. צשער נקמור ושי פשפשים (פתחים קערים) היו לו אחד מימינו וחלל משוחלו. וצטעס הדצר אמרו לפי ששער נקמור היה מול ההיכל שלא ילטרך היולל להפוך חחוריו כלפי ההיכל חלל יהא מלדד כלפי לפון או דרוס ויולל. וכן צמסך שער החלר היה צו פתח או פתחים לכניסה ויציאה חס על ידי גלילה שנגללין היריעה כלפי מעלה ובהא ששנו (מנחות ל"ה ע"ח) הוגללו הפרכת. או על ידי פריפה כמו ששנו ציונח (פ"ה ו"ח) החילונה היתה פרופה מן הדרוס וכו'. שנקפלה ונחמת צקרקיס. ועתה צאלו העשרים אמות שצמסך היו עשר אמות התיכונות מכוונות נגד המשכן והמזבח וזהס לא נעשה הפתח חלל צקלוותיהן מלפון או מדרוס. ומראין הדצריס שצהקצן העס פותחין מלד אחד לכניסה. וכשנפטרין פותחין מלד השני ליציאה. והנה צלווי ועשייה חפסו הכחוזים צסס הכלל וקראוהו מסך השער. וכשדצרו צפקודת המשורת אמרו מסך פתח החלר לפי שציקר השמירה הוא צפתח. חמנס צעצודת הלויס מלמור מסך פתח השער לפי שצריכיס להשגיח על

ברייתא רמלאכת המשכן פ"ה

כל חלק וחלק לידע שמושו ותכליתו צדק העבודה צפריקה ובהקמה לידע וזה להקדים ומה לאחר. והנה הכתוב ואת קלעי החלד ואת נוסך פתח שער החלד אשר על המשכן ועל המזבח קצב. כלל עשר אמות התיכונות בכלל הקלעים שהם קצב למשכן ולמזבח. וע"כ שנו צרייתא כך מן הקלעים ועל פתחה של חלד עשר אמות. כלו שאין מגלגלין ופותחין את כל השער אלא שיטתיירו מן הקלעים שנוסך עד פתחה של חלד עשר אמות. כ"ל וצורך היודע האמת:

אבל וכו' כמה גובה וכו'. דפוס אופיבאלך שער החלד וגוי עשרים אמה. ותקנתי ועשרים ע"פי הווקרא גם הוספתי צוקף מלת וגוי. וכתוב שם ללמדך שארכה עשר אמה ורוחבה וכו'. והעיר הו"ל דפוס ישן עשרים. לע"ל גובה. וצוקף צבא זו הוסיפו בטקחאות מה שלפנינו לעיל בתחלת הפרק וכפי שחשתיקם ציטווייהם. צילקוט חזל וכו' כמה פתחה של חלד שנאמר ונוסך וגוי שאין ח"ל וכו' ללמדך ארכו עשרים אמה ורחבו חמש (וכו') [וכן] ללפון מלה אמה שנאמר וכן לפאת לפון מלה צאורך ולמערב חמשים אמה ש"ל ולפאת קדמה מזרחה חמשים אמה. לא נהן חמש עשרה אמה קלעים ש"ל חמש עשרה אמה קלעים לכחף ולכחף השני מזה ומה מן הקלעים שצדרוס עד האהל עשרים אמה והאהל עשר אמה מן האהל עד הקלעים שצלפון עשרים אמה הא ללמדך שרצבה חמשים אמה ומן הקלעים עד האהל חמשים אמה ומן האהל שלשים אמה ומן האהל עד הקלעים (ומן הפרשים) שצמערב עשרים אמה הא ללמדך שארכה מלה אמה שנאמר אורך החלד מלה צלמה ר' יוסי אומר שאין חלמוד לומר חמשים צממשים ומח"ל חמשים זה לפני האהל הא ללמדך שארכה מלה אמה ורחבה חמשים אמה. כפתחו של אהל וכו'. והזית רענן כתב כמה גובה פתחה וכו' כ"ה שם והיינו גובה חלל הפתח (נוסך לפירושו לעיל). זה לפני האהל היה מרובע כי על פי דוק ותשכח. ומשאר השיבושים שתק. אומנם חס תשובה דבריו עם מה שלפנינו בתחלת הפרק ועם שאר הנוסחאות תמלא שהוא קטוע ומשובש. וצ"ל והזהיר חזל אין אמה יודע כמה פתחה (כצילקוט) של חלד שנאמר ונוסך וגוי שאין ח"ל חמש אמות וכו' ללמדך שארכו עשרים אמה ורחבו חמש אמות וכן ללפון מלה אמה ש"ל וכן לפאת לפון. ולמערב חמשים אמה ש"ל ולפאת ים ולמזרח חמשים אמה ש"ל ולפאת קדמה מזרחה. לא מהן וכו' ולכחף השנית. מן הקלעים שצדרוס וכו' עשר אמות וכו' מן הקלעים עד האהל כי אמות וכו' מן האהל עד הקרשים שצמערב (ל"ל עד הקלעים) עשרים אמה וכו' ומח"ל חמשים צממשים זה לפני האהל וכו'. וזהו ללמדך מזה"ל יעללינעק חזל אי אמה יודע כמה גובה פתחה של חלד כשהוא אומר וכו' ללמדך שארכו כי אמה ורחבו כי אמות וכן לפאת לפון קי אמה ש"ל וכן לפאת לפון מלה צאורך ולמערב כי אמה ש"ל ולפאת ים קלעים חמשים אמה ולמזרח כי אמה ש"ל ולפאת וגוי ולכחף השני מזה ומזה. מן הקלעים שצדרוס וכו' ומן הקלעים שצמערב ועד האהל כי אמה (ומן האהל) כי אמה ומן האהל ועד הקלעים שצמזרח כי אמה הא ללמדך שארכה מלה אמה ש"ל אורך החלד מלה צלמה ר' יוסי אומר אין ח"ל כי צ"ל ומה ח"ל כי צ"ל הא ללמדך שארכה קי אמה ורחבה כי אמה. וזהו ללמדך מזה"ל פלעש חזל וכו' כמה גובה פתחה וכו' שארכו עשרים אמה ורחבו חמש אמה וכן לפאת לפון וכו'. וחסר שם ולמזרח. לא מהם וכו' מן הקלעים שצדרוס וכו' ומן הקלעים שצמערב ועד האהל [עשרים אמה והאהל] שלשים אמה ומן האהל ועד הקלעים שצמזרח וכו' ר"י אומר וכו' ר' יוסי אומר וכו'. והמח"ל הגיה כפי הלוקך. וצבת"י אקספארד לא מהם ט"ו אמה ש"ל חמש עשרה וגוי ואומר ולכחף השנית וגוי. מן הקלעים וכו' שרצבה חמשים אמה מן הקלעים שצמזרח עד האהל כי והאהל שלשים אמות ומן האהל ועד הקלעים שצמערב עשרים אמה הא ללמדך וכו' ר"י אומר שאין ח"ל חמשים צממשים אלא ללמדך שארכה מלה אמה ורחבה כי אמה. וצבת"י מזה"ל עפשיין כמה פתחה של חלד כיון שנאמר וכו' וכן ללפון וכו' הולא מהם וכו' ולכחף השני מזה ומזה לשער החלד וכו' ומן הקלעים שצמזרח עד האהל וכו' ומן האהל ועד הקלעים שצמערב וכו' ר' יוסי וכו'. ולפון רש"י עה"ת חמשים צממשים חלד שצמזרח היחה מרובעת כי על פי שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר. העמוד מזרח פתחו צמפת כי החיכונים של אורך החלד נמלא בלו צממשים הפנימים וכלה ארכו לקוף כי נמלאו כי אמה ריוח לאחוריו צין הקלעים שצמערב ליריעות של אחורי המשכן. ורחב המשכן עשר אמות צממלע רחב החלד נמלאו לו עשרים אמה ריוח ללפון ולדרום מן קלעי החלד ליריעות המשכן וכן למערב וחמשים על חמשים חלד לפניו. וצמזרובין (כ"ג ע"ב) העמוד משכן על שפת חמשים כדי שיהא חמשים אמה לפניו ועשרים אמה לכל רוח ורוח. ויש להעיר שאלת חלד משמשת זכר ונקבה. חזל נוסך לשון זכר. ועכ"פ בכל הנוסחאות אין חלו הצבות בתחלת הפרק כמו שהן דפוס אופיבאלך וכמו שהערותי ע"י. ועל כרחי אי אומר ש"ל אימק שייאר מלא לפניו כן צלחו נוסחא שהעתיק ממנה ולא ידעתו עשה כן. שהרי אינו מעלים צדום מקום הגהותיו. ועוד שצמממחו מקיים ללמדך שארכה עשר אמה ורחבה

חמש אמה. והעיר ע"ז דפוס ישן עשרים כאשר הזכרתי לעיל. ובכל הדפוסים שלפניו היו עשרים לו שהם דפוס ווינליאה ודפוס הונדורג ונוקחתם היא שארבו עשרים אמה ורחבו חמש אמות. והיא הנוקחת הנכונה (כי נוסך ופתח הם לשון זכר). חמס נוקחת דפוס אופיצאך ישרה צעיני ועל פיה קדרתי. ופשוטן של דברים דצפי תרומה כתיב ארך החלר מלה צאמה ורחב חמשים צממשים וקומה חמש אמות (כ"ז י"ח) ופרש"י. וקומה חמש אמות גובה וחילות החלר והוא רחב הקלעים. כל"ו כלפי אורך הקלעים מלה צאמה. וצפוף פי ויקהל כתיב ונוסך שער החלר וגוי ועשרים אמה ארך וקומה צרחב חמש אמות לעומת קלעי החלר. ופי' וקומה צרחב וקומה של שער היא צרחב המסך חמש אמות. ואמרו על זה שאין ח"ל חמש אמות שהרי בקלעים שצחלר לא פי' כאן קומתן ופונך על מה שחלמר צלוי וקומה חמש אמות וחת"ל כאן צמסך חמש אמות חלל צח הכחוצ ללמדך שלל חחשב הוחיל והמסך לשער תהיה קומתו יותר שהרי חפי' נוסך הפתח צחלר קומתו עשר אמה שהיה עשר על עשר השוניעך שהקומה היא צרחב והרחב הוא חמש אמות. ואל תחשוב שהדברים פשוטים כל כך שאין לריבין ללימוד אין הדבר כן. שהרי חמלל שצבעל מעשה חשב כחצ צפ"ה אוח ז'. עושה נוסך לפתח החלר כנוסך פתח החלל חלל שזה היה עשרים על עשרים אמה (כל"ו דנוסך פתח החלל היה עשר על עשר) וכתב על זה בפירושו בן כתבו פתו' צצחים דף ק' ע"א לר' יוסי דק"ל בותיה עיי"ש. וע"ע לקמן פ"ח צענין גובה המצבה חלל פתוח דברייתא שלפנינו לא הולאה המקראות מפשוטן.

ברוחב פתחו וכו'. צילקוט כפתחו של חלל כך פתחו של היכל. כפתחה של חלר כך פתחה של חולם. וצחל בגובה פתחו וכו' ליתא שם. וכתב צית רעק היינו רחבו של פתח וכן צחולם חלל גובהן היה צהיכל כי אמה וצחולם ארבעים אמה. פי' לפירושו דצמס' מדות פרק ג' מ"ז שרינו פתחו של חולם גובהו ארבעים אמה ורחבו עשרים אמה. והיינו כרוחב שער החלר. ושם פ"ד מ"ח שרינו פתחו של היכל גובהו עשרים אמה (כחלי גבהו של חולם) ורחבו עשר אמות (כחלי רחבו של חולם). והשוו לפנינו פתח החלל עם פתח היכל ופתח החלר עם פתח החולם צרחבן. וצמפר והזהיר כפתחו של חלל כך פתחו של חולם כפתחה של חלר כך פתחו של היכל. והיא כנוקחת הילקוט חלל שחלפו למועתיק חולם והיכל דצרישא ח"ל של היכל וצקיפא של חולם. וצחו כאן להשוות צ' פתחים של חלל וחלר עם צ' פתחים של היכל וחולם. וצחולחת מוה"ר פלעש כרחב פתחה של חלר כך פתחו של היכל. וזה שיצוש ח"ל של חולם. וחח"כ גורס בגובה פתחו של היכל כך רחב פתחו של חולם. וגם זה שיצוש שאף שהדבר זה לעלמו חמת אין ערינו לכאן. שכלן צחו להשוות החלל עם היכל והחלר עם החולם וחללו הדמיון צרחב הפתחים. וחורו עיני שנקטעה כאן צחל ונחוספה צחל דרך חגב. ועומדתי על דבר זה על ידי הולחת מוה"ר יעללינעק ונוקחתה היא. ורחבה פי אמה צרחב. כפתחו של חלל כך פתחו של חולם (ול"ל של היכל) כפתחה של חלר כך פתחו של היכל (ול"ל של חולם) בגובה פתחו של היכל כך רחב פתחו של חולם. חה חמת ונקטו לה דרך חגב. ויסוד נוקחתו הוא דפוס הונדורג. ושם ליתא לה הכי ורחבה כי אמה צרחב: (כפתחו של חלל כך פתחו של חולם. כפתחה של חלר כך פתחה של היכל) פתחו של חלר כך פתחו של היכל: בגובה פתחו של היכל כך רחב פתחו של חולם. וחלו המחצרות העגולות שלל צמקוונן הן. שצחמת יש למחוק המלות כך פתחה של היכל פתחו של חלר שהן ז' מלות וישאר הוחלמר כפתחה של חלר כך פתחו של היכל. וכך היא צחולחה ז'. כמו שהעתיקתיה. ומלת צרחב היא מיותרת ואין לה ענין אחר שאמר ורחבה פי אמה. והחמת שאינה חלל שיצוש ח"ל כרחב פתחה וכו' כמו שהיא צחולחת מוה"ר פלעש. וצכת"י מוה"ר עפשטיין ליתא למלת צרחב וג' לכולל הכי ללמדך שארבה מלה אמה ורחבה חמשים כפתחו של חלל. וכו' כצחולחת מוה"ר יעללינעק והצחל הנוקפת בגובה פתחו ליתא שם. וכן צכת"י חקספארד ליתא למלת צרחב וגרס כפתחו של היכל כך פתחו של חולם. ודפוס אופיצאך כפתחו של חלל כך פתחו של [חלר] כפתחו של חלר כך פתחו של היכל בגובה פתחו וכו'. והעיר ר' ליתק שייאר על של [חלר] דפוס ישן חולם. והנה נוקחת חולם שיצוש ח"ל היכל. ואיני יכול לעמוד על דעתו צהגחתו שהיא לגמרי שלל כענין. ועל הצחל כפתחו של חלר כך פתחו של היכל העיר צמלות של חלר לעמיד קאי חלר המקדש. וגם הערה זו אין לה ענין ודעת לנכון נקל חלל של חולם. ועי"פי חלה הדברים תקנתי הנוקחה צפנים וקדרתי:

מכאן היה ר' יוסי בר' יהודה וכו'. כ"ה צכת"י מוה"ר עפשטיין. ופי' מכאן חכולל

ענינל קאי וחמר דקרפף צית סחחים הוא בחלר המסכן שהוא מלה על חמשים ונקרא חלר. וכל כיוולל צו שטח שהוא צית סחחים והוקף מעללולין צחוכו צצנת. ונוקחת הילקוט מכאן היה ר"י צרי' חומר קרפף כצית סחחים בחלר המסכן מעללולין לחוכה צצנת. ונראה של"ל בחלר צכ"ף. וצכת"י חקספארד

ברייתא דמלאכת המשכן פ"ו

מכאן היה ר' יוסה צ"י אומר קרפף שהיה בית קלחים כחלר המשכן מטלטלין צחוכה בשנת. וזהוולח
 מוה"ר יעלליכעק מכאן צ"י קרפף שהוא עד בית קלחים כחלר המשכן מטלטלין צחוכה בשנת.
 וצ"י והזהיר מוכן אומר ר' יוסי צ"י יהודה קרפף יתר מצית קלחים כחלר המשכן אין מטלטלין צחוכה
 בשנת. וזהוולח מוה"ר פלעש מכאן צ"י יוסי צ"י יהוד' חופ. (והגיה המ"ל קרפף) יותר מצית
 קלחים כחלר המשכן אין מטלטלין צחוכה בשנת. וזדמוס אופיצחך הוסיף ר' אייזק שייחר צפנים
 צמחצרות מרובעות [אורך החלר מלה צלמה ורוחצ חמשים צחמשים חמרה תורה טול חמשים וקצצ
 חמשים] מכאן אומר רבי יוסי צרבי יהודה קרפף שהוא עד בית קלחים כחלר המשכן מטלטלין צחוכה
 בשנת. והנה מה שהוסיף הוא ע"פי הגמרא דעירובין (כ"ג ע"ג) דתק החס צמחנה ועוד אומר ר"י בן
 צח הגינה והקרפף שהן צצעים חמה וסיריים על ע"י חמה וסיריים החוקפות גדר גצוה עשרה טפחים
 מטלטלין צחוכה ובלצד שהח צה שומירה או צית דירה או שתחא קמוכה לעיר ר' יהודה אומר חפ"י אין
 צה חלל צור ושים ומערה מטלטלין צה ר' עקיבא אומר חפ"י אין צה חחת מכל חלו מטלטלין צחוכה
 ובלצד שהח צה צצעים חמה וסיריים על צצעים חמה וסיריים ר' אליעזר אומר חס היחה חרכה יתר
 על רחצה חפילו חמה חחת אין מטלטלין צחוכה ר' יוסי אומר חפ"י חרכה פי שנים צחצה מטלטלין
 צחוכה אומר רבי חלעזאי שפעתי חרי חליעזר וחפ"י הוא כצית כור. ובגמרא וכמה שיעור קלחים כחלר
 המשכן. מנח המי חילי אומר רבי יהודה דלומר קרל אורך החלר וגי חמשים צחמשים חמרה תורה טול
 חמשים וקצצ חמשים. וחילני רוחה היחך נוסיף צברייתא דצרי חמרה. ועיי"ש צרש"י. ובגמרא שקלי
 וטרי צהי תנאי. וצירושלמי גרסיק חמתניתין ר' שמואל צר נחמן צסס (ר"י נתן) [ר' יונתן] מחלר המשכן
 למדו אורך החלר וגי. ועשו שס החצבון שהוא ע"י על ע"י וסיריים עיי"ש. ולא מלחתי צסוס מקום שהחבר
 ר' יוסי צר יהודה צהלכה זו ונחה לחיה דצרייתא עתיקתא היא לפנינו. וכבר הזכרתי דר' אייזק שייחר
 היה לפניו צפרק זה חוסח חלינה ידועה לי. וגם מצבא זו יש להוכיח כך. וקרפף מלח יו"ד לח מלח
 רק צחוספתא דעירובין פ"ב. צסוף זה הפרק כחצ צענפי יהודה וצכח"י פלחים לח מלחתי צפ"י ח' שוס
 דצר מה סיועיל להצין ולהסביל כוונת הצרייתא ורק דרך דרך לעלמו וחוסצ חצבונות מקום החלר ולא
 שס לצו לצרי הצרייתא. וקורל חמי על זה לדיק הרחשון צריצו וצח רעבו וחקרו (משלי י"ח י"ז) חלס
 הוא לח מלח חולי חחר ימלח:

פרק ו'.

ארון שעשה משה במדבר ארכו שתי אמות ומחצה ורחבו אמה
 ומחצה וגבהו אמה ומחצה. שנאמר ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו
 ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו (שמות כ"ה ו'). ר' מאיר אומר באמה בת
 ששה טפחים הרי כאן חמשה עשר טפחים. צא מהן י"ב טפחים לרחבן של
 לוחות וטפחיים מקום שהספר תורה מונח. וחצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן
 לעוביו של ארון. ורחבו של ארון חשעה טפחים. צא מהן ששה טפחים
 לארכן של לוחות. ומקום הנחת ס"ת טפחיים כדי שלא יהא נכנס ויוצא
 בדוחק. וחצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן לעוביו של ארון. רבי יהודה אומר
 באמה בת חמשה טפחים הרי כאן שנים עשר טפחים ומחצה. וארבעה
 לוחות היו מונחים בו שנים שלמים ושנים שבורים. והלוחות ארכן של כל
 אחד ואחד ששה טפחים ורחבן ששה ועוביין שלשה. צא מהן שנים עשר
 טפחים לרחבן של לוחות. ואצבע מכאן ואצבע מכאן לעוביו של ארון. ורחבו
 של ארון שבעה טפחים ומחצה. צא מהן ששה טפחים לארכן של לוחות
 וטפח אחד מקום הנחת העמודים. ועליו מפורש בקבלה אפריון עשה לו
 המלך שלמה מעצי הלבנון עמודיו עשה כסף (שה"ש נ"י ט"ו ו'). ואצבע מכאן
 ואצבע מכאן לעוביו של ארון. אבל ס"ת לא היה נתון אלא מן הצד. שנאמר
 ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' (דברים ל"א כ"ו). וכן בפלשתים הוא אומר
 ואת כלי הזהב אשר השבותם לו אשם תשימו בארגז מצדו (שמואל א' ה' ח'):

ר' יהודה בן לקיש אומר שני ארונות היו אחד שהיה יושב במחנה ואחד שהיה יוצא עמהם במלחמה והיו בו שברי לוחות. שנאמר וארון ברית ה' גוסע (כמדבר י"ג) וזה שהיה עמהם במחנה היה בו ספר תורה. הה"ד וארון ברית ה' ומשה לא משו מתוך המחנה (שם י"ד צ"ד). וכן הוא אומר בשאול. ויאמר שאול אל אחיה הגישה ארון האלהים (ש"א י"ד י"ח). וכן באוריה הוא אומר. הארון וישראל ויהודה יושבים בסכות (ש"ב י"א י"א). אבל ארון הברית לא יצא במלחמה אלא פעם אחת. שנאמר וישלח העם שילה וישאו משם את ארון ברית ה' צבאות (ש"א ד' ד'). ר' יהודה אומר לא היה בארון אלא לוחות הברית בלבד. שנאמר אין בארון רק שני לוחות האבנים (מ"א ח' ט').

ר' מאיר אומר וכו'. כ"ה דפוס אופיצאלך ושם חיתא לרכן של כל אחת ואחת ששה טפחים. והגהתי אחד ואחד דלוח לטון זכר וכמו שנאמר לפני זה. היו מונחים בו וכו'. וכן הגהתי וארבעה תחת וארבע. ובהולאת מוה"ל יעללינעק וחלי טפח ומכאן ומכאן וכו'. אלזל צסיפא ג' וחלי טפח ומכאן. וחסר שם עיקר המקרא עמודיו עשה כסף. וגרס אלזעב ומכאן ומכאן. וצומאמר ורחצן ו' צמוקגר ק"ח שלשה. ואין זה אלל שיצוט. ובס' והזהיר רמ"ל צלמה צת ששה טפחים הרי ט"ו טפחים (והגיה המ"ל טפחים) לא מהן חנושה טפחים (והגיה המ"ל ששה) רחצו של לוחות טפח מיכן וטפח מיכן מקום סמ"ת מונח וחלי טפח מיכן וחלי טפח מיכן לעוציו של ארון ורחצו וכו' מקום הנחת סמ"ת טפחים וטפח וחלי מיכן וטפח וחלי מיכן לעוציו של ארון רמ"ל וכו' וארבעה לוחות וכו' ארכו של כל אחד ואחד ששה טפחים ורחצן ששה טפחים לא מהן שנים עשר טפח (והגיה המ"ל טפחים) וכו' מיכן ואלזעב מיכן וכו' לארכן של לוחות וחלי טפח מיכן וחלי טפח מיכן הנחת הלוחות ואלזעב מיכן ואלזעב מיכן לעוציו של ארון אלזל סמ"ת וכו' שנאמר ושמותי אותו אלז ועליו מפורש בקבלה אפריון עשה לו המלך שלמה וכ"ה אומר צפנחסים חשימו צלרגז מלדו. ולא הגיה המ"ל צפנים יוחר ממה שהעתיקי אלז צפנפי יהודה כתצ נוקחת המנצר משובשת ולמען תעמוד על נוקחא לונחית לעתיקי וכו'. והציא גם נוקחת כתיי פלריו רמ"ל צת ששה טפחים הרי ט"ו טפחים ארכו של ארון ורחצו ט' טפחים לא מהן ששה לרוחצן של לוחות מקום הנחת שצרי לוחות ו' טפחים הרי י"ב טפחים סמ"ת טפחים הרי י"ד. טפחים חלי טפח ומכאן וחלי טפח ומכאן מקום הנחת שצרי לוחות ואלזעב ומכאן ואלזעב ומכאן לעוציו של ארון הרי ט"ו טפחים. ר' יהודה אומר וכו' הרי י"ב טפחים ומחלה וד' לוחות היו בו והלוחות כל אחד ואחד ארכו ו' טפחים ורחצו ו' טפחים לא מהן י"ב טפחים לארכן של לוחות וכו' לעוציו של ארון וצ' אלזעבות הן חלי טפח. ורוחצו של ארון (ו') [ז] טפחים ומחלה לא מהן ו' טפחים לרחצו של לוחות וחלי טפח ומכאן וחלי טפח ומכאן מקום הנחת שצרי לוחות ואלזעב ומכאן לעוציו של ארון וצ' אלזעבות הן חלי טפח אלז סמ"ת לא היה צלרגז ומן הלד היה נחון וכו'. ע"ב. והעיר עליה וגם נוקחא זו משובשת וצקל תוכל לתקן ע"י צרייתא דצ"צ מ"ד. והילקוט העתיקי הצרייתא מהמנצר ולא העתיקי הצרייתא שלפנינו שכן דרכו. ובהולאת מוה"ל פלעש רמ"ל וכו' הרי חנושה עשר טפחים. והלוחות ארכן שש[ה] ורחצן ששה ועוציין שלשה טפחים לא מהן וכו' וחלי טפח ומכאן (לעוציין) של [ארון]. ורחצו של ארון חנושה טפחים. לא מהן ששה טפחים לארכן של לוחות] — כן הגיה המ"ל וצפנים חסר — [ו] לטפח תורה טפחים וכו' לעציו של ארון. ר' יהודה אומר צלמה של חנושה טפחים הרי כהן שנים עשר טפחים ומחלה וארבע לוחות היו שם שנים שלמים ושנים שצורין והלוחות ארכן של כל אחד ואחד ששה טפחים ורחצן וכו' (כלעיל צדרי"מ) ומכאן לעוציו של ארון ורחצו של ארון חנושה טפחים לא מהן ששה לארכן של לוחות לא מהם לטפח תורה טפחים (והגיה טפחים) כדי שלא יהא נכנס וכו'. כולל כלעיל צדרי"מ. ואח"כ מחיל ר' יהודה אומר צלמה של חנושה טפחים הרי כהן (שנים) שנים עשר טפח ומחלה וכו'. כולל כדרי יהודה לפנינו אלל שצומאחו ארכו של כל אחד ואחד ול"ל ארכן. וגרס אלזל קופר תורה לא נחטו אל מן הלד. ול"ל קפר תורה וכו' אלל מן הלד. ולא העתיקי המקרא עמודיו עשה כסף. והעתיקי לקוח את קפר התורה ושמתם אותו וגו'. ודעת המ"ל דחתי ר' יהודה הם ולפי שאין החשבון מכונן צרי יהודה הרחשון הגיה בו צלמה של ששה טפחים הרי כהן ט"ו טפחים ומחלה וכו'. והדברים רחוקים אלל שצלמת טפח

ברייחא דמלאכת המשכן פ"ו

המעתיק ונתבלבל צין שעת ר"מ לשעת ר"י וע"כ כתב דצ"י ר"י יהודה שנית ושכח למחוק דר"י הרחשונים. וזכתי"י מוה"ר עפשטיין רמ"ח וכו' הולא מהן י"צ טפחים לרחצן של לוחות וחלי טפח מכאן וכו' לעציו של ארון כשתיירו שם שני טפחים ששם ק"ת מונח. ורחצו וכו' הולא מהן וכו' ונקום הנחת ק"ת טפחיים וחלי טפח מכאן וכו' לעציו של ארון. רמ"ח וכו' ודי לוחות נתונות זו וכו' ורחצן ששה הולא מהן י"צ טפחים לרחצן של לוחות (ואלצע ומוחלה מכאן) ואלצע מכאן ואלצע מכאן לעציו של ארון. ורחצו של ארון וכו' הולא מהם וכו' של לוחות וחלי טפח מכאן וחלי טפח מכאן ונקום הנחת הלוחות ואלצע ומוחלה מכאן [ואלצע ומוחלה מכאן] לעציו של ארון חלל ק"ת לא היה נתון זו חלל מן הלד שני לקוח את ק"ת הזה ושמתם וגוי ועליו מפורש בקבלה אפריון וגוי עמודיו עשה כסף וכן הוא אומר צפלישתיים וכו'. והמוקגרות הם הגהתי. וזכתי"י אקספארד ארון שעשה משה וכו' ר"י אומר (וזכתי"י אחר ר"י מאיר אומר) וכו' הרי חמשה עשר טפחים וכו' לרחצן של לוחות וטפח מכאן וטפח מכאן מקום הנחת הלוחות (וזכתי"י אחר מקום שס"ת מונח) וחלי טפח מכאן [וחלי טפח מכאן] לעציו של ארון. שארצעה לוחות היו זו שנים שלמים ושנים שצורין והלוחות ארכן של כל אחד ואחד ששה טפחים ורחצן (שלשה) [ששה] ועוציין שלשה. ורחצו של ארון תשעה טפחים וכו' הנחת ק"ת שני טפחים וכו' ר"י יהודה אומר וכו' הרי י"צ טפחים ומוחלה וארצעה לוחות היו זו וכו' והלוחות ארכן של כל (אחת) [אחד] ששה טפחים ורחצן [ששה ועוציין] שלשה לא מהן וכו'. ורחצו של ארון וכו' לארכן של לוחות וחלי טפח מכאן וחלי טפח מכאן מקום הנחת הלוחות ואלצע מכאן [ואלצע מכאן] לעציו של ארון חלל ק"ת לא היה נתון חלל מן הלד שני לקוח את ק"ת וגוי ועליו מפורש בקבלה אפריון עשה לו [המלך] שלמה וגוי. ותו לא מידי ומה שבמוקגרות הם מהגהתי. ומוקגרות לי דהא לארצעה לוחות היו לא גרסינן דר"מ דאי גרסינן ליה לא היה לריך להכפל דצ"י יהודה. וזכתי"י זו הובאה קמחא צ"צ (י"ד ע"ח) לאותיציה מינה. והכי גרסינן שם. מיחצו ארון שעשה משה וכו' ואמה וחלי קומתו צאמה צת ששה טפחים. והלוחות ארכן ששה ורחצן ששה ועוציין שלשה מונחות כנגד ארכו של ארון. כמה לוחות אוכלות בארון י"צ טפחים. כשתיירו שם שלשה טפחים. לא מהן טפח. חליו לכותל זה וחליו לכותל זה. כשתיירו שם שני טפחים שבהן ק"ת מונח שנאמר אין בארון רק שני לוחות האצנים אשר הניח שם משה (מ"א ח ט"ו) וחי אין בארון רק מיעוט אחר מיעוט. ואין מיעוט אחר מיעוט חלל לרבות ק"ת שמונח בארון. פירנסת ארון לארכו לא ופרנס ארון לרחצו. כמה לוחות אוכלות בארון ששה טפחים. כשתיירו שם שלשה טפחים. לא מהן טפח חליו לכותל זה וחליו לכותל זה. כשתיירו שם שני טפחים. שלא יהא ק"ת נכנס ויולא כשהוא דחוק. דצ"י ר"י מאיר. ר"י יהודה אומר צאמה צת חמשה טפחים. והלוחות ארכן ששה ורחצן ששה ועוציין שלשה מונחות באורכו של ארון. כמה לוחות אוכלות בארון שניים עשר טפחים. כשתייר שם חלי טפח אלצע לכותל זה (רש"י שהטפח ד' אלצעות. ולמאן דגריס אלצע ומוחלה באלצע קטנה קאמר. שהטפח ד' בגודל והי באלצע ושם בקטנה. ועיי' בתוספות). פירנסת ארון לארכו לא ופרנס ארון לרחצו. כמה לוחות אוגדות בארון (מ"א אוכלות ומ"א אוגרות עיי' בדקדוקי סופרים) ששה טפחים. כשתייר שם טפח ומוחלה. לא מהן חלי טפח אלצע ומוחלה לכותל זה ואלצע ומוחלה לכותל זה (הצ"ח מוחק מלות ומוחלה. וכן הר"ח צחי וכבר מיישבו דרש"י). כשתייר שם טפח שבו עמודים עומדין שנאמר אפריון וגוי עמודיו עשה כסף וגוי (רש"י צ' עמודי כסף כמין עמודי. ק"ת שוכנים לארכו. והלוחות ציניהן שני עמודיו עשה כסף. ועיי' בתוספות). וארגו שטיגרו זו פלשתיים דורון לאלהי ישראל מונח מלדו שני ואת כלי הזהב וגוי תשימו בארגו מלדו וגוי. ועליו ק"ת מונח שני לקוח את ק"ת החורה ושמתם אותו מלד ארון צרית הי' מלד הוא מונח ולא צחוכו. ומה חלי מקיים אין בארון רק לרבות שצרי לוחות שמונחין בארון. ופרש"י שמונחין תחת הלוחות. ושקלי וטרי זה בגמרא. ור"י מקמי דליתי ארגו ק"ת היכי הוה יתיב. דפח הוה נפיק מיניה ויתיב עילוה ק"ת. כלף שהתקינו לזה דף מיוחד וחיברוהו בארון שכשיהיו נושאין את הארון יהיו נושאין גם את הק"ת. ולכך אמרו נפיק מיניה. חלל ודאי שנתחלה לא עשה לו צללאל זה הדף שהרי מדותיו של הארון קלוצות. ור"מ האי מלד ארון מאי עניד ליה. ההוא מייצעי ליה דמתנח ליה מלד ולא מתנח ציבי לוחי ולעולם בגויה ון הלד. ור"מ עמודים היכא הוו קיימי. מצרלי. ור"מ שצרי לוחות דמונחין בארון ממיל. נפקא ליה מדרי הונח דאריה מאי דכתיב אשר נקרא שם שם הי' לצחות ישב הכרוצים עליו (ש"צ ו' צ') מלמד שלוחות ושצרי לוחות מונחות בארון (ערש"י) ואידך ההוא מייצעי ליה לכדרי יוסף דאריה ארש"י מלמד שהשם וכל כיטיו מונחין בארון וכו' נפקא ליה מדתני רב יוסף דתני רב יוסף אשר שצרת ושמתם מלמד שהלוחות ושצרי לוחות מונחות בארון (רש"י אשר שצרת קרא יתירא הוא למתמיה לושמתם לדרשה) וכו'. ועכ"פ קוגיא דגמרא דתרווייהו

ר"מ ור"י קצירא להו ללוחות וטבירי לוחות מונחות בצרון. ותרומייהו ק"ל שהיו שם עמודי כסף. והא דשיעור האמה עקרו בכלים פ"ז מ"ו ע"י"ט וע"י"ט קובה (ה' ע"ג) צרע"י. וצירושלמי דשקלים פ"ו ה"א גרסינן. ח"י יוחקן באמה של ששה טפחים היה הצרון עשוי. מאן חנא באמה של ששה טפחים ר' מאיר הוא דתקן ר"מ אומר כל הלוחות היו צביטות ר' יהודה אומר לוחות הצמן ששה של כלים חמשה. על דעתיה דר"מ דו אומר באמה של ו' טפחים היה הצרון עשוי ארכו של צרון ט"ו טפחים. דכתיב אמתים וחלי ארכו אמתא אשיתא ופלבגות אמתא תלתא. וארבעה לוחות היו זו שנים שלמים ושנים שצורים דכתיב אשר שצרת ושמתם בצרון (דברים י"ג) — ומשמע ליה דשמתם אחרוייהו קאי על לוחות הראשונים והאחרונים — הלוחות היו כל אחד ואחד ארכו ו' טפחים רחבו (שלשה) ששה. (ואפסיק בהן צירור הנוסחא. בקרצן העדה כתב. ה"ג ורחבן שלשה כ"ה בקוטה. והוא שם פ"ה ה"ג שכולא גרסינן שם כדהבא. וכן בתקלין חדתין כתב ה"ג ורחבן שלשה. וצירושלמי תענית פ"ד ה"ה ר' שמואל בר נחמן צ"ט ר' יוחנן הלוחות היו אורכן ו' טפחים ורחבן ג' והיה משה תופש צטפחיים והקציה צטפחיים וטפחיים ריוח באמצע כיון שעשו ישראל לוחו מעשה וכו'. תה המאמר הוצא צטמות רצה פ' תשא פ"ז צ"ט ר' זרביה הבבלי צ"ט ר' שמואל ושם הג"י ורחבן ו'. והוא ג"כ בתנחומא פ' תשא צ"ט ר' שמואל בר נחמן ושם הג"י ורחבן שלשה. וכ"ה בתנחומא סוף פ' עקב ושם הג"י ח"י צרכיה צ"ט ר' חלבו משום רבי ישמעאל בר נחמיה (וע"פ הדוגמאות ל"ל ר' שמואל בר נחמן) הלוחות וכו' ורחבן שלשה וכו'. ובמנחות (ל"ט ע"א) דמיייתי התם הא דתני ר' יוסף לוחות וטבירי לוחות וכו' הציאו בתוספות הא דצ"ט דהלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועוצין שלשה. ואם כל אחת צפני עמה היתה ששה על ששה אי אפשר ליישן בצרון זו חלל זו כ"ד טפחים לארבעתן וארכו של צרון לר"מ וכו' ולר"י לומר שהיו טבירי לוחות תחת השלימות (וכבר הזכרתי בן מרש"י). וצירושלמי דשקלים צ"ט י"ג שופרות משמע דארכן ששה ורחבן ששה וכו' ע"י"ט. ובמשנת אליהו וצנהגות הגר"א דשקלים שם תפסו צטפחת רחבו שלשה. ומתוך כך הוכרחו להגיה מ"ש שם ותן ארכן של לוחות לאורכו של צרון שלל תן רחבן של לוחות לאורכו של צרון ע"י"ט. וכיון שהוכרחו להגיה איני רואה למה נעשה מחלוקת צין הצבלי והיחשלמי והלא יחד מתחדר שנקטע צירושלמי ול"ל היו כל א' וא' ארכו ו' טפחים רחבו [ששה ועציו] שלשה. שמואל תאמר כיון שהם מרובעות מאי ארץ ורחב איבא. הא לא קשיא דמלב השורות זו תחת זו קרי אורך. ותחלת השורה עד קופה קרי רוחב. ופ"מ שיהיו מונחות צלופן שיהיו כל השורות זו תחת זו צאורך הצרון ושלל יהיו צערצוב השורות. וע"י צאריכות מראה הפרס צקוטה שם) ותן ארכן של לוחות לאורכו של צרון (וצקוטה שם. תן רחבן של לוחות לאורכו של צרון) כשתייר שם שלשה טפחים. תן מהם חלי טפח לכל כותל כשתייר שני טפחים לקפר תורה (צקוטה שם הג"י תן רחבן של לוחות לאורכו של צרון כשתיירו וכו' כשתיירו שני טפחים לקפר תורה תנס לאיטווה. וצפני משה לא פ"י מהו תנס לאיטווה וצקוף דברי ר"מ צ"ה וחלי טפח מיכן לשילוט כתב לריוח ששם העמודים וכו' שהיו צ' עמודי כסף כמין עמודי ס"ח שוכצין לאורכו של צרון והלוחות ציניהם וכו'. ואחר אריכות דברים כתב דל"א גרסינן לק"ת צראש דברי ר"מ חלל כשתיירו צ' טפחים תנס לאיטווה והן העמודים וכו' ע"י"ט. וע"י צה לקמן). רחבו של צרון חשעה טפחים דכתיב אמה וחלי רחבו אמתא אשיתא ופלבגות אמתא תלתא. וארבעה לוחות היו זו שנים שלמים ושנים שצורים הלוחות היו כל אחד ואחד ארכן ששה טפחים ורחבן ששה טפחים (הגר"א מוחק וכן וארבעה כו' עד כאן. והדין עמו שאינה חלל בפילת דברים שלל לצורך. וצקוטה ג"כ הנוסחא כמו הבא) תן רחבן של לוחות לרחבו של צרון כשתייר שם שלשה טפחים. חלי טפח מכאן לכותל זה וחלי טפח מכאן לכותל זה. וטפחיים לשילוט מקום שקפר תורה מונח (וצקוטה ותן ארכן של לוחות לרחבו של צרון כשתייר שם ג' טפחים חלי טפח מיכן וחלי טפח מיכן לשילוט ומקום שמיחין זו ס"ת. והוא קטוע ומשובש. ועכ"פ הגיהו המגיהים גם לפנינו תן ארכן וכו' לרחבו). ר"ש צן לקיש אומר באמה צת חמשה טפחים היה הצרון עשוי. מאן חנא באמה צת חמשה טפחים ר' יהודה דתנין תמן ר' יהודה אומר לוחות הצמן ששה טפחים של הכלים חמשה. וההן צרון כלי הוא. על דעתיה דר"י דו אומר באמה של חמשה היה ארכו של צרון עשוי שנים עשר טפח ומחלה. אמתים וחלי ארכו אמתא חמשה ואמתא חמשה ופלבגות אמתא חרי ופליג. ודי לוחות היו זו שנים שלמים ושנים שצורים דכתיב אשר שצרת ושמתם בצרון. והלוחות היה כל אחד ואחד ארכן ששה טפחים ורחבן ששה טפחים (וצקוטה שלשה טפחים. והגיהו בן המגיהים לפנינו) תן רחבן של לוחות לאורכו של צרון וכשתייר שם חלי טפח. חלצב מכאן וחלצב לכותל מכאן (וצקוטה שם תן רחבן של לוחות לאורכו וכו' חלצב לכתלים וכו'). רחבו של צרון שצעה טפחים

ברייתא דמלאכת המשכן פי'ו

ומחלה דכתיב חמה וחלי רחצו אמתח חמשה ופלגות אמתח חרי ופליג. ודי לוחות היו צו שנים שלימים
 ושנים שצורים דכתיב אשר שצרת הלוחות היה כל אחד ואחד ארכן עשה טפחים ורחצן עשה טפחים
 (בהגהות הגר"ח נחמק מן ודי לוחות וכו' עד כאן בדלעיל). תן רחצן (ארכן) לרוחצו של ארון ונשתייר
 שם טפח ומחלה אלצע לכותל מכאן ואלצע לכותל מכאן. חלי טפח מכאן וחלי טפח מכאן לשינוע
 (וצקוטה ורחצן שלשה תן ארכן של לוחות לרחצו של ארון וכו' אלצע לכתלים וכו'). ומועין הצדל
 הנוסחאות שצין הצבלי והירושלמי הוא ההצדל צצרייתח שלפנינו צין הנוסחאות שצדפוקים וצכתיי.
 וצצמדצר רצה פ"ד. מהו שאמר הכתוב וישאוהו מצית אצידצ אשר צצצעה עם ארון האלהים וגו'
 (ש"צ ו' ד') מהו שאמר וישאוהו וגו' מה שאז עמו. ארגז ששגרו פלשחים דורון לאלהי ישראל שעליו
 ס"ת מונח. כההיא דתנין ארון שעשה משה וכו'. והצילו שם הצרייתח כולה כמו שהיא צצצח צתרח
 צשינוים קלים שאינן מושכים הכוונה ומקיימי לפי שהלוחות השלמות ולוחות השצורות על ידיהן היו
 מונחות צארון לפי שלא היו עצות אלל שלשה טפחים (ופי' הר"מ) על ידיהם פי' שוככות על גציהם
 שארכן ו' ורחצן ו' וגצוהות צארון רק ג' טפחים ועל השלימות מונחים השצורות ג"כ גצוהות ג' טפחים.
 ופי' זה אינו ככון יעמוד על זה המעיין צצצר. וצנושכת אליהו על הירושלמי כחצ ועיי' צמיר צמדצר
 דשם כמו צצצלי רק דמוקי דעל עוציין היו מונחים. ולשון רש"י צצ"צ שם צד"ה מונחות לארכו של
 ארון מוטלות על רחצן ולא על חודן. ושם צד"ה שצרי לוחות שמונחין תחת הלוחות. והכי נוסתצרח.
 אלל לשון על ידיהן לאו דווקא ואפי' תחתן צלדן קרי ליה). אלל קודם שהיה הארגז דף אחד היה
 יולל מן הארון ועליו היה ס"ת מונח. לכך כתיב וישאוהו מצית אצידצ זה היה הארגז שעליו ס"ת
 מונח והיה עומד. מלד ארון צרית ה'. וגרסינן תו צירושלמי שם ח"ר תחומח איתקשיית קומי ר' פנחס
 אחיה ברי יהודה ולא אחיה כר"מ מ"ט דר' יהודה דכתיב לקוח את ספר התורה הזה ושנתם אותו
 מלד ארון צרית ה' וגו' על דעתיה דר' יהודה דו אמר היכן היה ס"ת נתון (ופי' צקרצן העדה
 הקשיית לפי ר"פ דקראי כר"מ דייקי ולא כר"מ. מלד ארון צרית ה' מלד הוא מונח ולא צחוכו. ע"ד
 דר"מ דהוא אומר שמלד היתה מונחת היכן היתה מונחת. וכעין זה פירש צפני משה צקוטה אונס
 הלשון הוא מנומנס. וצתקלין חדתין וצהגהות הגר"ח הגיהו קומי דר"פ כר"מ ניחל לר"מ קשיא ס"ת
 היכן היה מונח ומשני) כמין גלוקקיי (צקוטה גלוקקוס. ועיי' צצרוך ערך גלוקק שהציל נוסחאות
 גלוקקוח וייסס צארון תרגום ירושלמי צגלוקקוח. וצתרגום יונתן תרגם הווקרח. קצו ית קפרח
 דאורייתח דלל ותשוון יתיה צקופסל מן לער ימינל דארון קיימח) עשוי לו מצחוץ והיה ס"ת נתון
 צחוכו. מ"ט דר"מ דכתיב ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה ואל הארון תתן את העדות אשר
 אתן אליך. על דעתיה דר"מ דו אמר אין מוקדם ומאוחר צתורה אלל ואל הארון תתן את העדות
 אשר אתן אליך ואח"כ ונתת את הכפורת מלמעלה. (וגם צזה האריכו המפרשים והגיהו ותמלית
 דצריהם דלר"מ ואל הארון תתן את העדות על ס"ת קאי ולר"מ המקרח מוקדם וצילקוט הרומה רמז
 שס"ח קייטע כולל עד מ"ט דר"מ). ועב"פ כל הסוגיא נוסכנות עם הצצלי דר"מ ור"מ הם דפליגי
 צארון וצלוחות. ור' יוחנן חפס צצטתו של ר"מ ורצ"ל חפס צצטתו של ר"מ: וצעמן העמודים דילפי
 מן עמודיו עשה כסף נמלל שם צשה"ש רצה פ"ג ר' יהודה צרצי אלעלי פתר קרח צארון אפריון
 זה הארון וכו' עמודיו עשה כסף אלל שני העמודים העמודים לפנים שהיו של כסף. והועתק צצמדצר
 רצה פ"ג ושם הג"י אלל שני עמודים של כסף שהיו עמודין לפניו כמין איסטווה. ונראה ש"ל עמודין
 לפנים. ושם פ"ח צפסקוק תורי. זהב ר' צרבייה פתר קרייה צארון וכו' עם נקודות הכסף אלל שני
 העמודים העמודים לפנים שהיו של כסף כמין אלטווין. ועיי' צצרוך ערך איסטווה ואלע"ה פ
 שע"י העמודים היו נראין הלוחות כמין איסטווה למוטצ השרחת השכינה. ועיי' לעיל מה שהצחתי
 מהירושלמי צשיטת ר"מ חנס לאיסטווה. ו"ל שהמלות שלל צמקומן ונשתרצבו מדברי ר' יהודה דר"מ
 והם שייכים לר' יהודה דק"ל צצ' עמודים עומדים לפנים. אלל שנקטעו הדברים כ"ל:

ר' יהודה בן לקיש וכו'. כ"ה צדפוס אופיצחך. ויש להעיר כי לשון הה"ד אינו מסגנון
 לשון הצרייתות. ושצמקרח כתוב ויאמר שאלו לחמיה. וצהוללח מוה"רל יעללינעק ליחל להל הה"ד
 וגם שצאמר ליחל. אלל היה צו ס"ת וארון צרית ה' ובה"ח צשאל ויאמר שאלו אל לחיה הגישה
 האפוד (הה שיצוט צאשגירת ליטנח מן ויאמר אל אציתר הבהן הגישה האפוד. שם כ"ג ע"י) וגרס וכן
 צאוריה הארון וישראל. וגרס וישלח העם טילה ויקחו משם וגו'. וגרס אין צארון רק שני לוחות
 הצרית. וצ"י והציר אחד היה וכו' ואחד היה יולל עמהם למלחמה והיו צו שצרי לוחות ש"י וארון צרית
 ה' ומשה לא משו וגו' ובה"ח צשאל ויאמר שאלו לחמה הגישה האפוד (והגיה המ"ל ארון אלהים וגו')
 ובה"ח צאוריה החתי וכו' אלל הארון הצרית לא ילל למלחמה (ולל) [אלל] פעם אחת צלצד וכו' אלל

שני לוחות הצרית צלצד שפ' ופ"ו. וצבוללחת מוה"ר"ח פלעש. אחד היה צמחנה וכו' יולל עמיהם למלחמה
 וזה שהיו צו שצרי לוחות היה צו ספר תורה. ולוחות אחרונות זה שהיה עמיהן צמחנה שהוא ארון
 הצרית לא ילל אלא פעם אחת צמלחמה שפ' וישלח העם שילה וכו' רק שני לוחות הצרית. ולנוסחא
 זו פליג ריב"ל צתתתי חדל דצצרי לוחות היו צארון לעלמס ועוד דק"ת. היה צארון של שצרי לוחות.
 והמ"ל הגיה זה שהיה צו ק"ת ולוחות אחרונות זה שהיה עמיהן צמחנה וכו'. והגהה דלל מפתצרה
 היא שאין הלוחות תלוין צק"ת והעיקר הם הלוחות. וצלקח טו"ז פ' ויקהל ל"ז א' כתב ח"ל. למעלה
 כתבנו כי ק"ת היה מונח צארון וכו' ול"ת הוא כתיב לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מלד
 ארון וגו' הא למדנו שמוחן לצארון היה. תשובתו כי שני ספרים היו אחד מונח לצארון ואחד
 צתובו. ולוחות שהיה מלד הארון בהן גדול והמלך קורין צו ציום הכפורים [וצהקהל]. וכן היה ר'
 יהודה אומר צארון דתניא ר' יהודה צן לקיש אומר שני ארוכות היו א' שהיה עמיהם צמחנה וא' וכו'
 למלחמה זה שהיה יולל עמיהם צמלחמה היו צו שצרי לוחות וזה שהיה עמיהם צמחנה היה צו ק"ת
 שפ' וארון צרית ה' ומשה לא משו וגו' ואומר וארון צרית ה' נוסע לפנייהם וגו' ואומר והעם לא ידע כי
 הלך יהונתן וכתיב אחריו ויאמר שאלו לאחיה הגישה האפוד כי היה ארון האלהים וגו' ואומר צאוריה
 הארון וכל ישראל יסגים צקובות וגו'. אצל ארון הצרית וכו' אלא ציני חפני ופנחס וכו'. וצכת'
 מוה"ר"ח עפשטיין ר' שמשון צן לקיש (והוא שיצוס צאשגירת לישנא) וכו' אחד שהיה עמיהם צמחנה וכו'
 למלחמה וזה שהיה יולל עמיהם למלחמה היו צו שצרי לוחות שנאמר וארון צרית ה' נוסע לפנייהם
 דרך שלשת ימים וגו' וזה שהיה עמיהם צמחנה היו צו ק"ת ולוחות האחרונות שפ' וארון צרית ה'
 (נוסע לפנייהם דרך שלשת ימים וגו' וזה — וצלי ספך שזה שיצוס —) ומשה לא משו מתוך המחנה
 וכה"א צשאלו (כצבוללחת מוה"ר"ח יעללינעק) וכו' ר' יהודה אומר לא היו צארון רק שני לוחות אצנים
 אשר הניח שם משה וגו'. ונראה לעין שהיא מקובע. וצכת' אקספארד אחד שהיה עמיהם צמחנה
 וכו' למלחמה וכו'. וזה שהיה יולל עמיהם למלחמה היה צו ק"ת שפ' וארון צרית ה' ומשה לא משו
 וכה"א צשאלו ויאמר שאלו לאחיה הגישה את ארון האלהים וגו' וכן הוא אומר צאוריה וכו' לא ילל
 עמיהם למלחמה אלא פעם אחת צלצד וכו' ר"ח לא היה צארון אלא שני לוחות צלצד וכו'. והא דר"י
 צן לקיש שנו צתוספתא דקוטה פ"ז. שנו שם כי ה' אלהיכם ההולך עמכם (דצריס כ"ו ד') זה השם שנתן
 צארון (צנו ערפורט הנתון צארון) שנאמר וישלח אותם ושה אלף למוטה לצבא אותם ואת פינחס
 צמדצר (ל"א ו') מניד שפינחס משוח מלחמה. וכלי הקדש (שם) זה הארון שפ' ולא יצאו לרחות צבלע
 את הקדש (שם ד' י"ט. וצנו ערפורט חסר זה) ויש אומרים אלו צגדי כהונה שפ' וצגדי הקדש וגו'
 (שמות כ"ט כ"ט וצנוק ערפורט אשר לאהרון). ויש להעיר על זה דהכי שנו צספרי שם וכלי הקדש
 זה ארון שנאמר ולא יצאו לרחות צבלע את הקדש. ויונתן תרגם ואוריא ותוויא דקודשא למטיילא
 צהון. וצמשה דקוטה צריש פ' משוח מלחמה שנו ההולך עמכם זה מנחה הארון. וצמרח שם מפני
 שהשם וכל כינויו מונחין צארון (צרש"י עוונדין צארון. היולל עמיהם צמלחמה) וכה"א וישלח אותם
 משה וגו' וכלי הקדש זה ארון ולוחות שצו וכו'. וצרה פ' משוח. וכלי הקדש זה הארון שנאמר כי
 עבודת הקדש עלייהם צבתק יאלו (צמדצר ז' ט') ר' יוחנן אומר אלו צגדי כהונה שהם אורים ותומים
 כנו. שנאמר וצגדי הקדש אשר לאהרון (והרד"ל הגיה צבהם אורים ותומים) וכ"ה צתנחומא שם. וצב
 הג"י צבהם אורים ותומים. (וצרש"י עה"ת זה הארון והלץ שהיה צלעס עמיהם וכו' עי"ש). ואח"כ
 שנו צתוספתא שם. ר' יהודה צן לקיש אומר שני ארוכות היו אחד שיולא עמיהן למלחמה ואחד ששרוי
 עמיהן צמחנה. זה שיולא עמיהן למלחמה היה צו ק"ת שפ' וארון צרית ה' נוסע לפנייהם וגו' זה ששרוי
 עמיהן צמחנה זה שהיו צו שצרי לוחות שפ' וארון צרית ה' ומשה לא משו מן המחנה. והדבר נראה
 לעין ששיצוס נפל צספרים. וצנוקה ערפורט שני ארוכות היו עמיהן זה שיולא עמיהן למלחמה היו צו
 שצרי לוחות שפ' ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים. וזה שהיה עמיהם היה צו ק"ת שפ' ויעפילו לצלות
 וגו'. ואף נוסחא זו קטועה היא. וצירוטלמי דקוטה גרקיין עלה דותניתין דפ' משוח מלחמה להושיע
 אחכס זה מנחה הארון. ויש אומרים זה השם שהיה נתון צארון (כלו צארון היולל עמיהן למלחמה
 ובפרש"י לעיל צצצני) דתני ר' יודה צן לקיש אומר שני ארוכות היו מהלכין עם ישראל צמדצר. אחד
 שהיתה התורה נתונה צתובו. ואחד שהיו שצרי לוחות מונחין צתובו. זה שהיתה התורה נתונה צתובו
 היה נתון צהל מועד הדל הוא דכתיב וארון צרית ה' ומשה לא משו וקרב המנחה: וזה שהיו שצרי
 הלוחות צתובין צתובו היה נכנס ויולל עמיהן. ורצנן אמרי אחד היה ופעם אחת ילל וציוני עלי נצבה.
 קרייא וקיייע להן לרצנין א"י לנו מי יללמו מיד האלהים האלה (ש"א ד' ט') מילל דלל חנון מיונייהון.
 קרייא וקיייע ליה לר' יודה צן לקיש ויאמר שאלו לאחיה הגישה ארון אלהים והלא ארון צקרית ישרים

היה (כלו שהוא הארון שהיה יולא עמהם למלחמה). מאי עבדין לה רבין (היה נכנס. זה מוחק צפני משה) הגישה אלי הלץ (כלו שהיה אינו ארון הצריח אלל זהו הארון שפי עליו וכלי הקדש. והיינו בגדי כהונה שבהם אורים ותומים. ונקרא ארון האלהים לפי שבו היה גם הלץ שכתוב עליו קדש לה. כחל לפרש לפי חומר וזרות הענין). וקרא מסייע לרי יודה צן לקיש הארון וישראל ויהודה יושבים בטובות והלל ארון צליון היה. מה עבדין לה רבין סבך שהיה בקירוי שחדיין לא נבנה בית הצהירה. ועיי' צפני משה ומרחח הפנים מה שנדחקו לפרש. וכפול ענין זה צסקלים ריש פי' והכי גרסינן התם. תני רבי יהודה (בר אילעי) צן לקיש אומר (שתי נוסחאות בלן ואם מוזן עיפי רוב תהיה עיקר הנוסחא ר"י צן לקיש. וצמטת חליהו ובהגהות המיוחסות. להגר"ח קיימו הנוסחא צר אילעי) צ' ארומות היו מהלכין עם ישראל צמדצו. אחד שהיתה התורה נתונה צו וכו' (כמו שהיא צקוטה אלל דקס ג' היה נתון צלהל מועד. ובהגהות הגר"ח אחד שהיו לוחות נתונות לחובו ואחד שהיו שצרי לוחות נתונות לחובו וכו'). זה שהיו שצרי לוחות נתונין צחובו היה נכנס ויולא עמהן ופעמים שהיה מתראה עמהן (צקרצן עדה ופעמים שהיה מתראה עמהן צמלחמה וכתב ויש ספרים דל"ג ליה זהו הכון וכ"ה צמט' קוטה. וכן נחקו צחקלין סדתיין ובהגהות הגר"ח). ורבין אמרי ארון ה' היה ופעם ה' ילל צימי עלי וכצוה. קרייא מסייע להו לרצק וכו'. הגישה אלי הלץ קרייא מסייע לר"י צן לקיש ויאמר שאלו לאחיה וכו' (כמו שהוא צקוטה) קרייא מסייע לרי יודה (בר אילעי) צן לקיש הארון וישראל וגו' סבך שהוא בקירוי שעדיין לא נבנה בית הצהירה וצחקלין סדתיין ובהגהות הגר"ח שלל צקרוי. ועיי' צפירושם שם. וצספרי פי' צהעלותך פי' פי' וארון צרית ה' נוסע לפניכם. ארון זה שילל עמהם צמחנה (צילקוט צמחנות) היו צו שצרי לוחות שפי וארון צרית ה' ומשה לא משו מקרצ המחנה. ופירשתי שם צמ"ע דמייתי רחיה דארון היה נוסע למלחמה. ועיי' צ צדור שלפני זה וצמ"ע שם אוח ה' שהם פירשו המקרא אשעת מלחמה אלל צשאר נסיעתן הלכו נשאי הארון אחר דגל יהודה ודגל לאוצן כדמשמע קראי וכו' עיי' ש. ועיי' הספרי נראה להגיה צצרייתא שלפנינו. והיו צו שצרי לוחות שפי וארון צרית ה' נוסע חה שילל עמהם צמחנה היה צו ס"ת הה"ד וארון צרית ה' ומשה לא משו מקרצ המחנה ובה"א וכו' ובהולחת מוה"ר פלעש וכת"י אוקספארד סס"ת היה מונח צארון של שצרי לוחות. ומה ששנו צסיפא ר"ח לא היה צארון וכו' ל"ל שהיה ר"ח. ופליג על ר"י ור"י דלל שצרי לוחות ולל ס"ת היו צארון רק שפי לוחות אצנים. ועל דרך זה יש להגיה גם צתוספתא. ולשון רש"י עה"ת שם עיפי הספרי וארון צרית ה' נסע לפניכם זה הארון היולל עמהם למלחמה וצו שצרי לוחות מונחים ומקדים לפניכם דרך שלשת ימים לחקן להם מקום צרייתן. וצלחת פשוטן של הכתובים צפי עקצ מרחין דעני ארומות היו. אומר שם. צעת ההיא אומר ה' אלי פקל לך שני לוחות אצנים וגו' ועשית לך ארון עץ ואכתב וגו' אשר שצרת וצמחם צארון ואעש ארון עלי שטים ואפסל וגו' ויכתב על הלוחות וגו' ואשים את הלוחות צארון אשר עשיתי ויהיו שם כאשר לוני ה' (י' ה' עד ו'). וכתב רש"י צעת ההיא לקוף מ' יום נתרצה לי ואמר לי פקל לך ואחר כך ועשית ארון ואני עשיתי ארון חחלה שכשאצוה והלוחות צידי היכן חתנם. ולא זה הוא הארון שעשה צללאל שהרי משכן לא נחצקו צו עד לאחר יוה"כ כי צרדחו מן ההר לוח להם על מלאכת המשכן וצללאל עשה משכן חחלה ואח"כ ארון וכלים. נמלל זה ארון אחר היה והו' שהיה יולל עמהם למלחמה. ואותו שעשה צללאל לא ילל למלחמה אלל צימי עלי ונעששו עליו וכצוה. וכסיטת רש"י כן שיעת רש"י צתוספות עירוצין (ק"ג ע"ב) צד"ה כל זמן עיי"ש. והרמ"צן חולק עליו. והנני מעתיק את דבריו קיטעא קיטעא ואעיר על מה שיש להשיב עליהם. אחר שהעתיק דברי רש"י כתב. זה לשון הרצ ודברי אגדה הם שאלל כתוב צתנחומא. אמנם מכל דברי רש"י לא נמלל צתנחומא רק שדרש ועלה אלי ההרה ועשית לך ארון עץ ומשה לא עשה כן אלל עשה ארון עץ ואח"כ עלה ונטל את הלוחות שנאמר ואעש ארון עלי שטים ואעל ההרה. אלל ודאי שמכלל דבריו חו' שומעין שאין זה הארון שעשה צללאל. אלל מה שכתב רש"י והו' שהיה יולל עמהם למלחמה ליחא צתנחומא. אלל הוא צספרי צהעלותך צפקוק וארון צרית ה' נוסע וגו' וכמו שפי' שם רש"י העתקתם לעיל. אח"כ כתב. ויש לשאול ואחר שהוליא משם הלוחות וכתנם צארון שעשה צללאל מה היה צזה ולמה הוא יולל עמהם צמלחמה. ואומרים שצצרי לוחות היו (צם) [צו] וכן צאגדה אלל דברי יח"ד הם. אלל קתומא דספרי הוא כמו שהזכרתי. ואין צו אגדה ודברי יח"ד. אח"כ כתב. כך שנינו צמ"י שקלים. תרא רבי יהודה צרי אלעי אומר (כבר דצרו צנוסחא ו') שפי ארומות וכו' ורבין אמרי אחד היה וכו' ודעת רצותינו צכל. מקום צתלמוד אינו כן אלל לוחות ושצרי לוחות מונחין צארון. אמנם מקגמן לשון זה אין מוכח שצארון אחד הם מונחין. אלל דעתם לומר שאף

שצרי לוחות היו מונחין בארון ונהגו בהם כבוד. ואח"כ כתב. ועוד חכה יעמוד הארון הזה עם
 הלוחות הראשונות כל ימי המדבר כי המושכן צצית קדשי הקדשים לאחר הפרוכת אין שם שתי
 ארוכות וכן שלמה לא הבניק לצית קדשי הקדשים אלא ארון אחד אצל הארון הזה של משה
 כשנעשה ארונו של צללאל בכזוהו כדין תשמיעי קדושה וזה הככון על דעת רבותינו כי
 על דרך הפשט יתכן וכו'. על זאת נשאל והיכן גמורו. ובשלמה נאמר ויעלו את ארון ה' ואת אהל
 מועד ואת כל כלי הקדש אשר צאהל (וי"א ח' ד') וכה"ל צדה"כ (ה' ה') ושם (א' ג' וד') נאמר וילכו
 שלמה וכל הקהל עמו לצמה אשר בגבעון כי שם היה אהל מועד האלהים אשר עשה משה עבד ה'
 במוצא אצל ארון האלהים העלה דוד מקרית יערים וגו'. והנה נאמר לדעת רבותינו היה ארון משה
 עם שצרי לוחות צכלל כל כלי הקדש והיו גמורים צצית קדשי הקדשים. והלא מנו חז"ל לעיל פי' עם
 הארון לנחת המן וללוחית של שמן המשמה ומקלו של אהרן וכי ספר לך הכתוב שהעלם שלמה.
 והיותר נפלח הוא ק"מ שכתב משה וזה לקוח את ספר התורה הזה ושמותם אהו מלד ארון צרית ה'
 אלהיכם. וכבר נאמר לעיל הדעות השונות היכן היה מונח. ואם היה מונח בקופסא היכן הכר שהעלה
 שלמה את הקופסא וכן הארגז ששלחו פלשתים דורון. וכל אילו היו צצית קדשי הקדשים. ובאמת דבר
 המתקבל על הלז הוא שהיה מונח בארון משה עם שצרי הלוחות. ועוד משה כתב צועמד הר סיני
 ספר הצרית כדכתיב ויכתב משה את כל דברי ה' וגו' ויקח ספר הצרית ויקרא צאזי העם וגו'
 (שמות כ"ד ד' וז') היכן היה ספר הצרית הזה גמור. וידענו שציוי המלך יאשיהו מלאוהו בארון הכסף
 אשר עשה יהוידע במקופר צדה"כ (ל"ד י"ד) — ובארתי הדבר בארוכה בהגהן ספר ז' — והדעת
 נוחת שאף זה היה גמור בארונו של משה וע"כ היה נקרא ארון הצרית כפי פירושם וארון צרית ה' כפי
 וגו'. ואם ילא זה הארון עמהם למלחמה לא היה צציל השצרי לוחות שבו שאין קטיגור נעשה קטיגור.
 ובמשה דקוטה שנינו כי ה' אלהיכם ההולך עמכם וגו' זה מנחה הארון. ומלשון המשנה אין להכריע
 באיזה ארון דברה. ואמרנו עלה בגמרא וכל כך למה מפני שהסם וכל כיווי מונחין בארון (צד"י היו"ל
 עמהם צוולחמה) וכה"ל וכו'. ונסתברא שפירשו הנוטה על ארונו של משה שעל הארון של לוחות
 העדות אין מקום לשאלתם ולא לתשובתם. שהרי צזה הארון נאמר ויהי צנסוע הארון ויאמר משה
 קוונה ה'. ובמה יאמר שובה ה'. ואף צחולרות אמרו חז"ל (ע"י צתנחומא צהעלותך) שגמרו צחיו
 של משה. והיכן נבכו אס לא צאוהל מועד. ואולי ג"כ בארונו של משה. סוף סוף אין דברי הרמ"ב
 אלו מבריעין. ואח"כ כתב. כי על דרך הפשט יתכן כי ועשית לך ארון עץ ירמוז לארון
 שעשה צללאל וכו'. והאריך צזה לישר הכתובים והוא הדרך שהלך צו הרא"ש אלא שכתב אמרו
 המעתיקים ז"ל כי ארון אחר עשה משה צתחלה וכו' ודעתם רחצה ודעתו והאריך לפרש שארון
 אחד הוא ונסיים והקצלה תנלח. אמנם פשוטן של המקראות הם ברש"י. ואין כאן שום הברח להוליא
 המקראות מפשוטן. ולא אדע לאיזה קצלה כוון הרא"ש שהרי הוא פלוגתא דתנאי אס ארון אחד
 היה או צי ארוכות. ופלוגתא זו אינה תלויה צפי המקרא ועשית לך ארון עץ ולא הזכירו זה המקרא
 צומלוקתם. אלא נסתברא דלוג"ד צי ארוכות היו שהוא אהו הארון שעשה משה. ולמ"ד ארון אחד
 היה ולוחות ושצרי לוחות מונחין צו. יקבור שאותו הארון גמורו. אצל אין המקרא יולא מפשוטו
 שארון שעשה משה אינו הארון שעשה צללאל. ואולי כוון הרא"ש צאמר אמרו המעתיקים וכו'
 לכתווא דקפרי שהצחתי לעיל. וצפי תרומה כתב הרא"ש אלקרא ואל הארון חתן את העדות אשר
 חתן אליך. הלוחות הם העדות כאליו הם כונו שטר כתובה והם לוחות הצרית. והעד הנאמן ויקח
 ויתן את העדות אל הארון (פ' פקודי מ' ב') ועוד כי לא כתב משה ספר תורה (כל"ה עדין) וספר
 התורה [שכתב] שמוהו הבהים מלד ארון צרית ה' מחוץ. ועוד כתוב אין בארון רק שמי לוחות אצבים.
 ומחלוקת היא (כל"ה אס הק"מ היה מונח בארון). יש לשאל הנה הכתוב [אומר כי] אמר למשה ונחת
 אל הארון (הלוחות) [את העדות] אשר חתן אליך וכתב ויתן אל משה ככלתו לדבר אהו [בהר סיני
 שמי לוחות העדות וגו'] והנה שצרם ולא מלא מלות ה'. ויש להשיב אולי צעבור זה אמרו חכמינו כי
 שצרי הלוחות הן מונחים בארון ואין הכתוב (כל"ה צלמה) מכתיש דצריהם כי הראשונים והאחרונים
 לוחות הצרית הם. ועוד כי הכתוב (ונחת אל הארון וגו') לא דבר רק על הלוחות השניות. ואין
 ענה ממלות אשר חתן אליך כי הנה כתוב גם עליהם ויתנם ה' אלי (עקב י' ד'). ועוד הנה לא
 מלאו שיאמר השם למושה שיעשה הארון וישם שם הלוחות הראשונות כי השם יודע כי ישצרם משה
 רק אמר על הלוחות שפסלם משה ועשית לך ארון עץ. וקדמוניו אמרו כי אין זה הארון שעשה
 צללאל נכון הוא. ועל דרך הפשט אינו רחוק צעייני כי על הארון שעשה צללאל ידבר וכן כתוב ועשו
 ארון עלי שטיס. ואין טעם לשאל חנה היו מושמים אלה הלוחות עד שהוקם המשכן. כי אין לורך